

चौखम्बा-संस्कृत-ग्रन्थमाला

(ग्रन्थ संख्या. २२)

आख्यातचन्द्रिका

नाम

क्रियाकोशः, श्रीभट्टमल्लविरचितः

वैशाखपक्षतीयेन, महामहोपाध्याय श्रीपरवस्तु भगवद्वेङ्कटरङ्गनाथा-
चार्यायंघरगुरुपौत्रेण, तत्पादसेवासमधिगतधिद्यावैशद्येन

वेङ्कटरङ्गनाथस्वामिना आर्यवरगुरुणा

पदसूच्यादिविन्यासपूर्वकं संशोधितः ।

कारयाम्

विद्याविद्यासनासि पन्नालये, हरिदासगुप्तेन

संमुद्य प्रकटीकृतः ।

सन् १९०४ ईस्वी.

पैत्रमसंवत् १९६१.

शालिवाहन संवत् १८२६.

शुभम् ।

प्रमेयसूची ।

१ भूमिका.	१-४
२ प्रशस्तिश्लोकी.	१
३ प्रन्धारम्भः.	
भाषाधिकारवर्गः.	१
बुद्धिवर्गः.	३
अन्तःकरणवृत्तिवर्गः.	४
वाक्क्रियावर्गः.	९
ध्वनिक्रियावर्गः	१२
प्रथमकाण्डसमाप्तिः	१३
मनुष्यचेष्टावर्गः	१४
ब्रह्मचेष्टावर्गः	१८
क्षत्रियचेष्टावर्गः	२०
वैश्यचेष्टावर्गः	२८
शूद्रचेष्टावर्गः	३२
द्वितीयकाण्डसमाप्तिः	३४
प्रकीर्णवर्गः	३५
सनाद्यन्तवर्गः	३५
नानार्थवर्गः	३९
आत्मनेपदपरस्मैपदवर्गः	४७
तृतीयकाण्डसमाप्तिः	५०
४ पदसूची.	१-४२
५ पर्यायार्थसूची.	१-१३
६ शुद्धपाठः, पाठभेदश्च.	१-३

भूमिका ।

वन्दे श्रीपरवस्तुश्रीवासगुरोः पदाश्रितं तनयम् ।

वेङ्कटरङ्गेशगुरं रामानुजमुनिदयोल्लसितबोधम् ॥

इह खलु जगत्प्रसिद्धास्तु सर्वास्त्रपि भाषास्तु गीर्वाणसंस्कृता-
दिशब्दैर्व्यवहियमाणा आर्यभाषैवातिप्राचीनेति निर्विवादमेव ।

सा च भाषा नामाख्यातादिभेदेन चतुर्धा विभक्ता श्रीमता
यास्केन—“तद्यान्येतानि पदजातानि नामाख्याते चोपसर्गनिपा-
ताश्च” इति ।

तत्र सत्वप्रधानानां नाम्नां समान्नायरूपेणार्थबोधका मद्दृ-
हलायुधादिप्रणीताः निघण्टुकोशाद्यपरनामधेयाः प्रसिद्धाप्य
निबन्धाः ।

भावप्रधानानामाख्यातानां समान्नायरूपेणार्थबोधकाः कोशा
बहुभिः प्राचीनैः प्रणीताइति तत्तद्याख्यातृभिः स्वीयग्रन्थेषु प्रमा-
णतयोपन्यस्तैर्वाक्यैर्ज्ञायते । तत्र च मद्दृष्टिपथं गतास्त्वेते—(१)
मद्दृष्टमल्लविरचिता आख्यातचन्द्रिका, (२) विद्यानन्दस्य क्रियाकला-
पः, (३) वीरपाण्ड्यस्य क्रियापर्यायदीपिका, (४) रामचन्द्रस्य क्रिया-
कोशः, (५) कविसारङ्गस्य ? प्रयुक्ताख्यातमञ्जरी, (६) गुणरत्नसूरेः
क्रियारत्नसमुच्चयः, (७) दशवलय (वरदराजस्य वा) धातुरूपभे-
दः (८) हलायुधस्य कविरहस्यम् । तेषु चायमाख्यातचन्द्रिकाख्यः
क्रियाकोशो मल्लिनाथादिभिः प्रामाणिकैः व्याख्यातृशिरोमणिभिः
प्रमाणीकृतः, यतस्सर्वेष्वपि क्रियाकोशेषु प्रशस्तः । अस्य च कर्ता
मद्दृष्टमल्लः कतमं देयं कतमं च कालं मण्डयामासेतित्विदानीं न नि-
श्चेतुं शक्यते । परं तु नामलिङ्गानुशासनकर्तुरमरसिंहाश्रयीतः,
पिस्तादीयचतुर्दशशतकस्यमल्लिनाथात् प्राचीनइति चानुमीयते ।
यत आख्यातचन्द्रिकायाः काण्डवर्गादिरीतिरमरकोशानुसारिणी,
यतश्च आख्यातचन्द्रिकां प्रमाणत्वेनोद्धृतवत्सु मल्लिनाथप्येव प्राचीनः ।

आख्यातचन्द्रिकाप्रमाणयितारस्त्वेने—(१) मल्लिनाथसू-
रिः, (२) अमरकोशटीकासर्वस्त्रकारोबन्धुघटीयस्सर्वानन्दः, (३)
मल्लिनाथसूरिसूनुः कुमारस्वामी, (४) कविकल्पद्रुमव्याख्या-
ता दुर्गादासः, (५) अभिज्ञानशाकुन्तलव्याख्याता राघव-

भट्ट, (६) रामायणचम्पूव्याख्याता रामचन्द्रः (७) मनोरमाष्ट-
 ङ्गद्वेजीदीक्षित. (८) सटीकराघवनेपधीयकाव्यकर्ता हरदत्तसूरि. ।

आख्यातचन्द्रिकां मुमुद्रयिषुमिः श्रीमद्भिरस्मत्पितृचरणैः
 सर्वशास्त्रस्वतन्त्रधिषयैः प्रातःस्मरणीयनामधेयैः श्रीनिवासज-
 गन्नाथस्वामिमिरायैवरगुरुभिः लिङ्ग धंशोद्भवबहुभाषावैज्ञानिकल-
 क्ष्माजीपण्डितस्य उत्कलमातृकायाः आन्धाक्षरेषु पुत्रिका लेखितु
 मारब्धा, तेषु परमपदमलङ्काराणेषु मयासम्पूरिता । मुमुद्र
 यिपति च मयि मधुरैरपुर(Madras)राजकीयप्रधानपाठशालास-
 स्कृतोपाध्याय (Professor of Sanskrit, Presidency College)
 राजकीयप्राचीनलिखितपुस्तकालयाध्यक्ष (Curator, Govern-
 ment Oriental Mess Library)एम. ए. उपपदधारी श्रीदोषगि-
 रिशास्त्री १८९३—९४ वत्सरीयविज्ञापनायां(Report of a
 search for Sanskrit and Tamil manuscripts for the
 year 1893-94.)आख्यातचन्द्रिकाविषयिणीं स्वीयांमुमुद्रयिषा मेवं
 व्यक्त्यकरोत् —Akhyatachandrika is a short treatise on
 verbs written by Bhattamalla I have not seen the
 work noticed in any of the catalogues of Sanskrit
 manuscripts published in India or elsewhere ** From
 the above description, it will be clearly seen that the
 work will be a very useful guide to the students
 learning Sanskrit and has a high educational value
 in consideration of which I intend editing it with notes
 and making it accessible to students studying Sanskrit
 in schools and colleges in this Presidency. ततोमत्पुस्तके-
 नापि प्रोत्साहयितुकाम पत्रमेव मलिखम् —I see from your
 report on manuscripts that you are just going to
 get printed Akhyatachandrika of Bhattamalla with
 index and notes so that it may be useful for students.
 Sometime ago I got a manuscript of the same in Uriya
 character and have translated it into Telugu with the
 object of getting it printed myself Now as you have

undertaken to do that work with additions which may be great used to students. I have the honor to write you I am ready to send the manuscript if you think it worth your perusal. तदुपरि तत्रेपितं प्रत्युत्तरम्:—Many thanks to you for your kind letter. I shall be much obliged to you if you send the Telugu transcript which you have made from the Uriya Ms. of the Akhyatachandrika of Bhattamalla. I have already secured three copies of the work from the three different countries, Salem, Kumbakonam and Mysore. Your transcript which comes from the Uriya Ms. must be very important. *** (25th. June 1900).

ततो मत्पुस्तकस्य प्रतिकृतिः प्रेषिता । सोऽपि तत्प्राप्तिमनुमोदय-
 क्षेवमलिखत्:—Many thanks to you for the copy of the Akhyatachandrika, which you were kind enough to send me and also for the careful collation you made of the transcript with the original. ** The work will be printed with an introduction, wherein I shall express my obligation to you for the good copy which have kindly secured for me. (29th. January 1901).

एवं न्यस्तभरेऽपि मयि दैवदुर्विपाकेन तस्य स्वर्गवासेन तत्रापि
 विघ्नमनुभूय पुनरपि मय्येवाविशदाख्यातचन्द्रिकामुद्रणभारः ।
 येषगिरिशास्त्रिसमीपप्रेषितमन्मातृकाविषये तत्पुत्रसकार्ये पत्रद्वारा
 स्वर्यं गत्वा च कृतोपि यत्नः न फलेप्राप्तिरभूत् । 'पुस्तकं घनिता विघ्नं
 परदस्तगतं गतम्' इति ह्याभाषकः ।

नानाविधापूर्वमहाग्रन्थसम्पादनरसिकस्य काशीस्थस्यास्मन्मि-
 श्रवर्यस्य श्रीगोविन्ददासमहोदयस्य प्रेरणया चौखम्बासंस्कृतपु-
 स्तकमालाध्यक्षोऽनेकापूर्वमहानियन्धप्रकाशनरसिकः श्रेष्ठिश्रेष्ठः
 श्रीहरिदासगुप्तः स्त्रीयपुस्तकमालायामेनामाख्यातचन्द्रिकां प्रचिका-
 शयिषुर्मय्येव शोधनभारं न्यधादिति दूरदेशस्यो विघ्नैर्मुहुमुहुः प्रति-
 हन्यमानोऽप्यहमेतत्कार्यसम्पादनाय प्रायतिष्ठि ।

एतन्मुद्रणाधारभूता मातृकास्त्वेताः—

१ श्रीलिङ्गवंशोद्भवानेकभापावैज्ञानिकलक्ष्मार्जीपण्डितस्योत्क-
लाक्षरमयी तालपत्रमातृका । एतत्पठने श्रीमता महाराज-श्रीवि-
क्रमदेववर्मणाऽस्मिन्नप्रकाण्डेन यः सहायो ऽकारि तदुपकारव-
र्णनेऽशक्तस्तं महाराजमनामयदीर्घायुष्वाशिषा योजयामि ।

२ श्रीविजयनगरमहाराजांगलपाठशालासंस्कृतप्रधानोपाध्यायस्य
मेडेपल्लिप्रेडुटरमणुपण्डितस्य मातृका आन्धाक्षरमयी ब्रह्मचेष्टावर्गान्ता.

३ मैसूरराजकीयप्राच्यकोशागार(Mysore Govt Oriental
Library) स्या १०९ सङ्ख्याका कर्णाटलिपिलिखिता प्रथमपत्ररहिता
प्राचीनकागजपत्रमयी । एषा च तत्कोशागाराध्यक्षस्य वि.ए.उपपद-
धारिणोऽस्मिन्नवर्षस्य श्रीमहादेवरास्त्रिण. कृपया यावत्सशोधनम-
स्मिन्नकण्ठे स्थापितंति तन्महाशयस्योपकारं वर्णयितुमक्षमः तस्य धन्य-
घादं प्रकाशयामि । तस्य चान्ते “रौद्रिसवत्सरअधिकआश्वीजमासे
सितपक्षे द्वितीयाइन्दुवासरे रुनगरास्त्रितसङ्गीवय्यपुत्रकेशवप्पेन
लिखितम्” इति लेपनसमयो वर्तते ।

एतन्मातृकात्रयाधारेणैकां पुत्रिकां निष्पाद्य, आख्यातमञ्जरी—
क्रियाकोश—कविकल्पद्रुम—धातुपाठ—धातुवृत्ति—कविरहस्यादि-
ग्रन्थसहायेन यथामति संशोध्य च तदनुसारेणैषा मुद्रणा निर-
घर्ष्यतेति शम् ।

गच्छतः स्वलनं कापि भयत्येव प्रमादतः ।

हसन्ति बुर्जनास्तत्र समादधति साधवः ॥

गुणदोषौ बुधो गृह्णन्निन्दुश्चेलाविधेश्वरः ।

शिरसा श्लाघते पूर्वं परं कण्ठे नियच्छति ॥

विशाखपत्तनम्

१—२—०४

}

इति विज्ञापयति

वेङ्कटरङ्गनाथस्वामी.

॥ श्रीः ॥

प्रशस्तिश्लोकौ ।

श्रीमतो भद्रमल्लाख्यान्निःसृतैषा कलानिधेः ।

विद्वज्जकोरैरास्त्राद्या भवत्वाख्यातचन्द्रिका ॥ १ ॥

अयीमूर्तेर्भगवतः संप्रवृत्ता प्रसादतः ।

त्रैलोक्यचक्षुर्भूतस्य तस्य प्रीत्यै प्रकल्पताम् ॥ २ ॥

॥ श्रीमते ह्यग्रीवाय नमः ॥

॥ नमः परमार्पिभ्यः ॥

भट्टमहल्लविरचिता ।

आख्यातचन्द्रिका ॥

प्रथमकाण्डः ।

भूवार्यादिप्रकृतये पुरुषत्रयमूर्तये ।

सदाख्यातपदायास्मै परस्मायात्मने नमः ॥ १ ॥

संस्मृत्य गुरुपादाब्जे भट्टमहलेन रच्यते ।

व्युत्पित्सूनां प्रमोदार्थमेकार्थाख्यातपद्धतिः ॥ २ ॥

अथ भावविकारवर्गः ॥

- (१) सत्तायामस्ति भवति विद्यते (२) चाथ जन्मनि ।
उत्पद्यते जायते च प्ररोहत्युद्भवत्यपि ॥ ३ ॥
निर्वर्तते संभवति (३) सिद्धौ सिध्यति राध्यति ।
निष्पद्यते च राधोति साधोति फलतीति च ॥४॥
- (४) वर्तते तु वसत्यास्ते ध्रियते चावतिष्ठते ।
क्षियति स्थलति स्थित्यां मठस्यपि च तिष्ठति ॥५॥
- (५) जीवे बलत्यूर्जयति श्वसित्सानिति जीवति ।
अन्यते-ऽद्य प्राणिनि च समनित्युदनित्यपि ॥ ६ ॥
व्यनित्यपानिति प्राणवृत्तिप्राख्यातपञ्चकम् ।

- (६) कृच्छ्रजीवे क्षञ्जयति कठसातद्भक्ति त्रयम् ॥७॥
- (७) परिणामे परिणमत्सात्मने ऽपि विवर्तते ।
 संपद्यते कल्पते (८) ऽथ वृद्धौ वृंहति वर्धते ॥८॥
 आप्यायते स्फायते च श्वयत्यृध्नोति वर्हति ।
 आपूर्यते पुप्यति च पोपत्यृध्याति पूपति ॥ ९ ॥
 वंहते मंहते मेध्यसेधते च विपोलति ।
 नीवस्यपि स्थूलयते तथा पीवति मीवंति ॥१०॥
 महीयते च वठति विपोलयति तीवति ।
 क्रमते प्यायते स्फीतीभवति प्रघते ऽपि च ॥११॥
 क्रम्यते प्रसते तौति तवीति च्छान्दसौ कचिद् ।
- (९) स्फुटति स्फोटते फुल्लत्युन्मीलस्यपि पुप्यति ॥१२॥
 विजृम्भते विकचते विकासे विकमस्यपि ।
- (१०) मीलति स्मीलति क्षमीलसेते संकुचतीति च ॥१३॥
 कृणयस्यपि संकोचे मुकुलीभवतीति पट् ।
- (११) अथो जरायां जरति सप्त जीर्यति भीर्यति ॥१४॥
 जूर्यते जारयति च जिनाति च जृणाति च ।
- (१२) दलति स्फोटति विशीर्यते फलति शीयते ॥१५॥
 द्राढते ऽमी विशरणे ध्राडते चाष्ट सीदति ।
- (१३) अल्पत्वे लिश्यते कृश्यस्यमी हसति चुण्डते ॥१६॥
 चत्वारो (१४) ऽथ वरिद्राति व्यृध्नोति व्यृध्यतीत्यपि ।
 वरिद्रत्वे त्रयो (१५) ऽघापक्षीयते चापि दीयते ॥१७॥
 अपक्षये जायति चापक्षयस्यपि दस्यति ।
 तस्यस्यपि क्षायति च सायतीति पद्माष्टकम् ॥१८॥
- (१६) सप्त प्रध्वंमते ऽप्येति विनश्यति विलीयते ।
 प्रलीयते विनागे ऽमी स्यू रिप्यति विपद्यते ॥१९॥

- (१७) परैति प्रैति मरणे म्रियते च प्रमीयते ।
 संतिष्ठते समाप्नोति विरमत्यारमत्यपि ॥२०॥
 पर्यवस्यत्युपरमत्यात्मनेपदसंस्थितौ ।
- (१८) निर्वाति निर्वायति विध्यायत्युद्रायतीति च ॥२१॥
 उद्भाति शाम्यतीत्येते तेजसो विरतौ तु पद् ।
 इति भावविकाराः पद् सभेदाः प्राय ईरिताः ॥२२॥
 इति भावविकारवर्गः ।

—
 अथ बुद्धिवर्गः ॥

- (१) स्फूर्तौ सप्ताविरस्त्याविर्भवति प्रादुरस्ति च ।
 प्रादुर्भवति निर्भाति स्फुरति प्रतिभासते ॥२३॥
- (२) वेत्ति जानाति जानीते वेद बोधति बुध्यते ।
 निबोधते चेतयते मन्यते प्रतिपद्यते ॥२४॥
 प्रेक्षते पण्डते प्रत्येत्यवगच्छति चेतति ।
 मनुते चोपलभते वेति वेदयतेऽञ्चति ॥२५॥
 ज्ञाने मानयते संवेत्त्यात्मनेऽयमकर्मकः ।
 गृह्णात्यापि च गृहीते चिकेत्ति च चिकेति च ॥२६॥
 एतौ छन्दसि केषां चित् ज्ञानार्थाः पद् च विशतिः ।
 धात् च नीवदी ज्ञानविषयौ स्तः क चिद्यथा ॥२७॥
 विद्यासु नयते प्राज्ञो वदते तामु परिण्डतः ।
- (३) चित्तेमनस्युरसितः करोति कुरुते परे ॥२८॥
 मनसा गोचरीकारे (४) मनस्वित्त्वे मनस्यति ।
- (५) मेधायति तु मेधायां त्रयं मेदति मेदते ॥२९॥
- (६) विभ्राम्यति विपर्येति विपर्यस्यति विभ्रमे ।
 भ्रमति भ्राम्यतीत्येते (७) विमतौ तु विमायति ॥३०॥
 विमन्यते विवदते तथा विप्रतिपद्यते ।

(८) संशये पञ्च संदेग्धि संदिग्धे विचिकित्सति ॥३१॥

संशेते च विशेते च(६)वितर्कयति वृहते ।

मीमांसते स्यमयते वितर्के विमृशत्यपि ॥३२॥

विन्ते चोत्पश्यति परामृशत्युत्प्रेक्षते तथा ।

तावप्युपालोचते द्वौ पर्यालोचतइत्यमू ॥३३॥

विचारयति संपृच्छत्यात्मने ऽयमकर्मकः ।

संपधारयतीत्येते समर्थयतइत्यपि ॥३४॥

(१०) शङ्कायां रगतीति स्याद्रेकते शङ्कते त्रयम् ।

(११) संभावयति तुल्यार्थावकल्पयतीत्यमू ॥३५॥

(१२) विस्रम्भते तु प्रत्येति विश्वासित्याश्रसित्यपि ।

श्रद्धते श्रद्धघातीति विश्वासे प्रश्वसित्यपि ॥ ३६ ॥

(१३) विवेके तु विवेचेक्ति विविनत्स्यात्मने ऽप्यमू ।

(१४) निश्चिनुते निर्णयते निर्णयति च निर्णये ऽध्य वस्यति च ॥३७॥

निष्टङ्कयति च सप्त च निर्धारयतीह निश्चिनोति स्युः ।

(१५) संकल्पयति संकल्पे ऽभिसंधत्तउदीक्षते ॥ ३८ ॥

(१६) सक्षीकरोत्युद्दिशति चोदेशे ऽपदिशत्यपि ।

साक्षात्करोत्यात्मने ऽपि प्रत्यक्षे ऽध्यक्षयत्यपि ॥३९॥

साक्षयत्यपि चाध्यक्षीकरोत्यनुभवत्यपि ।

(१७) मिमीते मीयते माति मिनोति मिनुते तथा ॥ ४० ॥

प्रमानुमोपमासु स्युः प्रानूपादीन्यनुक्रमात् ।

(१८) ध्याने चिन्तयति ध्यायत्यमी भावयति त्रयः ॥४१॥

(१९) स्मरणे त्वभिजानाति स्मरत्मध्येति च त्रयम् ।

(२०) भातिजानाति चोत्कण्ठत्युत्कण्ठयाति भण्ठते ॥ ४२ ॥

उत्कण्ठते चोत्कण्ठायामाध्यायत्युन्मनायते ।

(२१) देवं पर्यालोचयतीत्यर्घे राध्याते चेष्टते ॥ ४३ ॥

- (२२) प्रत्यभिजानात्यभिसेधत्तेऽप्यनुसंदधाति समाः ।
 प्रतिसंधत्ते प्रत्यवमृशति प्रतिसंदधातीति ॥ ४४ ॥
- (२३) विस्मृत्यां विस्मरति च स्पृच्छति प्रस्मरत्यपि ।
- (२४) मोहे विचेतीभवति विमुह्यति च मूर्च्छति ॥ ४५ ॥
 युप्यत्यष्टौ विलुभति रुप्यत्यृच्छति लुप्यति ।
- (२५) प्रयुच्छति स्रम्भते चानवधाने प्रमाद्यति ॥ ४६ ॥
 विमनीभवतीति स्युः पञ्चामी विमनायते ।
- (२६) समादधात्यवदधात्यमी प्रणिदधाति च ॥ ४७ ॥
 आत्मनेऽपि त्रयं शीलत्यवधाने (२७) ऽथ संश्रवे ।
 प्राशृणोति प्रतिशृणोत्यभ्युपैसभ्युपेयते ॥ ४८ ॥
 आतिप्रते ऽवागिरते प्रतिजानीतइत्यपि ।
 सङ्गिरते संशृणोतीत्यात्मनेऽयमकर्मकः ॥ ४९ ॥
 समादधात्यात्मने ऽपि मुण्यत्यभ्युपगच्छति ।
- (२८) उर्यग्यूर्युररीभ्यः करोति कुरुते परे ॥ ५० ॥
 प्रसौत्यभ्यनुजानाति प्रसवत्यनुमन्यते ।
 शूपति स्मानुमनुते ऽप्यनुज्ञाया (२९) मथेज्ञणे ॥ ५१ ॥
 निर्वर्षयति निध्यायत्यालोकयति पश्यति ।
 आलोकते लक्षयते निधालयतईक्षते ॥ ५२ ॥
 निरूपयत्यपि निशामयते च विचायति ।
 विवसत्यात्मने ऽपि द्वौ लक्षयत्यपि लोचते ॥ ५३ ॥
 चष्टे ह्रन्दसि सम्पश्यत्यात्मने स्यादकर्मकः ।
- (३०) शृणोत्याकर्णयति च तद्वन्निशमयत्यपि ॥ ५४ ॥
 निशाम्यतीति श्रवणे (३१) द्राणे जिघ्रति शिद्धति ।
- (३२) स्पृशत्यामृशति स्पर्शे श्रुपत्यालभते च पद ॥ ५५ ॥
 स्पर्शति स्पर्शते (३३) लोदि त्वास्वादे रसयत्यपि ।

लागयत्यास्वादयति लीढे राकयतीति पठ् ॥५६॥
इति बुद्धिवर्गः ।

अथ भन्त.करणवृत्तिवर्गः ।

- (१) लपते लप्यति लपत्याशास्ते माङ्ङ्गीप्सति ।
आकाङ्ङ्गति स्पृहयति नायते वाष्टि वाञ्छति ॥५७॥
आशंसते कामयते लप्यते वाङ्ङ्गीच्छति ।
लिप्सते हर्यतीच्छायां खट्यप्यनुरुध्यते ॥५८॥
विंशतिः स्यु (२) भ्रूणयते त्वपि लुभ्यति गृध्यति ।
ककते चार्घयति च गाध्न्यं पठ् स्युर्धनायति ॥५९॥
- (३) क्रमते क्रम्यते यस्यत्सुद्युङ्गे चोत्सहत्यपि ।
भाराधयत्युत्सहतपते संयसत्यपि ॥६०॥
यसत्यपि प्रयतते संयस्यति च जेहते ।
वेहते पोडशोत्साहे वाहते ऽमी व्यवस्यति ॥६१॥
- (४) विप्रीयते ऽपरजति द्वेष्टि द्वेषे ऽपरज्यति ।
विरुणाद्धि विगृह्णाति पञ्चामी चात्मनेपदे ॥ ६२ ॥
- (५) वैरायते स्पर्धते च (५) विराध्नोत्यभ्यमूयति ।
सूर्स्यतीक्ष्यति चेर्ष्यायामीर्ष्यत्यपि च भत्स्यते ॥६३॥
- (६) मोदते ह्लादते माद्यत्पानन्दति च तुप्यति ।
हृष्यति प्रीयते निर्वात्यपि नन्दति वृषते ॥ ६४ ॥
निर्वृणोत्यात्मने मृख्यत्येते प्रीर्ता मुवायते ।
प्रचेतीभवतीत्येवं प्रमनीभवतीति च ॥ ६५ ॥
लुम्पतासत्त्वोङ् लुम्पतिभ्रवतीत्यापि ।
- (७) द्वियां द्वीच्छति जिहोते लज्जने च टणीयते ॥ ६६ ॥
घ्रीट्यति प्रपते मन्दाक्षयत्यप्यष्ट लज्जने ।
- (८) विभेति त्रस्पति दरत्येवं त्रमति भेषते ॥ ६७ ॥

विनक्ति भ्यसते चैव दर्भयत्यपि दर्भति ।

भेषत्युद्विजते भीत्यां व्यद्यते द्वादशेरिताः ॥ ६८ ॥

(९) तितिक्षते ऽधिकुरुते क्षान्तौ सहति सहति ।

मृप्यतीदं मर्षति चेत्यात्मने ऽपि चतुष्टयम् ॥ ६९ ॥

क्षाम्यत्येवं क्षामयति क्षमते परिमृप्यति ।

तथा मर्षयति क्षम्पयति साह्यतीति च ॥ ७० ॥

(१०) अवधीरयति यातयत्यवजानाति हेडते ।

विमानयत्यदृयति मुदृयत्यवमन्यते ॥ ७१ ॥

होडते हिण्डते रौडत्येते शेडति सेडति ।

करोत्यधास्तिरोभ्यां चात्मनेऽवगणयत्यपि ॥ ७२ ॥

अनावरे स्माययते तथा परिभवत्यपि ।

मड्डते त्वात्मने विप्रकरोति निकरोति च ॥ ७३ ॥

त्रयो ऽतिसंख्यात्येते (११) विचति च्छलयत्यपि ।

प्रलोभयत्यपि शठत्युल्लापयतइत्यपि ॥ ७४ ॥

दम्नोति विप्रलभते प्रतारयति वञ्चने ।

अमी वञ्चयते गर्धयति (१२) चाथ जिघांसने ॥ ७ ॥

जिघांसति द्रुहति चापराध्नोत्यपराध्यति ।

अवराध्यत्यपकरोत्येते ऽपकुरुते ऽपि च ॥ ७६ ॥

चिरिणोति रिणोत्येवं क्षिणोति जिरिणोति च ।

दाशनोति च दृशोत्याहुः पदानि च्छान्दसानि पद् ॥-

(१३) कुप्यति कुड्यति क्रोधे भामने भामयत्यपि ।

चण्डते रोपयति च मन्दूयति च रुप्यति ॥ ७८ ॥

गुध्रात्येवं संरभते ऽथो गृह्णात्यात्मने ऽप्यदः ।

आग्रहे ऽभिनिविशते (१४) कृपायां करुणायते ॥ ७९ ॥

कृपायते चानुकम्पते ऽनुक्रोशत्यृतीयते ।

घृणायते च दयते क्रपते ऽभ्युपपद्यते ॥ ८० ॥
 प्रक्षीदत्यनुगृह्णाति चात्मने ऽयं (१५) विपीदति ।
 शोचतीति च शोके द्वे(१६)त्रयो ऽनुशयवाचिनः ॥८१॥
 अनुशोते ऽनुतपति स्युर्विप्रतिसरत्यमी ।

(१७) कन्दति क्रन्दति क्न्दत्यस्त्रयत्यापि रोदिति ॥८२॥
 वाप्यायते विलपति तेवते परिदेवते ।

क्रोशति क्न्दते क्न्दत्येते द्वादश रोदने ॥८३॥

(१८) अनुरज्यत्यनुरजत्यात्मने मिन्दयत्ययम् ।

(१९) मेघति स्निहति स्नेहे प्रीयते सप्त मेदते ॥८४॥

गर्वे ऽभिमन्यते गर्वयते कर्वति खर्वति ।

हृष्यति स्माभिमनुते गर्वत्युद्यति दृष्यति ॥८५॥

क्षीवते शौटति कडत्यपि हर्षति कण्डते ।

माद्यत्यहंकरोत्यात्मने(२०)ऽप्युन्मादे तु लोडति ॥८६॥

म्लेदत्युन्माद्यति भ्रेडत्येते लेख्यति लोख्यति ।

(२१) ताम्यति श्राम्यति ग्लानौ खिन्ते खिन्दति खिद्यते ॥८७॥

ग्लायति क्लाम्यति परिम्लायति क्लामतीति च ।

निर्विद्यते चोपति च ग्लेपते (२२) ऽप्यद्य दूयते ॥८८॥

क्लिश्यते व्यद्यते तंतस्यति पम्पस्यतीति च ।

दुःखायते दुःख्यति च दुःखे कृच्छ्रायते ऽष्टकम् ॥८९॥

(२३) वीभत्सते च वीभत्से जुगुप्सत इतीर्यते ।

(२४) प्रमीलतीति तन्द्र्यां स्याद् घूर्णते प्रचलायते ॥९०॥

(२५) जम्भते जृम्भते चापि जृम्भे जंजभ्यते त्रयम् ।

(२६) शेते द्रायति निद्राति संसस्ति स्वपितीति च ॥९१॥

निद्रायते संविशति निद्रायां संसि मन्दते ।

(२७) बलते परिवृत्तौ स्याद् घोटते परिवर्तते ॥९२॥

(२८) प्रबुध्यते च जागर्ति द्राहते जागरे त्रयम् ।
इत्यन्तःकरणाट्टचिवर्गः ।

अथ वाक्क्रियावर्गः ॥

- (१) आचष्टे वक्ति वदति रपत्याख्याति भापते ।
ब्रूते ऽभिधत्ते गदति व्याहरत्यपि जल्पति ॥६३॥
ब्रवीत्यभिदधाति व्याहरते कथयत्यपि ।
गृणात्युदीरयत्युक्तौ कीर्तयत्यालपत्यपि ॥६४॥
भ्रूणत्यपि वचत्येके वाचयत्यपि शंसति ।
- (२) पठत्यधीते ऽध्ययने चर्चयत्यपि चर्चति ॥६५॥
आमनत्युपगुञ्जे च गमयत्यपि शिक्षते ।
- (३) शिक्षणे ऽध्यापयति च शिक्षयत्यनुशास्ति च ॥६६॥
- (४) वेदमाचष्टइत्यर्थे वेदापयति संमतम् ।
- (५) संस्तौत्यभ्यस्यति परिचिनोतीत्यात्मने ऽप्यमी ॥६७॥
स्युः शीलयति च गुणयत्याप्रेडयति शीलने ।
- (६) सत्यापयति सत्योक्तौ(७)कुन्द्रयत्यनृतोदिते ॥६८॥
- (८) असम्यगुक्तौ शठयत्येवं श्वठयति द्वयम् ।
- (९) अपशद्दयति म्लेच्छत्यपभ्रंशयतीत्यपि ॥६९॥
म्लेच्छयत्यपशब्दे स्युरपभापतइत्यमी ।
- (१०) स्रलति श्रेपति भ्लेषत्यन्यत्वे ऽन्यथयत्यपि ॥१००॥
- (११) मिथ्याकारयते त्वेतदन्यथात्वे ऽसकृत्कृते ।
- (१२) शपते शप्यति शपत्याक्रोशत्यपि शप्यते ॥१०१॥
वेदत्याक्रोशने ऽमी पडघ (१३) मिथ्याभिशंसने ।
अभ्याख्यात्यप्यभिशपत्यभ्याचष्टे ऽभिशंसति ॥१०२॥
- (१४) जुगुप्सते वाचयति प्रवदत्यपि गर्हते ।

त्रयः क्षिपत्यात्मने ऽपि चोपक्रोशति निन्दति ॥१०३॥

निसः परेश्च वदति गल्हत्यपि च गल्हते ।

निंदायां स्युः कुत्सयते क्षिपत्यपकरोत्समी ॥१०४॥

(१५) भर्त्सयते तर्जयते संतर्जति लजति लाजति च ।

लंजति लांजति तुल्याः तर्जयति च दृश्यते कविपु ॥१०५॥

(१६) प्रतिभिन्ते प्रतिभिनच्युपालभतइत्यपि ।

उपालम्भे(१७)सनिन्दे तु परिभापतइत्यदः ॥१०६॥

(१८) स्तौति स्तुते नुवति नौति पनायतीष्टे

स्तुत्यामृचस्यपि पणायति च स्तवीति ।

स्युर्वन्दते ऽर्कयति चेडयति प्रशंस-

सेतानि पञ्चदश दीव्यति मन्दते च ॥१०७॥

(१९) कथते स्तोमयति च श्लाघते शाढते ऽपि च ।

शीभते शल्भते शाठयते स्युस्सप्त कथने ॥१०८॥

(२०) कवते वर्णयति च कवित्वे कवयस्यपि ।

(२१) उपश्लोकयतीसेतच्छ्लोकोपस्तवनार्थकम् ॥१०९॥

(२२) यज्ञेषु शंसतीत्यृग्भिः(२३)स्तुते स्तौतीति सामभिः ।

(२४) शास्त्रे* प्रतिगृणातीति प्रोत्साहे ऽनुगृणाति च ॥११०॥

(२५) स्यात्प्रसभिवदत्याशीर्वादिआशाम्नाइत्यपि ।

(२६) निवभ्राति ग्रन्थति च ग्रथ्नाति श्रन्थयस्यपि ॥१११॥

श्रन्थति वटयसेवं पटयत्यपि गुम्फति ।

गुफत्येकादश ग्रन्थे दृभति ग्रन्थयत्यपि ॥११२॥

(२७) समाहरति संक्षेपे मंगृह्णाति समस्यानि ।

संक्षिपत्यात्मने ऽप्येते मांक्षिप्यानि तनाक्ति च ॥११३॥

यन्वयत्यपि मांक्षिप्तावष्ट कृणयते ऽप्यमी ।

* शास्त्रे शस्त्रसंबन्धिनि । प्रोत्साहे इत्यस्य विशेषणमेतत् ।

- (२८) विस्तृणोति व्यस्यति च विस्तृणात्यातनोति च ॥११४॥
 चत्वारस्त्वतिविस्तारे (२९) पञ्चते पञ्चयत्यपि ।
 व्याकरोति व्याकुरुते व्याचष्टेऽर्थापयत्यपि ॥११५॥
 व्याख्याति स्पष्टयति च व्यनक्ति व्यञ्जयत्यपि ।
 करोति प्रादुराविभ्यां विदृणोत्यात्मनेप्ययम् ॥११६॥
 प्रकाशने प्रकथयत्येते लक्षयतीत्यपि ।
 तिष्ठते घोषयति च विशब्दयति घोषति ॥११७॥
- (३०) आकारयत्याह्वयति हृतौ निह्वयते त्रयम् ।
 (३१) स्यात्संहृतौ संह्वयते(३२)स्पर्धया ह्वयते ह्वे ॥११८॥
 (३३) अनुयुङ्क्ते प्रक्षयति प्रक्षे झीप्सति पृच्छति ।
 (३४) आपृच्छते तु यात्रार्थे(३५)विप्रक्षे राध्यतीक्षते ॥११९॥
 (३६) आभिमुख्येन वचने प्रवदस्यति वक्ति च ।
 प्रतिपत्त्युत्तरयति प्रसाहेत्यादयो ऽपि च ॥१२०॥
- (३७) अपह्नुते ऽपजानीते निह्नुते ऽपलपत्यमी ।
 अपह्नुते(३८)निराचष्टे प्रत्याचष्टे निरस्यति ॥१२१॥
 मत्यादिशस्त्रपनयत्यपोहति परास्यति ।
 पराणुदति चापास्यत्यात्मने स्युर्व्युदस्यति ॥१२२॥
 नयेते ऽपाकरोतीति प्रत्याख्याति निराकृतौ ।
 पराकरोत्योणाति च दृपयत्यपि लुञ्चति ॥१२३॥
- (३९) उपमन्त्रयते चोपयदते सांत्वयत्यपि ।
 चपत्युपगच्छन्दयति मामयत्यापि सांत्वने ॥१२४॥
 ममानुनयतीत्येवमात्मने (४०) ऽप्यघ सूचने ।
 सूचयत्यप्नुत्तुम्ने प्रयः पिरुन्पयमी ॥१२५॥

इति वाक्त्रियार्थः ।

अथ ध्वनिक्रियावर्गः ॥

- (१) ह्लादते नर्दति नदत्यपि गर्जति गुञ्जति ।
 कृजति क्षीजति गुजत्यपि गजति गृञ्जति ॥१२६॥
 रेभते शिञ्जति रणत्येवं व्रणति मुञ्जति ।
 अम्बते लम्बते वेटस्यणति कण्णतीति च ॥१२७॥
 शब्दायते कण्णति चं रौति भ्रणति रासते ।
 वणति ध्रणति द्वादते च ध्वनति नासते ॥१२८॥
 कल्लते कौति वनति ध्वनयत्यपि मोजति ।
 कवते तोसति रसत्यपि हसति रायति ॥१२९॥
 गवते घोपति रवीत्यपि स्यमति कायति ।
 ङवते षवते वनूयते ऽवते स्वनतीतिच ॥१३०॥
 रम्भते खवते गर्जयत्येते शब्दवाचिनः ।
- (२) भपते बुक्कयति च बुक्कतीति थुनां ध्वनौ ॥१३१॥
 (३) रिण्णति रेपते वार्के (४) तिरश्चां वाडयते ध्वनौ ।
 (५) द्रांक्षति ध्रांक्षति ध्वांक्षत्येते स्युर्घोरवाशिते ॥१३२॥
 (६) घुरत्याते च कुरति तारे कोचति निस्वने ।
 (७) हेपते हेपते ऽध्वानां(६)हस्तिनां घृंहतीति च ॥१३३॥
- (१०) जीमूतानां स्तनयति गदयत्यपि गर्जति ।
 (११) स्फूर्जत्यशनिनिर्घोष(१२)उत्कण्ठास्वनआनुते ॥१३४॥
 (१३) उच्चर्चति च संक्रीडत्येते शकटकूजने ।
 (१४) हिक्कते हिक्कतीत्येतौ हिक्कायां(१५)क्षौति तु क्षुते १३५॥
 (१६) कासते कफजे शब्दे (१७) सौरते मणतीत्यदः ।
 (१८) कौक्षे कर्दत्य (१९) पानोत्ये पर्वते शर्धते पदे ॥१३६॥
 (२०) चीत्करोति टङ्करोति कारिकार्मुकयोः क्रमात् ।
 द्रावात्मनेपि(२१)भूपादेः शिङ्गे(२२)भीते तु गायति ॥१३७॥

(२३) उपवीणयतीत्येतदुपगाने हि वीणया ॥१३८॥

इति ध्वनिक्रियावर्गः ।

अत्र भावविकाराणां धियामिच्छादिकर्मणाम् ।

वाचां तत्संगतानां च पर्यायाः प्राय ईरिताः ॥१३९॥

इति प्रथमकाण्डः ॥

आख्यातचन्द्रिकायाम्

द्वितीयकाण्डः ॥

अथोच्यन्ते नृविप्रादिचेष्टा वर्गेः समासतः ।

प्रसङ्गसङ्गताश्चान्याः पर्यायैस्तिङ्पदात्मकैः ॥१॥

अथ मनुष्यचेष्टावर्गः ॥

- (१) प्रक्रम्यते प्रारभते प्रस्तौत्युद्घातयत्यपि ।
प्रस्तुते चोपक्रमते दशोपक्रम्यते ऽप्यमी ॥२॥
अभ्यादत्ते प्रक्रमतउपजानात्युपक्रमे ।
- (२) कृतौ करोत्यावहति विदधात्यादधाति च ॥३॥
वितनोत्यात्मने पञ्च (३) सृजत्युत्पादयत्यपि ।
निर्मिमीते भावयति निर्माति रचयत्यपि ॥४॥
निष्पादयति निर्वर्तयति साधयतीति च ।
- (४) अनुतिष्ठत्याचरति श्रद्धायुक्ते ऽनुसृज्यते ॥५॥
- (५) उत्तिष्ठते तु घटते चेष्टते त्रन्दतीहते ।
व्यायच्छते व्याभियते चेष्टने ऽष्टौ प्रवर्तते ॥६॥
- (६) विदुत्सर्गे तु गुवति हृदते (७) ऽघावमेहति ।
मूत्रणे मूत्रयति च प्रस्रवत्यपि च त्रयम् ॥७॥
- (८) उद्धर्तयति चोत्सादयत्युत्सीदति तत्समम् ।
- (९) वस्ते प्रोर्णाति संवस्त्रयति प्रोर्णाति चेलति ॥८॥
परिधत्ते परिदधात्याच्छादे प्रोर्णुते ऽष्टकम् ।

- (१०) अनुलिम्पति चर्चायां दिग्धे देग्ध्यनुलिम्पते ॥१॥
 चर्चत्येवं चर्चयति प (११) डधो भूपणार्थकाः ।
 मण्डति मण्डयति च भूषयत्यपि भूषति ॥ १० ॥
 परिष्करोत्यात्मने ऽलङ्करोति द्वे च मङ्कते ।
 प्रसाधय (१२) त्यथोत्तंसत्यवतंसे ऽवतंसति ॥११॥
- (१३) प्रतिमुञ्चत्यपिनहत्यामुञ्चति पिनहति ।
 भूपाद्यामोचने चत्वार्यूहनीयानि चात्मने ॥ १२ ॥
- (१४) चकास्ति भासते भाति द्योतते रोचते ऽसति ।
 राजति त्वेपति घृणोत्यात्मने ऽपि चतुष्टयम् ॥ १३ ॥
 भ्राजते शुम्भति शुभत्येजते शोभतीति च ।
 प्रकाशते भ्राशते च भ्लाशते श्यन्यपि द्वयम् ॥१४॥
 भ्रेजते दीव्यति हटत्यमी ज्वलति जोतते ।
 वर्चते दीप्यते दीप्तौ कनत्युल्लसतीति च ॥ १५ ॥
 केचिज्जिघर्षति दीधीते वभस्ति छान्दसान्विदुः ।
 कञ्चते योतते मन्दते ऽमी द्वात्रिंशदीरिताः ॥ १६ ॥
- (१५) नटत्यमी नाटयति नृत्ते नृत्य (१६) त्यथो ह्से ।
 जक्षति कक्खति तक्रति प्रहसति कखति घघति स्मयते ॥१७॥
- (१७) क्रीडति दीव्यति खेलति केलति विहरति च कूर्दते लसति ।
 रमते ऽमी विहरते कुमारयति खूर्दते ॥ १८ ॥
 केलायति ललत्येलायति खेलायतीति च ।
 आढो ऽनुसंपरिभ्यश्च क्रीडते क्रीडनार्थकाः ॥१८॥
- (१८) हिलति स्याद्भावकृतौ त्रयं चुङ्कति चुल्लति ।
- (१९) विडम्बयत्यनुकरोत्यात्मने ऽनुहरत्यदः ॥ २० ॥
 अनुकारे (२०) रिङ्गणे तु रिङ्गति स्वलति द्वयम् ।
- (२१) भण्डते स्फुण्डयति च केलौ परिहसत्यपि ॥ २१ ॥

- (२२) कुत्सिते स्मयने प्रोक्तं तद् वा कुस्मयते पदम् ।
 (२३) तर्पे तृप्यत्यमी धित्सत्युदन्यति पिपासति ॥ २२ ॥
 (२४) पिवत्याचामति धयत्यपि चूपति पीयते ।
 पाने(२५)ऽथ क्षुध्यति क्षुध्यशनायति जिघत्सति ॥ २३ ॥
 (२६) जेमत्यशनाति जमति भक्षयत्यत्ति खादति ।
 चरति ष्साति क्षमति भुंक्ते चमति चर्वति ॥ २४ ॥
 वल्भते घसति कापि छमति प्रत्यवस्यति ।
 चपत्यप्यभ्यवहरत्येते तर्णोति भक्षति ॥ २५ ॥
 तृणोति चात्मने पश्चाप्युपभुंक्ते च जक्षति ।
 वेति भुक्तौ-विष्वणति चावष्वणति सध्वनौ ॥ २६ ॥
 (२७) ग्रसते ग्लसते गीर्णो गिरत्येते गिलत्यपि ।
 (२८) गर्हितायां निजागति निजेगिल्यत इत्यपि ॥ २७ ॥
 (२९) दंशयते दन्दशीति दन्दष्ट्यपि च खर्दति ।
 गर्हो दंशे(३०)ऽथ दशति शुद्धे दंशयति द्वयम् ॥ २८ ॥
 (३१) वान्तौ वमत्युद्विरति स्नुह्यत्युद्विलतीत्यमी ।
 (३२) निष्ठीव्यति ष्ठीव्यति च निष्ठीवति च यूत्कृतौ ॥ २९ ॥
 (३३) शेपे परिशिनष्टीति शेपयत्यपि शेपति ।
 (३४) तृप्यत्येते मादयते तृप्तौ ध्रायति तृम्फति ॥ ३० ॥
 तृप्तोत्येके छन्दसीदं तृपत्येवं चकत्यपि ।
 (३५) विश्राम्यतीति विश्रान्तौ कचिद्विश्रमते मतम् ॥ ३१ ॥
 (३६) स्युरास्ते तूपविशति निपीदत्युपवेशने ।
 (३७) ऊर्ध्वोभवति तूत्तिष्ठत्यूर्ध्वत्वे तिष्ठतीत्यपि ॥ ३२ ॥
 (३८) आदाने कोकते लाति गर्हिते ग्लहते कचिद् ।
 वर्कते पिप्णते गृह्णात्येवं क्षपति चीवति ॥ ३३ ॥
 स्वीकरोतीति चत्वारि चात्मने स्युः प्रतीच्छति ।

घुण्णाते ऽमी गृहयते घृण्णाते स्युश्चतुर्दश ॥ ३४ ॥

(३९) रहति त्यजति त्यागे जहात्युज्झति वुस्यति ।

विसृजत्युत्सृजति च मुञ्चते मुञ्चतीति च ॥ ३५ ॥

विप्यत्यवस्यति रहयति मोक्षयतीत्यपि ।

मोचयत्यूनयति चोत्सृज्यते हापयत्यमी ॥ ३६ ॥

(४०) वृणाक्ति वर्जयति च वृङ्क्ते युङ्गति जुङ्गति ।

वर्जने राखति प्रत्याचष्टे वर्जति वुङ्गति ॥ ३७ ॥

व्यासेधति निपेधत्यात्मने परिहरत्यपि ।

(४१) अथ व्रीणाति वरति वृणाति च वृणोति च ॥ ३८ ॥

व्रीण्यात्मने ऽपि वरणे वारयत्यपि वृक्षते ।

वावृत्यते कीटयति व्रीयते चापि वृश्यति ॥ ३९ ॥

(४२) करोति हस्तेपाणिभ्यां कुरुते चोपयच्छब्दे ।

विवहृत्युद्रहति चोद्वाहे परिणयत्यपि ॥ ४० ॥

चत्वारि चात्मने(४३)ज्येष्ठे ऽनूढे ऽत्र परिविन्दति ।

(४४) परिष्वजतआश्लिष्यत्यालिङ्गत्युपगूहति ॥ ४१ ॥

क्रोडीकरोत्वात्मने द्वावङ्कपालयतीति च ।

आलिङ्गने सप्त परिरभते(४५)ऽप्यथ कामने ॥ ४२ ॥

रिरंसते कामयते पियप्सति(४६)वृषस्यति ।

अन्यस्त्रीचे(४७)दथाश्वा चेदश्वस्यत्यथ(४८)चुम्बने ॥ ४३ ॥

निक्षति चुम्बति निस्ते(४९)व्यवैति मिथुनीभवत्यपि च ।

यभति च भजतीत्येते निधुवति संविशति मैथुने ऽमी स्युः ॥ ४४ ॥

(५०) उपभुङ्क्ते वृषभोगे सम्भुङ्क्ते निर्विशत्यपि ।

(५१) शूलत्यामयतीत्येते रुजत्यपि रुजि व्रयम् ॥ ४५ ॥

(५२) प्रमूयते प्रमूते च गर्भमोक्षे विजायते ।

प्रजायते जनयति जजन्ति छान्दसं विदुः ॥ ४६ ॥

(५३) उल्लासयति भैषज्ये भिषज्यति चिकित्सति ।
 उपक्रमतइत्येतच्छान्यत्युपरमत्यमी ॥ ४७ ॥
 इति मनुष्यचेष्टावर्गः ।

अथ ब्रह्मचेष्टावर्गः ॥

- (१) प्रक्षालयति पल्यूलयति शोधयतीक्ष्मी ।
 निर्णेनेक्ति पुनातीति धावत्सप्यात्मने त्रयप् ॥४८॥
 निङ्के मार्ष्टि च शौचे स्युर्मार्जयत्सपि मार्जति ।
- (२) मज्जसाष्ठवते स्नाति स्नायत्येते ऽवगाहते ॥४९॥
 स्युर्मज्जने कुडत्येते(३)शुन्धयत्सपि शुन्धति ।
 शुन्धते शुध्यति शुचीभावे स्युरवदायति ॥५०॥
- (४) उपस्पृशति चाचामसम् आचमनार्थके ।
- (५) अभिवादयते नमति प्रणतावभिवन्दते नमस्यति च॥५१॥
 उपसंगृह्णात्युपसंगृह्णीति प्राणपतति नमस्क्रुहते ।
- (६) अथार्चत्यञ्चति भजत्यपचायति चात्मने ॥५२॥
 चत्वारि बलगृयति च सभाजयति मानति ।
 सपर्यत्यर्चयति चाराध्नोति महयत्यपि ॥५३॥
 पूजयत्यर्हयति च महत्याराधयत्सपि ।
 मानयत्यञ्चयति चार्हति यक्षयते ऽर्चने ॥५४॥
- (७) संमन्यते त्वाद्रियते संभावयति मूर्क्षति ।
 सत्करोत्यादरे ऽपि स्यु(८)रुपात्मौ वरिवस्यति ॥५५॥
 शुश्रूषते परिचरत्युपान्ते च द्रवस्यति ।
- (९) यजति त्रिदशार्थायां यजते चोपतिष्ठते ॥५६॥
- (१०) भिष्णाज्यत्युपमेवायां लाडयत्युपसेवते ।
 वासयत्यपि संवाहयति विश्रमयत्यपि ॥५७॥

- (११) ददाति निर्वपति च दधात्यपि च दाशति ।
 सनोति दासति दिशत्यात्मने सप्त यच्छति ॥५८॥
 अपवर्जयति स्पर्शयति विश्राणयत्यपि ।
 वितरत्यर्पयति च चणत्यतिष्ठजत्यपि ॥५९॥
 ददते राति शणति प्रतिपादयतीति च ।
 दाने विलभते भ्राजयति श्रणति लाति च ॥६०॥
- (१२) स्वधाकरोसात्मने द्वौ पितृभ्यो निर्वपत्यपि ।
- (१३) विक्षिपत्यात्मने ऽपि स्याद्विक्षेपे विकिरत्यपि ॥६१॥
- (१४) प्रक्षिप्यति प्रक्षिपति मिनोत्यप्यात्मने द्वयम् ।
 प्रक्षेपे पर्ययति च(१५)हविर्दाने जुहोत्यदः ॥६२॥
 स्वाहावौषड्वपड्भ्यश्च करोति कुरुते पदे ।
- (१६) प्रीणाति प्रयति द्वावप्यात्मने ऽवति तर्पति ॥६३॥
 पृणाति प्रीणयति च जिन्वत्यपि च हिन्वति ।
 धिनोति धिन्वति ध्रायतीत्यादीनि च तर्पणे ॥६४॥
- (१७) केतयसामन्त्रयते निमन्त्रयतइत्यपि ।
 आमन्त्रणे ग्रामयति कुणयत्यपि पञ्चकम् ॥६५॥
- (१८) धापयत्यात्मने ऽपि द्वौ धापने पाययत्यम् ।
 चूपयत्यादयो ऽप्यत्र स्यु(१-६)रथो परिवेषणे ॥६६॥
 परिवेवोष्ट्र परिवेविष्टे यामयति त्रयम् ।
- (२०) आदयत्यात्मने ऽप्येतद्रोजयत्यादि भोजने ॥६७॥
- (२१) पृणाति पूरयति च पिपति प्राति पूर्वति ।
 पारयत्युम्भति तथा पर्वत्युभति मर्वति ॥६८॥
 तृणयत्याप्याययति पूरणे स्युर्भृणाति च ।
- (२२) आह्लादते मृडति च मृणाति सुखयत्यपि ॥६९॥
 पृडत्येवं मदयति मृडयत्यादि तोषणे ।

- (२३) इज्यारम्भे वीक्षते च(२४)जपतीति जपे तथा ॥७०॥
 (२५) जंजप्यते तु जंजति कुत्सिते जंजपीति च ।
 (२६) अभुक्तौ तृपवसति लङ्घते व्रतयस्यपि ॥ ७१ ॥
 (२७) तपस्यति श्राम्यति च तप्यते च तपःकृतौ ।
 (२८) मुण्डति मुण्डयति घ मौण्ड्ये वापयतीति च ॥ ७२ ॥
 मद्राकरोत्यात्मने ऽपि द्वयं भद्राकरोति च ।
 (२९) उपेक्षतउदास्ते च पदे माध्यस्थ्यवाचिनी ॥ ७३ ॥
 (३०) स्युर्विरज्यत्युपरमत्यात्मने विरमत्यमी ।
 उपशाम्यति वैराग्ये मोक्षते च मुमुक्षते ॥ ७४ ॥
 (३१) परिव्रजति संन्यासे संन्यस्यत्यात्मने ऽप्यदः ।
 (३२) ब्रह्मीभवति कैवल्ये मुच्यते चापहृज्यते ॥ ७५ ॥

इति ब्रह्मचेष्टावर्गः ।

अथ क्षत्रियचेष्टावर्गः ॥

- (१) ऐश्वर्येण्णदति नाथति सुरत्यपि नाथते ।
 तप्यते तपतीत्येके सुवतीष्टे च सौति च ॥ ७६ ॥
 (२) भुनक्ति पाति दयते गोपायति पिपतिं च ।
 रक्षति प्रायते त्राणे पालयत्यपि तेजति ॥ ७७ ॥
 स्पृणोति कुण्डयति च गुण्डत्यवति जंसति ।
 (३) शास्ति शिष्टौ दण्डयति शिक्षयत्यपि दाम्यति ॥७८॥
 (४) भ्रावर्जयति वशयत्यपि राधयतीति च ।
 वशीकरोति संगृह्णायात्मने द्वौ वशीकृतौ ॥ ७९ ॥
 (५) परिक्लीषीतइत्येतदुत्कोचादिवशीकृतौ ।
 (६) आयत्तौ स्यादायतते वशीभवति राध्यति ॥ ८० ॥
 (७) स्थिरीकृतौ स्थापयति द्रव्यत्यपि वृंहति ।

- (८) दधाति धत्ते विभृते विभर्ति भरतीति च ॥ ८१ ॥
 धरतीत्यात्मने ऽपि द्वौ भुरण्यति धियत्यपि ।
 मलते धारयति च मल्लते पोपयत्यपि ॥ ८२ ॥
 दधते वासयति च स्कुन्दते धारणार्थकाः ।
- (९) नियुङ्क्त्वाज्ञापयति निर्दिशत्यादिशत्यपि ॥ ८३ ॥
 द्वावात्मने ऽपि चाज्ञाया(१०)मथ प्रस्थापयत्यमी ।
 स्युः प्रेषणे प्रेषयति प्रेष्यति प्रहिणोति च ॥ ८४ ॥
- (११) संदेशे वादयति च संदिशत्यात्मने ऽप्यदः ।
- (१२) सुवति क्षिप्यति प्रेरयतीरति कुपुभ्यति ॥ ८५ ॥
 नुदति क्षिपतीत्येतावात्मने कालयत्यपि ।
 डिपत्येवं डेपयति लाभयत्यपि डिप्यति ॥ ८६ ॥
 प्रेरयत्येलयति च प्रेरणे ऽस्यति विस्थति ।
- (१३) सेवते जुपते चापि शेवते क्लेवते ऽपि च ॥ ८७ ॥
 खेवते मेवते चापि ग्लेवते पेवते तथा ।
 मेवते चापि सेवायां भजति श्रयतीति च ॥ ८८ ॥
 आत्मने ऽनुरुणाद्धयेते ऽनुसरत्यनुवर्तते ।
- (१४) सम्भक्तौ तु वृणीते स्युर्वनत्येवं सनत्यमी ॥ ८९ ॥
- (१५) सजूःकरोत्यात्मने ऽपि साह्ये सत्राकरोति च ।
- (१६) नृणाति लम्भयति च वहत्यपि नयत्यमू ॥ ९० ॥
 आत्मने ऽपि प्रापणे स्युः प्रापयत्यापयत्यपि ।
 गत्यर्था ये शिजन्तास्ते धातवो नीञ्जसमार्थकाः ॥ ९१ ॥
- (१७) मन्दायते शोठीति च लुण्ठत्यपि विलम्बने ।
 द्वावात्मनेपि समयाकरोति व्याक्षिपत्यमू ॥ ९२ ॥
- (१८) प्रतीक्षते प्रतीक्षायां स्युरागमयते तथा ।
 अनुपालयतीत्येते प्रतिपालयतीति च ॥ ९३ ॥

- (१६) त्वरायां संभ्रमति च संभ्राम्यति तुरप्यति ।
गुप्यति त्वरते सप्त संभ्रम्यति तुतोति च ॥६४॥
- (२०) वैकृष्ये विकृषति च टलति द्रुलतीति च ।
समति स्तमतीत्येते विह्वलत्यापि कन्दते ॥६५॥
क्रन्दते ऽपिच कैश्चित्तु कृदते क्रदते स्मृते ।
- (२१) ह्रीवायते ह्रीवते च ह्रैव्ये स्युरवगल्भते ॥६६॥
- (२२) कुटति ग्रन्थते हृष्टत्यापि क्मरति वङ्कते ।
नसते तुराति कुञ्चत्येवं हरति कुञ्चति ॥६७॥
भुजति ध्वरतीत्येते कौटिल्ये न्युञ्जतीति च ।
- (२३) गुप्तोक्तौ स्यान्मन्वयते(२४)भेदे तृपजपत्यदः ॥६८॥
- (२५) दम्भेच्छायां धीप्सतीति दिदम्भिपति धिप्सति ।
- (२६) संवर्मयति सन्नयत्यात्मने सज्जतीत्यमी ॥६९॥
संयतते दंशयते मन्नाहे पदपञ्चकम् ।
- (२७) अध्यास्ते त्वाधिश्येते चाधिब्रमत्यधितिष्ठति ॥१००॥
अधिरोहत्याधिक्रामत्यारोहत्याधिरोहणे ।
- (२८) स्पन्दने स्पन्दने तद्रत्स्फुरति स्फुलति द्वयम् ॥ १ ॥
- (२९) चलने चलति प्रेङ्गत्येवं झलति घट्टते ।
वलते वल्लते वेङ्गत्येवं हलति चेलति ॥ २ ॥
- (३०) उच्छ्राये तटति स्तुप्यत्युन्मयत्यात्मने ऽप्यदः ।
- (३१) क्षोभते क्षुभ्यति क्षोभे क्षुभ्नाति च्छान्दमं कचिन् ॥ ३ ॥
- (३२) मतिष्ठते ऽञ्चत्ययते व्रजययानिं गच्छति ।
ऋगोत्यटति यासोति मरतीर्योति मर्षति ॥ ४ ॥
हम्माति द्रमाति त्रद्वनीद्रत्यमानि मीमति ।
निहीते कङ्कते नसनीगन्तृच्छति वभ्रति ॥ ५ ॥
श्वङ्कते श्रकने वस्कते ऽहते टीकते ऽभ्रति ।

मस्कते लङ्घते शोणत्यङ्घते ऋङ्घते ऽर्दति ॥ ६ ॥

पयते वयते विच्छायति पन्थयतीजते ।

चरण्यति स्रङ्घते ऽपि घटते श्वञ्चते ऽङ्घति ॥ ७ ॥

रङ्घति श्वचते लङ्घतीर्ते ध्वजति ध्वञ्जति ।

चरति ध्रञ्जति श्वत्यण्ठते ग्लुञ्चतीप्यति ॥८॥

वञ्चति म्रोचति म्लोचत्यजति त्वञ्चतीजते ।

फणति द्रवते गाते पद्यते विच्छति कचिद् ॥९॥

पथति क्रामति पतयते रिण्वति रण्वति ।

स्रवाति श्यायते धन्वत्यञ्चते सलतीत्यपि ॥१०॥

थुनाति छद्गयति च श्वर्तयत्यपि रेवते ।

ससर्ति च्छान्दसं केचिदेपते नेपते गतौ ॥११॥

सप्ताशीतिरितो ऽप्यन्ये नोक्ता विस्तरतो भयात् ।

(३३) वेगितायां गतौ सप्तामी स्युर्धावति तूर्यते ॥१२॥

जवति श्वल्लति श्वलत्यपि द्रवति रंहति ।

(३४) डयते डीयते व्योमगते (३५) ऽथाकति चागति ॥१३॥

चञ्चूर्यते ऽटाव्रते जङ्गम्यते चाप्यरार्यते ।

गत्यर्था यद्गुगन्ता ये कुटिलायां गतौ हि ते ॥१४॥

(३६) वल्गतीति प्लुतगतौ प्लवते शशति त्रयम् ।

(३७) मन्दायां चोपतिं गतौ (३८) चतुरायां तु धोरति ॥१५॥

(३९) सन्ततायामतति च (४०) ऋसरतिच्छन्नना गतौ ।

(४१) मन्दते विकलायां तु द्वयं खञ्जति खोरति ॥१६॥

(४२) नीचैः फक्कति (४३) कुत्सायां द्रा (४४) सधाग्रे पुरत्तदः ।

(४५) पयते वाति वातस्य (४६) वहति भवहसपाम् ॥१७॥

(४७) भ्रमति भ्राम्याति भ्रम्यत्यापि पर्यटति भ्रमे ।

घोणते घूर्णते पर्येत्येते घुणति घूर्णति ॥१८॥

- (४८) उद्गच्छत्युन्नमति चाप्युज्जिहीतउदीयते ।
उदञ्चत्युदयत्येतावात्मने द्वाबुदेति च ॥१६॥
गत्यर्थाः प्राय उत्पूर्वा उदयस्याभिधायकाः ।
- (४९) आक्रम्यते चाक्रमते ज्योतिष्कर्तृकउद्गमे ॥ २० ॥
- (५०) संचारे चरतीत्येष तृतीयायुक्त आत्मने ।
- (५१) पतत्यधोगतौ भ्रंसते ऽपि भ्रश्यति भृश्यति ॥ २१ ॥
गलति संसते ऽष्टामी ध्यवते स्कन्दतीति च ।
- (५२) अस्तंगमे ऽस्तमयते निम्नोचत्यस्तमेति च ॥ २२ ॥
- (५३) इप्यति नश्यति पलायते ऽन्तर्धत्तइत्यपि ।
मुण्ठते ऽपैत्यपक्रामत्येवमाद्याः पलायने ॥ २३ ॥
- (५४) स्कुनाति च स्कुनीते च स्कुनोत्याप्रवते ऽपि च ।
स्कुनुते स्कुन्दते चापि पडाप्रवणवाचिनः ॥ २४ ॥
- (५५) अतिक्रामत्युचरते चाट्टत्यतिचरत्यपि ।
उल्लङ्घयत्यतिक्राम्यत्येवमाद्या अतिक्रमे ॥ २५ ॥
- (५६) द्यौत्यभिगच्छत्यभियात्यभ्येत्याद्या अभिक्रमे ।
- (५७) अभियोगे ऽभ्यवस्कन्दत्यद्भृत्यास्तिघ्नते ऽपि च ॥२६॥
सप्ताभियुङ्क्ते तिक्रोति तिग्नोत्यासेधतीति च ।
- (५८) सेनया त्वभियाने स्यादाभिषेणयतीति च ॥ २७ ॥
- (५९) सन्निकर्षत्यवष्टभ्नात्यासीदत्यपि नेदते ।
परस्मै द्वौ संनिकृपते ऽवष्टभ्नाति चान्तिके ॥ २८ ॥
- (६०) प्राप्नोति प्राप्नोति भवते विन्दत्यवरुणादि च ।
आत्मने ऽपि द्वयं भावयते लभतक्रच्छति ॥२९॥
- (६१) व्याप्नोति चाश्रुते ऽक्ष्णोति व्याप्तौ श्लाखति दासति ।
द्वावाचिनोति वेवेष्ट्यात्मने ऽप्यक्षति चेन्वति ॥ ३० ॥
- (६२) पर्याप्नोति तु दाप्नोति क्षमते प्रभवत्यपि ।

भोषत्यलत्यात्मने ऽपि द्वौ पारयति कल्पते ॥ ३१ ॥
रायते लायते शक्तौ स्फुरते विभवत्यपि ।

(६२) स्युरुद्यमे ऽवगुरते दृहत्यदति गूर्यते ॥ ३२ ॥

उद्गारयतउद्युङ्क्तुद्यच्छत्यात्मने ऽप्यदः ।

(६३) हेडति स्नायति वटत्यपि गुध्यति वण्डते ॥ ३३ ॥
मण्डते वेष्टते वेष्टे मगध्यति मुरत्यपि ।

कृणत्ति गुण्डयति च परिक्षिपति चात्मने ॥३४॥

(६४) वेष्टनायां वटयति वेष्टयत्यादयो ऽपि च ।

(६५) निरुणद्धि निगृह्णाति चात्मने द्वौ निरोधने ॥३५॥

(६६) आञ्छत्याकर्षआकर्षत्यायच्छत्यात्मने ऽप्यदः ।

(६७) घृष्णोति चाधिकुरुते धर्षयत्यपि धर्षति ॥३६॥

जयत्येवं विजयते जयत्यभिभवत्यपि ।

अभ्यस्ति च प्रसहते पराभावयतीति च ॥३७॥

विमानयत्यभिभवे व्लीनातिं न्यक्करोति च ।

लङ्घयत्साक्रमति च तरत्याक्रम्यतीति च ॥३८॥

(६८) विशेषयत्यतिशये ह्यतिशेते विशेषति ।

उत्कर्षयत्सञ्चयतिं विशिनष्टि प्रकर्षति ॥३९॥

(६९) चित्रीयते लिङ्गयति विस्माययति चाद्भुते ।

(७०) स्यातां कुहयते विस्मापयते हेतुतो ऽद्भुते ॥४०॥

(७१) धूनयति धुवति चलयति धूनोति घवति धुनाति च धुनोति ।

चत्वारि चात्मने कम्पयति क्षमापयति वाजयति ॥४१॥

द्वालयति ह्वालयति द्रलयति झलयतीति स्युः ।

तद्द्रत्पेह्लोलयति प्रकम्पने डोलयत्यपि च ॥४२॥

(७२) विलोडयति मथनाति मथसेवं खजत्यपि ।

गाहते मन्थने लुठ्यत्यपि लोटाति मन्थति ॥४३॥

- (७३) खेटत्पुत्रासने भाययसेवं दरयत्यपि ।
 (७४) प्रयोजकाद्गये भीषयते भापयते ऽपि च ॥ ४४ ॥
 (७५) क्ष्मापते कम्पते त्वङ्गसेजतीर्ते च वेपते ।
 केपते ग्लेपते कम्पे गेपते विजते दश ॥४५॥
 (७६) ताडने ताडयति च हन्ति विध्याति तयडते ।
 प्रहरसात्मने सट्टयति स्फिट्टयतीति च ॥४६॥
 आघट्टयति चास्फालयति जासयतीत्यमी ।
 आहते ऽकर्मकत्वे स्यात् स्वकीये ऽङ्गे च कर्मणि ॥४७॥
 (७७) युध्यते संप्रहरते युद्धे जजति जञ्जति ।
 संमर्दयति संग्रामयतीमे कलहायते ॥४८॥
 (७८) करोत्युपाजेऽन्वाजेभ्यामात्मने ऽपि बलार्पणे ।
 (७९) विक्रम्यते वीरयते पराक्रमतइत्यपि ॥४९॥
 प्रगल्भते शूरयते पराक्रम्यतइत्यसौ ।
 औजायते विक्रमते विक्रमे ऽष्टपदी भवेत् ॥५०॥
 (८०) अरुष्करोसात्मने ऽपि व्रणयत्यङ्गचूर्णने ।
 (८१) गोकर्तृकायां हिंसायां प्रस्तुम्पति मृटा भवेत् ॥५१॥
 (८२) हिनस्ति संज्ञपयति घृदते हन्ति तर्दीति ।
 तोपति च औपतीपत्यापि दूर्वति धूर्वति ॥५२॥
 तोफति वोफति रुशसापि तुम्पति वुम्पति ।
 तुम्फति वुम्फति शसत्यूर्वसर्वति नोजति ॥५३॥
 नभते भर्वति मपसेवं नभ्राति नभ्यति ।
 तोभते शर्वति वपसापि तुभ्नाति तुभ्यति ॥५४॥
 शूर्यते शेषति तुपत्यापि रोपति रेपति ।
 धूर्यते यूपति तुफत्यापि दूर्वति धूर्वति ॥५५॥
 प्रमापयत्यर्दयति निर्वापयति रिप्यति ।

तृणोढि मारयति च श्लथत्यर्दीति गूर्यते ॥५६॥

ऋयत्पुज्जासयति च श्राययत्यपि युध्यति ।

वृहत्युध्नुटयति च क्षिणाति च कृणाति च ॥५७॥

मतिष्किरत्यालभते तृणात्युन्मथतीति च ।

क्षिणोति छयति दूणाति कृणोति क्षिणोति च ॥५८॥

अष्टौ क्षणोति मीनाति कृणातीत्यात्मने ऽप्यमी ।

कुन्धति पुन्धति लुन्धति रिशति रुशति हिंसति स्तृहति ॥५९॥

तृंहति सृम्भति सृणति च चुम्बयति श्रथति च क्लथति ।

सर्भति मेदति दृणाति स्फिट्टयति च हिंसयत्यमी चृतति ॥६०॥

पष्णवतिर्हिंसायामुक्ताः शिष्टाश्च ये गणो दृश्याः ।

केवालीखेवालीगेवालीमस्मसाशद्राः ॥६१॥

अर्धालीवर्पालीपर्वालीमसमसाश्च तथा ।

गतिसंज्ञा हिंसायामष्टोद्दिष्टाः करोतेः प्राक् ॥६२॥

(८३) वस्तयते गन्धयते लुम्बति लुम्बयति चार्दनार्थाः स्युः ।

ओहति तोहति दोहति तद्रचुम्बति च तुम्बयस्येते ॥६३॥

(८४) दम्फति दफति दुनोति व्यथयति दुःखयति तपाति पीडयति ।

क्लिश्नाति दूनयत्यपि धूपायति खेदयत्याद्याः ॥६४॥

दुःखाकरोति तुदति च करोति वैकल्यमुदाद्विभ्यो ऽमी ।

आत्मने ऽपि ग्लपयति ग्लापयत्यपि पीडने ॥६५॥

रोठते लोठते कुट्नात्यपि मन्थति वाधते ।

एठते हेठते तत्र लोटते क्लेशयत्यपि ॥६६॥

शण्डते शूलाति रुजत्यूपत्यामयतीति च ।

(८५)*उनाक्ति मोटयति च भञ्जयत्यपि मोटति ॥६७॥

मुटति म्रदते मर्दे मृद्राति च पिनाष्टि च ।

- क्षुन्ते क्षुण्णति संचूर्णयति पाशयतीति च ॥६८॥
 (८६) पंसयति ध्वंसयति च नक्कयति च धक्कयत्येते ।
 जम्भयति क्षपयति च नाशयति च नाशनार्थाः स्युः ॥६९॥
 (८७) उन्मूलयत्युज्जहाति चोत्पाटयति वै समाः ।
 उत्खनत्यात्मने ऽप्येते पञ्चोज्जटयतीति च ॥७०॥
 (८८) भङ्गे पराभवत्युक्ते पराभवतइत्यमू ।
 (८९) जयत्युत्कर्षसंप्राप्तौ तथा विजयते पदम् ॥७१॥
 इति क्षत्रियचेष्टावर्गः ।

अथ वैश्यचेष्टावर्गः ॥

- (१) कृपते कृपतीत्येते कृपौ क्षुरति कर्षति ।
 रदत्येवं विलिखति हलति स्युः खनत्यपि ॥७२॥
 (२) बीजाकरोत्युत्कृष्टौ(३)स्याद्वितीयाकरोति च ।
 शम्वाकरोति द्विगुणाकरोति द्विः कृपौ त्रयम् ॥७३॥
 (४) तृतीयात्रिगुणाभ्यां च करोति त्रिः कृपौ मतम् ।
 आख्यातानि खनत्यादीन्यूहनीयानि चात्मने ॥७४॥
 (५) हलिग्रहे हलयति हलिरुक्तो महद्बलम् ।
 (६) वपत्युप्तौ प्रकिरन्नि वपते (७) ऽप्यथ रोपणे ॥७५॥
 शूलयत्यपि संरोहयति संरोपयत्यपि ।
 (८) ध्रुवति ध्रुवति स्थैर्ये स्थिरीभवति खायति ॥७६॥
 वदत्येते च खदति मूलति प्रतितिष्ठति ।
 (९) पंत्यत्येते वायति च शोपे शुष्णति शुण्ठति ॥७७॥
 आश्यायते शुण्ठयति लङ्घते(१०)ऽप्यथ वर्षति ।
 उनात्ति शीकते शर्षत्यपि मर्षति सिञ्चति ॥७८॥
 आर्द्राकरोति च ज्ञेयमात्मने ऽपि चतुष्टयम् ।

सीकयति तेमयतीत्यादि जेषति सूदति ॥७९॥

सचते पर्षति गरत्यापि मेषति मर्षति ।

घरत्युक्षति सेकें स्युर्नेपत्यापि च शिष्यति ॥ ८० ॥

गडत्येवं मेहति च तथा मिन्वति निन्वति ।

क्लिद्यति स्तिम्यति स्तीम्यत्यार्द्राभावे च तिम्यति ॥८१॥

(११) स्युः पुंसयति पुष्णाति दृहत्यादि च वर्धने ।

(१२) संचये संविभर्तीति संभरत्यात्मने त्रयम् ॥ ८२ ॥

संचिनोति खलत्येवं संभाण्डयतइत्यपि ।

राशीकरोत्यात्मने द्वौ संवहति समूहते ॥ ८३ ॥

(१३) उच्चिनोति शिलत्युञ्छे सिलत्युच्चिनुते तथा ।

उञ्छति ध्रासयति च ध्रस्नात्यपि तथेषति ॥ ८४ ॥

(१४) अवहन्तीति वैतुष्यकरणे कण्डयसीप ।

फलीकरोति वितुषीकरोतीसात्मने द्वयम् ॥ ८५ ॥

परापुनात्यात्मने ऽपि प्रस्फोटयति तत्समम् ।

(१५) मिमीते मायते माने माहते मस्यतीति च ॥ ८६ ॥

शुल्वयत्यपि संमाति(१६)संभवे संभवत्यपि ।

पणते दीव्यति तथा ऽऽत्मने व्यवहरसदः ॥८७॥

व्यवहारे च पनते (१७) परिवर्तयतीत्यपि ।

विक्रीणीते निमयते ऽवक्रीणीते विक्रीयते ॥ ८८ ॥

सत्याकरोसात्मने ऽपि तुल्यौ ससापयत्यपि ।

क्रीणाति चैवं क्रीणीते विसारयति च क्रये ॥८९॥

(१८) निष्णाति दक्षते चापि नैपुण्ये निपुण्यत्यपि ।

(१९) अर्जने त्वर्जयति च तथैवार्जति सर्जति ॥ ९० ॥

(२०) कलयत्यपि संख्याति संख्याने गणयत्यपि ।

सञ्चष्टे कलने(२१)तुल्यौ त्वाहन्ति गुणयत्यमृ ॥ ९१ ॥

- (२२) उत्पुंसयति तु प्रोज्झे प्रोज्झत्युत्सारयत्यपि ।
 (२३) वण्डति व्युप्यति तथा विभजत्वात्मने ऽप्ययम् ॥ ९२ ॥
 विभागे वण्टयति च विभाजयत्यवमाति च ।
 (२४) न्यासे निक्षिप्यति न्यस्यत्येवं परिदधाति च ॥ ९३ ॥
 निक्षिपत्वात्मने चोपनिदधाति चतुष्टयम् ।
 (२५) तिरोदधात्यपिदधात्यन्तर्धौ पिदधाति च ॥ ९४ ॥
 तिरस्करोति व्यस्यति छन्दत्यपवरत्यपि ।
 आदृणोति व्यवदधात्यृणोत्यतिदधाति च ॥ ९५ ॥
 संदृणोति स्तृणोत्येतान्यात्मने ऽपि त्रयोदश ।
 अपवारयति छादयति स्थगयतीति च ॥ ९६ ॥
 कूलति त्वचतीत्येवं कुम्बयत्यपि कुम्बति ।
 ह्रगति ह्रगतीत्येते थुडति स्थुडतीति च ॥ ९७ ॥
 स्तृणोति तिरयत्येवं स्तृणुते गोपयत्यपि ।
 अपोर्णुते त्वपोर्णोति(२६)विदृत्तौ विदृणोति च ॥ ९८ ॥
 तथैवापदृणोति द्वावात्मने *निरिणाति च ।
 (२७) अपेक्षते ऽभ्यर्थयते भिक्षते ऽर्दति नाथति ॥ ९९ ॥
 याच्ञायां वनुते मार्गत्यमी चनति याचति ।
 चदतीत्यात्मने ऽपि स्यु(२८)र्वेद्यते मार्गयत्यपि ॥ १०० ॥
 मार्गत्यप्यञ्जाति गवेपयत्यन्वीक्षते ऽपि च ।
 अन्वेपते च पयति चिनोतीत्यात्मने ऽप्यदः ॥ १०१ ॥
 अन्वेपणे मृगयते मृग्यतीत्यपि केचन ।
 (२८) प्रतिदत्ते विनयते निर्यातयति तत्प्रमम् ॥ १०२ ॥
 विचोत्सर्गे व्ययति च तथा विनयते ऽपि च ।
 (३०) दोहानुकल्पे दुग्धे(३१)गौः प्रस्तुते प्रस्तुते स्वयम् ॥ १०३ ॥

रिणाक्ति दोग्ध्यात्मने ऽपि प्रपूरयति दोहने ।

- (३२) क्षरणे स्तेपते श्रोतत्यपि क्षरति तेपते ॥१०४॥
रीयते स्यन्दते चैव (३३) स्रवति स्नौति तु स्रवे ।
- (३४) विष्णाति रेचयति च विप्रयुङ्क्ते च रेचति ॥१०५॥
विश्लेषणे स्युर्विश्लेषयति यौति वियौति च ।
- (३५) मिश्रयत्यपि संयौति संपृक्ते संपृणाक्ति च ॥१०६॥
मिश्रणे संसृजति च श्रीणातीत्यात्मनि ऽप्यदः ।
- (३६) सङ्गतौ समियतीति सङ्गच्छति समृच्छति ॥१०७॥
अकर्मकास्त्वात्मने ऽमी संवधनाति मिलत्यपि ।
समवैति व्यतिसृजत्येवं सचतउच्यति ॥१०८॥
- (३७) आतञ्चत्यातञ्चने च (३८) विलम्बत्यासजत्यपि ।
आलम्बने ऽथ शैथिल्ये श्रन्थते चिच्छतीति च ॥१०९॥
- (३९) ओलण्डयत्युन्नयतउक्षिपत्यात्मने ऽप्यदः ।
उलण्डयति चोत्तभ्नात्युत्तभ्नोत्युत्तरत्यपि ॥११०॥
उत्तम्भयति चोत्क्षिप्यत्युत्क्षेपे दोलयत्यपि ।
- (४०) आनीतावानयत्येतावात्मने ऽप्याहरत्यपि ॥१११॥
- (४१) संमार्जयति संमार्गिष्ठं तथा परिसमूहति ।
समूहते च संमार्गं (४२) उपदेग्ध्युपलिम्पति ॥११२॥
पदद्रयं चात्मने ऽपि गोमयत्युपलेपने ।
- (४३) संधुक्षयति संदीपयतीन्धे ज्वालयत्यपि ॥११३॥
संधुक्षणे ज्वल्लयतिच्छर्दते च्छर्दयत्यपि ।
- (४४) पाके श्रीणाति पचतीत्यात्मने श्रपयत्यपि ॥११४॥
रन्धयत्यपि विक्लेदयति साधयतीति च ।
श्राति श्रायति विक्लिद्यत्यपि राध्यति रध्यते ॥११५॥
पच्यते कट्यते चैते पाके स्युः कर्मकर्तृके ।

- (४५) ऋञ्जते भर्जते भ्राष्ट्रे तूपभृज्जति भृज्जते ॥११६॥
 (४६) शूलाकरोत्यात्मने ऽपि शूलपाके पदं मतम् ।
 (४७) द्रवीकृतौ लीनयति लयति द्रावयत्यपि ॥११७॥
 लालयत्यपि लाययत्यपि लापयतीत्यमी ।
 (४८) द्वौ संदधात्यभिपुणोत्यात्मने द्वौ च शुच्यति ॥११८॥
 तथा चुच्यत्यभिपवे (४६) संस्कृतौ संस्करोत्यदः ।
 आत्मने(५०)प्रतियन्ते तु स्यादुपस्कुरुते पदम् ॥११९॥
 (५१) स्वादते स्वदते रुच्यां स्वदते रोचते ऽपि च ।
 इति वैश्यचेष्टावर्गः ।

अथ शूद्रचेष्टावर्गः ॥

- (१) वयते वयति व्यूताव्यूयते(२)ऽथ विपीव्यति ॥१२०॥
 स्यूतौ निपीव्यति तथा परिपीव्यति सीव्यति ।
 (३) तक्ष्णोति तक्षति तनयति त्वक्षति तक्षणे ॥१२१॥
 तनूकरोत्यात्मने ऽपि परिवासयतीति पदम् ।
 (४) उत्तेजयति तीक्ष्णत्वे संक्षुण्णते क्ष्णौति निश्रयति ॥१२२॥
 निशिनोति निशीशांसत्यात्मने ऽपि मतं द्वयम् ।
 (५) लुनाति लुम्पति तथा छिनत्तीत्यात्मने त्रयम् ॥१२३॥
 चुटति छोटयति च चुटति छुटतीति च ।
 छेदने चर्षयति च छयति वृश्चति कृन्तति ॥१२४॥
 चतुर्दश त्रोटयति घाति छेदयतीत्यमी ।
 (६) प्रोटति चुटति च्छेदे च्छिद्यते कर्मकर्तृके ॥१२५॥
 (७) भिन्ने विदारयति च भिनन्ति घाति मुण्डति ।
 विनति स्फोटयति च दृणात्याग्वण्डयत्यपि ॥१२६॥
 मुस्यति च्छिद्यति च दारयत्यपि भेदने ।

- (८) वहति श्रेपति श्लेषत्यपि प्रोपति चूर्यते ॥२२७॥
 तापयत्योपति तपत्यपि प्लुप्यति कुण्डते ।
 दाहे कूटयति ह्योपसमी(९)तत्र तु गार्हते ॥ २२८ ॥
 दन्दह्यते दन्दहीति दन्दग्धीति पदत्रयम् ।
- (१०) ग्रीचति स्तेनयति च चुरण्यति च रुण्टति ॥२२९॥
 स्तेये चोरयति ग्लोचयति कोजति खोजति ।
 मुष्णाति लुण्टयति च मूपत्यपहरत्यदः ॥२३०॥
 आत्मने(११)ऽप्यास्कन्दतीति जर्हतीति बलाद्धृतौ ।
- (१२) मसहत्यात्मने ऽप्येप हठतीति बलात्कृतौ ॥२३१॥
- (१३) धूर्तक्रियायां शठति द्राघते मद्धते त्रयम् ।
- (१४) निष्कुष्णाति च निष्कर्षे निष्कर्षति च तूलति ॥२३२॥
 स्यान्निष्कुलाकरोत्येतदात्मने (१५) चात्र सव्यधे ।
 डाज्जिप्पत्रासपत्राभ्यां करोति कुरुते परे ॥२३३॥
- (१६) संदानयति वध्नाति मूर्वत्यन्दति कीलति ।
 पाशयत्यन्तति जुटति सिनुते च कञ्चते ॥२३४॥
 कचते टङ्क्यति च योजयत्यपि मव्यति ।
 काञ्चते ग्रन्थयति च सिनाति च सिनोति च ॥२३५॥
 संयच्छत्यात्मने पद् स्युर्नह्यत्यपि दधाति च ।
 धुनातीति मवते च घन्धे मवति योजति ॥२३६॥
- (१७) स्तम्भते स्कम्भते स्तम्भे वस्यत्यपि च पीलति ।
 स्तम्भोति प्रतिवध्नाति स्तम्भ्नाति स्तम्भयत्यपि ॥२३७॥
 स्कम्भोति चैव स्कम्भ्नाति स्तुम्भोति स्कम्भयत्यपि ।
 स्तुम्भ्नाति चैव स्कुम्भ्नाति स्कुम्भोत्येतानि षोडश ॥२३८॥
- (१८) साहसिक्ये प्रकुरुते(१९)द्रुःखयत्यधयत्यपि ।
 कष्टायते द्रुप्यते ऽमी(२०)प्रत्ययैति तु द्रुप्यति ॥२३९॥

विघ्ने विहन्त्यन्तरेति प्रत्यृहत्यात्मने ऽप्यदः ।

विघ्नयत्यन्तरयति विच्छिन्ते विच्छिनत्ति च ॥२४०॥

(२१) सन्ताने सन्तनोतीति निर्वहत्यात्मने द्वयम् ।

तथा सत्रयते सन्तानयतीति चतुष्टयम् ॥२४१॥

इति शूद्रचेष्टावर्गः ।

इति द्वितीयकाण्डः ॥

आख्यातचन्द्रिकायाम्

तृतीयकाण्डः ॥

प्रकीर्णकसनाद्यन्तनानार्थान्यात्मनेपदे ॥ १ ॥
तदन्यस्मिन् विभागश्च संगृह्यन्ते ऽत्र वर्गशः ।

अथ प्रकीर्णकवर्गः ॥

यानि पूर्वमसंगत्या नैवाख्यातान्यचक्षत ॥ २ ॥

वक्ष्यन्ते तानि वर्गे ऽस्मिन् प्रकीर्णारूपे यथास्मृतिः ।

- (१) विभाति व्युच्छते व्युष्टे प्रभाति विविशत्यपि ।
- (२) विन्दते श्वेतते त्रीणि स्युः ध्रुत्वे ऽवद्यायति ॥ ३ ॥
- (३) रज्यति त्रीणि रजति लोहितायति चात्मने ।
शोणतीति च रञ्जिन्नि(४)श्यामत्वे श्यामलायते ॥ ४ ॥
नीलायते नीलति च तथा श्यामायते पदम् ।
- (५) विन्दत्यवयवे भिन्दत्यवयौति सटत्यपि ॥ ५ ॥
- (६) संघाते झटति श्रोणत्येवं जटति पूलति ।
गोष्टते लोष्टते श्लोणत्यपि अक्षति पिण्डते ॥ ६ ॥
श्लोकते हुण्डते पिण्डयति पूलयतीत्यपि ।
शण्डते ऽघो मुस्तयति स्यायत्यश्रोति चाक्षति ॥ ७ ॥

इति प्रकीर्णकवर्गः ।

अथ सनाद्यन्तवर्गः ॥

- (१) धातोस्तुमर्थादिच्छायां सनि रूपं बुभूयति ।

शिशिक्षिपतइत्यादि-पूर्ववचात्मनेपदम् ॥ ८ ॥

- (२) सुपो मान्ताव्ययान्यस्मात्क्वचित्काम्यतिकर्मणः ।
आत्मनस्तु तदिच्छायामर्थे शब्दद्रयं भवेत् ॥ ९ ॥
पुत्रकाम्यति पुत्रीयत्यृक्काम्यत्यृच्यतीति दिक् ।
- (३) एवं कर्मण आधारादाचारादुपमार्थकात् ॥ १० ॥
क्वचित्पुत्रीयति च्छावं मञ्चे सौधीयतीति दिक् ।
- (४) उपमानात्तथा कर्तुराचारार्थे क्यडि क्विपि ॥ ११ ॥
द्वे रूपे भवतो यद्रद् गर्दभो ऽश्वायते ऽश्वति ।
- (५) क्यड्योजोऽप्सरसोर्नित्यं पयआदेस्तु वा सलुक् ॥ १२ ॥
कन्या ऽप्सरायते त्योजायते ऽहिः कं पयायते ।
पयस्यते तथा ऽन्यस्मात्सलोपादि समूहताम् ॥ १३ ॥
- (६) च्यर्थे भृशादेर्ह्रस्वोपे क्यड्यच्च्यन्ताद्भृशायते ।
सुमनायतइत्यादिरूपाण्यृह्यानि सर्वतः ॥ १४ ॥
भृशः शश्वत्पद्रेहद्रेहद्रर्ची ऽथ दुर्मनाः ।
सुमना उन्मना ओजो ऽभिमनाश्चपलः शुचिः ॥ १५ ॥
मन्दरेफन्मद्रभद्रपरिडताण्डरकण्डराः ।
उत्सुको हरितो नीलः फेनः शीघ्रो भृशादयः ॥ १६ ॥
- (७) तत्रैव डाञ्जलोहितादेः क्यपि वा चात्मनेपदम् ।
दिग्जोहितायतीत्यादि डाचः पटपटायति ॥ १७ ॥
लोहितजिह्वश्यामाः सुपदुःखे घृमचर्मगर्गश्च ।
हर्षो मूर्छा निद्रा कृपा च करुणादयो ऽप्यट्टकरणात् ॥ १८ ॥
- (८) कष्टात्सत्राच्च कक्षाच्च कृन्द्वाद्गहनतो ऽपि च ।
कष्टायतेभ्रमृतयः पापार्थं क्रमणे क्यडि ॥ १९ ॥
- (९) तं चर्तयति रोमन्धाद्रोमन्धायतइत्यदः ।
- (१०) वाप्योष्मफेनादुद्रान्ताविर्दं वाप्यायते सुगम् ॥ २० ॥

- (११) सुखादेः स्यादनुभवत्यर्थे दुःखायतेमुखाः ।
सुसदुःखासकृपणकरुणालीकवृप्रवत् ॥ २१ ॥
कृच्छ्रप्रतीपसोढाः स्युरमी दश सुखादयः ।
- (१२) शब्दादिषु कृतौ शब्दायते वैरायतेमुखाः ॥ २२ ॥
शब्दादयस्तु सूत्रोक्ता वार्तिकोक्ता अटादयः ।
अटाट्टशीकाकोटाश्च सोटापृष्ठी च दुर्दिनम् ॥ २३ ॥
पोटापृष्ठा च सुदिनं नीहारश्चेत्यटादयः ।
- (१३) तपस्यतीत्यादिकं तु प्रायः पूर्वं प्रदर्शितम् ॥ २४ ॥
- (१४) कण्ठवादेर्यकि कण्ठयत्सात्मने ऽपि हृणीयते ।
अभ्ययतीत्यादिकं च प्रायः प्रागेव कीर्तितम् ॥ २५ ॥
- (१५) धातोर्हलादेरेकाचः पौनःपुन्ये भृशे यङि ।
चेक्रीयतेप्रभृतयो (१६) न भृशार्थे शुभे रुचः ॥ २६ ॥
- (१६) बहुलं लुकि तत्रापि बोभोत्यादिकमृह्यताम् ।
- (१७) सूचिसूच्यृणुमूच्यसूच्यश्चिभ्यश्च यङिच्यते ॥ २७ ॥
सोसूच्यते ऽटाच्यते ऽरार्यतइत्यादिकं ततः ।
- (१८) गत्यर्थेभ्यस्तु कौटिल्ये लुपादेर्भावगर्हणे ॥ २८ ॥
यङि जङ्गम्यते लोलुप्यतइत्यादिकं भवेत् ।
- (१९) प्रयोजकस्य व्यापारे धातुमात्राकृतेर्णिचि ॥ २९ ॥
भावयत्यादि तत्रोहं णिचश्चेत्यात्मनेपदम् ।
- (२०) सुवन्ताण्णिचि धात्वर्थे बहुलं भादि चेष्टवत् ॥ ३० ॥
- (२१) तत्करोतीति मुण्डादेः वहुं मुण्डयतीति दिक् ।
- (२२) स्यूलादेस्तु तदाचष्टे स्थवयत्यादिकं भवेत् ॥ ३१ ॥
- (२३) सत्यार्थवेदादापुकू च स्यात्सत्यापयतीति दिक् ।
- (२४) श्वेताश्वदश्वतरतो लोपो ऽश्वतरयोर्णिचि ॥ ३२ ॥
गालोडिताहारकयोर्लुप्येते इतकौ तथा ।

श्वेतयस्त्रश्वयति गालोडयस्याह्वरयति ॥ ३३ ॥

- (२५) णिच् कृतत्वचरणोभ्यस्तं गृह्णणात्सर्घइष्यते ।
 अत्वं च हलिकलयोः स्या(२६)न्निध्याने रूपशब्दतः ॥३४॥
- (२७) विमोके संयमे पाशा(२८)चूस्ताद्विहनने भवेत् ।
- (२८) भोजने तन्निष्टौ च व्रतशब्दाण्णिचो विधिः ॥ ३५ ॥
- (३०) परिधाने समाच्छादे वस्त्रा(३१)ल्लोम्नो ऽनुमार्जने ।
- (३२) तेनातिक्रामत्यर्थे ऽश्वयति हस्तयतीति च ॥ ३६ ॥
- (३३) सेनाशब्दाचृतीयान्तादाभिधाने तु सः प च ।
- (३४) वीणाया उपगाने स्या(३५)त्सन्नाहे वर्मणो भवेत् ॥३७॥
- (३६) चूर्णादवध्वंसने ऽर्थे(३७)तूलाण्णिजवकोपणे ।
- (३८) श्लोकादुपस्तुतौ(३९)नास्याः परेश्छेदनइष्यते ॥ ३८ ॥
- (४०) णिङङ्गाचन्निरसने दिग्घस्तयतत्रादिकम् ।
- (४१) पुच्छादुदसने णिङ् स्यात्पर्यासे व्यसने ऽपि च ॥३९॥
- (४२) चीवरात्संचये चार्थे परिधाने च णिङ् भवेत् ।
- (४३) भाण्डात्समाचिनोत्यर्थे णिङ् संभाण्डयते हि दिक् ॥४०॥
- (४४) निर्दिष्टार्थे कृतस्तस्मादुपसर्गादितो ऽपि च ।
 कंसं घातयतीत्यादिसिद्धये ऽन्यो णिञ्च्यते ॥ ४१ ॥
 प्रत्यक्षमिव कंसादेः साधनत्वेन मन्यते ।
 उक्तं हि भर्तृहरिणा महाभाष्यानुसारिणा ॥ ४२ ॥
 शब्दोपहितरूपांश्च बुद्धेर्विषयतां गतान् ।
 प्रत्यक्षमिव कंसादीन् साधनत्वेन मन्यते ॥ ४३ ॥

इति सनाद्यन्तवर्गः ।

अथ नानार्थवर्गः ॥

अथ नानार्थधातूत्यान्याख्यातानीह कानिचित् ।

यद्यामति प्रदर्श्यन्ते व्यक्तं भूवाद्यनुक्रमात् ॥ ४४ ॥

गणे ऽवधारणात्कापि सूत्रे तेन विशेषणात् ।

काप्यर्थान्तरनिर्देशादनेकार्था हि धातवः ॥ ४५ ॥

(१) भवतीत्येप सत्तायां प्राप्तिसम्पत्तिजन्मसु, ।

आद्योपलम्भे पर्याप्तौ सामर्थ्ये प्रभवत्ययम्, ॥ ४६ ॥

सम्भावनायां माने च साहित्ये सम्भवत्यसौ, ।

शक्तिप्राप्त्योर्विभवात्, प्राकट्ये व्युद्भवत्यपि, ॥ ४७ ॥

(२) ग्रन्थप्रतिष्ठालिप्सासु गाधते(३)नाथतीति तु ।

याञ्जोपतापैश्वर्येषु(४)तेष्वशिपि च नाथते ॥ ४८ ॥

(५) स्तवे ऽभिवादाने चापि वन्दते (६) भन्दते पुनः ।

सौख्यकल्याणयो(७)र्मोदमदस्वप्नगतिस्तुतीः ॥ ४९ ॥

आह मन्दतइत्येत (८) इदते दानधारणे ।

(९) क्रीडायामूर्दते माने(१०)ह्लादते ह्लादशब्दयोः ॥ ५० ॥

(११) कुन्थति पुन्थति लुन्थति मन्थति मान्थत्यमी पञ्च ।

हिंसासंक्लेशनयो(१२)श्चन्दत्याह्लाददीपनयोः ॥ ५१ ॥

(१३) गतिमाङ्गल्यशास्त्रेषु सेधति (१४) स्थैर्यहिंसयोः ।

खद(१५)स्यथार्दति गतियाञ्जाहिंसासु संमतम् ॥ ५२ ॥

(१६) कन्दति क्रन्दति क्लन्दसाह्वाने रोदने त्रयम् ।

(१७) द्रेकते ध्रेकते शब्दोत्साहयो(१८)श्चकते पुनः ॥ ५३ ॥

तृप्तौ च प्रतिघाते च(१९)गत्याक्षेपे तु मङ्गते ।

कैतवे(२०)द्राघते त्वेतत्सामर्थ्यायामयोर्मतम् ॥ ५४ ॥

(२१) गतौ लङ्गतइत्येतन्निवृत्तौ भोजनस्य च ।

(२२) शोपणे चालमर्थे च राखत्योखति लाखति ॥ ५५ ॥

- द्रापति ध्रासतीत्येते(२३)गतौ त्वङ्गति कम्पने ।
 (२४) मञ्जते धारणोच्छ्रायपूजने(२५)प्वथ कञ्जने ॥ ५६ ॥
 दीप्तिवन्धनयो(२६)र्गत्यामीजते कुत्मने ऽपि च ।
 (२७) शाठ्यमेदनदम्भेषु मुञ्जते मचते पदम् ॥ ५७ ॥
 (२८) स्थानार्जनोपार्जनगातिपृजेः स्यादर्जते पदम् ।
 (२९) स्यात्संपर्चनकौटिल्यप्रतिष्ठम्भयिलेपने ॥ ५८ ॥
 तारे शब्दे कौचतीति(३०)याच्ञागत्योस्तथा ऽञ्जते ।
 (३१) तयोश्च पूजने चाञ्च(३२)त्यजति क्षेपणे गतौ ॥ ५९ ॥
 (३३) कौटिल्याल्पीभवनयोः कुञ्जति कुञ्जतीत्युभे ।
 (३४) मूर्च्छत्येव समुच्छ्राये मोहे स्यात्(३५)सर्जतीति तु ॥ ६० ॥
 व्यथने पूजने(३६)हिमात्राणयोस्तुञ्जतीत्ययम् ।
 (३७) शब्दे गजति मादे च(३८)हिण्डते ऽनादरे गतौ ॥ ६१ ॥
 (३९) अतिक्रमे च हिमायामट्टते(४०)मुण्ठते धुचौ ।
 पलायने च(४१)कटति वर्षावरणयोगतौ ॥ ६२ ॥
 (४२) शटत्ययं विदारणे गतौ रुज्यवसादने ।
 (४३) बाल्ये च परिभाषायां लट्ती(४४)त्यथ पेटति ॥ ६३ ॥
 शब्दसङ्घातयो(४५)र्मादि निवासे च मठत्यदः ।
 (४६) हठतीति बलात्कारे प्लुतौ शङ्कन्दने ऽपि च ॥ ६४ ॥
 (४७) हिंसासंक्रेशयोः पेट(४८)त्यथो शठति कैतवे ।
 तयो(४९)श्चाथो लुण्ठतीति गतावालस्यएव च ॥ ६५ ॥
 (५०) तेपते क्षरणे कम्पे(५१)ग्लेपते वैज्यकम्पयोः ।
 (५२) अवसंसते प्रमादे च संसते(५३)लम्बते पुनः ॥ ६६ ॥
 शब्दे चावसंसने च(५४)मानसे च जपत्ययम् ।
 (५५) हिंसाभाषणयोः शोभ(५६)त्यत्र दीप्तौ च शुम्भति ॥ ६७ ॥
 (५७) शब्दे रणति गत्यां तु घटादावेव पठ्यते ।

- (५८) पैणति प्रेरणाश्लेषगमनेषु पदं त्रिषु ॥ ६८ ॥
 (५९) लौहित्ये शोणति गतौ(६०)संभक्तौ वनति ध्वनौ ।
 (६१) दीप्तिकान्तिगतिष्वष्टं विष्वर्षेषु कनसदः ॥ ६९ ॥
 (६२) गतौ च शब्दसंभक्तयोरमतीति प्रयुज्यते ।
 (६३) क्रमते क्रम्यते स्यातां तायनोत्साहृत्तिषु ॥ ७० ॥
 (६४) नयते रक्षणे गत्यां (६५) द्यते तु तयोरपि ।
 आदानदानहिंसासु (६६) वनूयते क्लेशशब्दयोः ॥७१॥
 (६७) पूयते स्याद्विशरणे दुर्गन्धे (६८) चाथ तायते ।
 पालने स्फीततायाश्च (६९) प्रेप्सागद्योश्च हर्यति ॥७२॥
 (७०) भ्रंशे ऽदने गलति च (७१) शब्दसंख्यानयोर्द्वयोः ।
 कलते (७२) शलते त्वेष चलने संवृतावपि ॥७३॥
 (७३) भलते भल्लते हिंसादानयोः परिभाषणे ।
 (७४) चलने सञ्चये चोक्तः खलतीति (७५) फलत्यदः ॥७४॥
 आवदितश्चेद्विशरणे निष्पत्तौ स्यादनादितः ।
 (७६) अलते ऽलति भूपायां पर्याप्तौ वारणे द्वयम् ॥ ७५ ॥
 (७७) गतौ जग्धौ च चरति (७८) संघाते रुजि शूलति ।
 (७९) हिंसाकरणयोः कृष्णेः कृणोति प्रापणे ऽपि च ॥७६॥
 (८०) पराभिभूताद्युत्कर्षे जयसन्ते त्वकर्मकः ।
 (८१) स्वाम्यर्थदानावगतिप्रवेशयाच्जागतीच्छाश्रुतिकृप्यवाप्तीः७७
 आलिङ्गरक्षाद्युतिभागवृद्धिर्हिंसाक्रियाश्चावतिरेप वक्ति ।
 (८२) धुस्रते धिस्रते संघीपनक्लेशनजीवने ॥ ७८ ॥
 (८३) हिंसाविश्राणनगतिष्वीपते स्यात्तु (८४) दक्षते ।
 शैघ्रवृद्धयोर्घटादौ तु तदेव गतिर्हिंसयोः ॥ ७९ ॥
 (८५) स्यान्मौण्ड्येज्योपनयनव्रतादेशेषु दीक्षते ।
 (८६) जिज्ञासने च विद्याया ग्रहणे चापि शिष्यते ॥ ८० ॥

- (८७) कासते कफजे शब्दे दीप्तौ चायं मयोगतः ।
 (८८) द्राङ्घ्रति ध्राङ्घ्रति ध्वाङ्घ्रतीच्छायां घोरवाशिते ॥८१॥
 (८९) अक्षयक्ष्णोति सङ्घाते व्याप्तावप्य(९०)थ मर्पति ।
 सहने सेचने(९१)श्लेषक्रीडयोर्लसतीत्यदः ॥ ८२ ॥
 (९२) जर्जति द्वे चर्चति संतर्जने परिभाषणे ।
 (९३) उरसा गमने दाने वृद्धावपि च मोहते? ॥ ८३ ॥
 (९४) क्ष्वेदते स्नेहने मोक्षे (९५) दीप्तौ स्वादे च रोचते ।
 (९६) प्रमादे संसते चावसंसने धंसने गतौ ॥ ८४ ॥
 (९७) क्षक्षते दानगतोः स्याद्(९८)व्यथते चलने भये ।
 (९९) कम्पे विलसने चार्थे कम्पते चलतीत्ययम् ॥ ८५ ॥
 (१००) हलतीति पदं गत्यां तदेव चलने मितम् ।
 (१०१) हर्षग्लेपनयोर्मिन्त्वान्मदेर्मद्वयतीति णौ ॥ ८६ ॥
 (१०२) बलतीत्येप धान्यस्यावरोधे प्राणने ऽपि च ।
 (१०३) बन्धुक्रियायां संस्त्याने कोलती(१०४)त्यथ होलति ॥८७॥
 स्याद्विसासंवरणयोः (१०५) क्रोशत्याह्वानरोदने ।
 (१०६) सीदति स्याद्विशरणे गतावप्यवसादने ॥ ८८ ॥
 (१०७) संपर्चने तु कौटिल्ये प्रतिष्ठम्भे विलेखने ।
 तारे शब्दे कोचतीति ज्वलादेरितरस्य च ॥ ८९ ॥
 (१०८) मिथ्याज्ञाने ऽनवस्थाने भ्रमति भ्राम्यतीत्युभे ।
 *स्त्यायतेः प्रागात्मने ऽपि(१०९)गतिश्चुद्धयोस्तु धावति ॥९०॥
 (११०) पदं भ्रूषणपर्याप्तिवारणेप्वलतीत्यदः ।
 (१११) दीप्यादानगतिष्विष्टमसती (११२) त्यथ चीवति ॥९१॥
 स्यादादाने संवरणे (११३) ऽप्यथ हिंसनमेधयोः ।

* इतउत्तरं(१२६)स्त्यायतेः प्राग् वक्ष्यमाणा धातयः;आत्मनेपदेषु भवन्तीत्यर्थः ।

मेदत्येत(११४)न्मेधाति तु संगमे च तयोरपि ॥ ६२ ॥

(११५) कुत्सायां सन्निकर्षे च नेदती(११६)त्यथ वेणति ।

चिन्तानिशासनगतिवादित्रग्रहबुद्धिषु ॥ ६३ ॥

(११७) निशामने ऽर्चने चाय(११८)त्यथ स्पशति वाधने ।

स्पर्शने(११९)वहतीसेतत्स्यन्दने प्रापणे धृतौ ॥ ६४ ॥

(१२०) क्षपत्यादानसंहृत्योः हिंसायां चेन्न चात्मने ।

(१२१) यजतीति तु देवार्चादानसङ्गतिकर्मसु ॥ ९५ ॥

(१२२) ह्वयति स्पर्धने शब्दे(१२३)वर्षत्युप्तौ च मुण्डने ।

(१२४) दाने निरसने दीप्तावप्यवान्त्वेपतीत्यदः ॥ ६६ ॥

(१२५) शब्दसङ्घातयोर्धात्वोः स्त्याय(१२६)त्यथ धमत्यदः ।

कृशानुफूत्कृतौ शब्दे(१२७)ऽप्युपतापे स्वरत्यपि ॥ ६७ ॥

(१२८) ऋच्छेर्गतीन्द्रियलयमूर्तिभाषेषु ऋच्छति ।

ऋच्छादेशे तदेवार्तेः शिति स्यात्प्रापणे गतौ ॥ ६८ ॥

(१२९) सवतीति पदं धात्वोः प्रसवैश्वर्ययोर्गतौ ।

(१३०) पुत्रे तरत्युत्तरणे(१३१)स्कन्दतीति तु शोपणे ॥ ६९ ॥

गत्या(१३२)मथो नमत्येतन्नमस्कारे ऽपि शब्दने ।

(१३३) सेवने सचते तद्वत्समवाये सचत्यपि ॥ १०० ॥

(१३४) वदते वृत्तिविषयभासनोत्साहवृत्तिषु ।

(१३५) सङ्गते ऽभिभवे क्षान्तौ गतिवृद्धयोः श्वयत्ययम् ॥ १ ॥

(१३६) पवते रक्षणादौ च सोमस्य मरुतो गतौ ।

(१३७) निर्गोतृत्वेन भजने तिष्ठते स्वप्रकाशने ॥ २ ॥

(१३८) देवार्चासङ्गतिऋतिमैत्रीषु पथिकृत्वके ।

धात्वर्थे मन्त्रकरणे ऽकर्मके चोपतिष्ठते ॥ ३ ॥

परस्मैपदमन्यत्र लिप्मयोपीस्थती न वा ।

इति भ्वादिगणः ।

- (१३९) गतिगन्धनयोर्वाति(१४०)हन्तीति गतिर्हिंसयोः॥४॥
- (१४१) ग्रहणे ऽप्युपहन्त्येतदशुचीकरणे? ऽपि च ।
- (१४२) वेतीति कान्तिगमनप्रजनासनखादने ॥ ५ ॥
- (१४३) गतिशासनयोः कस्त (१४४)ईते तु गतिकम्पयोः ।
- (१४५) ईद्रे स्तुतौ गतिनायां याज्ञभरणभोजने? ॥ ६ ॥
- (१४६) व्यक्तवाचि भवेच्चष्टे दृष्टौ(१४७) धौति तु मिश्रणे ।
अमिश्रणे ऽपि(१४८)सौतीति प्रसवैश्वर्ययोर्मतम्॥७॥
- (१४९) ज्ञानविश्वासयोः प्रत्येत्य(१५०)ध्येत्यधिगमे स्मृतौ ।
- (१५१) भक्षे जाक्षति हसने(१५२)दीधीते भासि देवने ॥८॥
- (१५३) वेवीते वेतितुल्यार्थ, इच्छान्दसाविति भाष्यकृद ।
- (१५४) तवीति तौति वृद्धयर्थे हिंसायां पूरणे गतौ ॥९॥
इत्यदादिगणः ।
- (१५५) जुहोति हविरासेके दाने ऽप्येके (१५६)पिपति तु ।
पालने पूरणे(१५७) दीप्तौ क्षरणार्थे जिघर्त्यदः ॥१०॥
- (१५८) यभस्ति भर्त्सने दीप्तौ(१५९)मिमीते मानशब्दयोः ।
- (१६०) नेनेक्ति पोपणे शौचे(१६१)विभर्ति धृतिपोपयोः ॥११॥
तयोर्दधाति दाने चाभिदधात्युक्तिबन्धयोः ।
श्रद्धभाति तु विस्रम्भस्पृहयोः पश्च चात्मने ॥१२॥
इति जुहोत्यादिगणः ।
- (१६२) विजिगीषागतिक्रीडाव्यवहारश्रुतिस्तुतीः ।
दीव्यतीत्याह (१६३)गत्वां तु शोपणे स्तीच्यतीत्यदः॥१३॥
- (१६४) क्रस्यति हरणे दीप्तौ(१६५)व्रीडतीत्येष चोदने ।
लज्जायां(१६६)नाघ हिंसायां त्वरणे चापि वृथने॥१४॥
- (१६७) धूर्यते गूर्यते चोभे गतिर्हिंसनयोर्मते ।
- (१६८) हिंसायां च वयोदानौ धूर्यते जूर्यते पदे ॥ १५ ॥

- (१६६) हिंसायां शूर्यते स्तम्भे(१७०)ऽप्यथ संरादिर्हिंसयोः ।
रध्य(१७१)त्युपक्रमज्ञानस्वीकारे प्रतिपद्यते ॥१६॥
- (१७२) विक्रितिक्षणवृद्ध्यादौ राध्यत्येतदकर्मकम् ।
- (१७३) हर्षणे मोचने दृष्य(१७४)त्यथ ग्लानौ च ताम्यति ॥१७॥
काङ्क्षायामपि(१७५)खेदे तु श्राम्यत्येष तपस्यपि ।
- (१७६) मोचने क्षिद्यति स्नेहे(१७७)गात्रस्थौल्ये ऽपि मेद्यति ॥१८॥
इति दिवादिगणः ।
- (१७८) पीठने मन्थने स्नाने सन्धाने ऽभिपुणोत्यदः ।
आत्मने(१७९)ऽप्यथ वृद्धौ च हिनोतीति गतावपि ॥१९॥
- (१८०) सङ्घाते चाश्नुते व्याप्तौ(१८१)स्पृशोति प्रीतिपालने ।
इति स्वादिगणः ।
- (१८२) जुपते सेवने प्रीतौ (१८३) विजते चलने भये ॥२०॥
- (१८४) युद्धनिन्दादानहिंसाकल्पनेषु रिफत्यदः ।
- (१८५) शब्दोपकृत्योः कुण्ठति(१८६)चृतति ग्रन्थहिंसयोः ॥२१॥
- (१८७) गतिकौटिल्यहिंसामु द्रुणती(१८८)त्यथ खण्डने ।
छेदे सुरति(१८९)भीमार्थशब्दयोर्धुरतीत्यदः ॥ २२ ॥
- (१९०) ऐश्वर्यदीप्त्योः मुरति(१९१)किलति श्वेत्यखेलयोः ।
- (१९२) इलति प्रेरणे स्वप्ने(१९३)प्यथाक्षेपप्रमर्दयोः ॥ २३ ॥
मुट(१९४)त्यथ कुडत्येतद्बाल्ये च घसने मतम् ।
- (१९५) निवासगत्योः क्षियति(१९६)गतां स्थैर्यं ध्रुवत्यदः ॥२४॥
इति तुदादिगणः ।
- (१९७) दीप्तिदेवनयोश्चृन्ते षृण्णीतीति(१९८)नृणास्यदः ।
चृन्ते हिंसानादरयो(१९९)र्विनक्ति चलने भये ॥२५॥
- (२००) अनक्ति अक्षरगतिकान्तिव्यक्तिषु कीर्तितम् ।
इति रूपादिगणः ।

- (२०१) साहित्यिकप्रकथनोपयोगेषु च सेवने ॥ २६ ॥
पदं प्रकुरुते(२०२)ऽथाधिकुरुते ऽभिभवे तथा ।
क्षान्तौ(२०३)विकुरुते शब्दकर्मके ऽर्थे ऽप्यकर्मकः ॥२७॥
- (२०४) ऊर्ध्वर्युररीभ्यश्च करोति कुरुते पदे ।
विस्ताराङ्गीकरणयोः(२०५)प्रतियत्रे तु वैकृते ॥२८॥
उपस्कुरुतइत्येतद्वाक्याध्याहारयोरपि ।
- (२०६) हृष्टभक्षार्थिनीडार्थिविहंगमचतुष्पदाम् ॥ २९ ॥
आलेखने ऽपस्कुरुत आत्मनेपदसुद्धिधेः ।
इति तनादिगणः ।
- (२०७) कान्तितर्पणयोः प्रीणा(२०८)स्य श्रीणाति मिश्रंखे ॥३०॥
पाके(२०९) चाथ पृणातीति पालने पूरणे ऽपि च ।
- (२१०) श्रुणाति प्रतिद्वेषे ऽपि मोचने(२११)चाथ पूरणे ॥३१॥
मुष्णाति द्वे च प्लुष्णाति मोचने स्नेहने विषु ।
- (२१२) गृह्णात्येतदुपादाने ज्ञाने गृहीतइत्यपि ॥ ३२ ॥
- (२१३) अवष्टभ्नात्यवष्टभ्न्नोत्पन्निकालम्वनार्थकौ ।
इति क्रयादिगणः ।
- (२१४) दर्शनाङ्गनयोर्लक्षय(२१५)स्योर्जयतीति तु ॥ ३३ ॥
बलमाणनयोः (२१६) कुट्टयति च्छेदनभर्त्सने ।
- (२१७) गलमंस्कारयोः शाठयति श्वाठयति द्वयम् ॥ ३४ ॥
- (२१८) भाषार्हिषावलादाननिकेतेषु च पञ्चम् ।
पदं तुञ्जयतीत्याह तथा पिञ्जयतीत्यपि ॥ ३५ ॥
- (२१९) मण्डयत्येष भ्रष्टायं हर्षे पुस्त्रयतीति च ।
- (२२०) स्यादादरानादरयोस्तथा बुस्त्रयतीत्यदः ॥ ३६ ॥
- (२२१) मार्गमंस्कारगतयोः स्याद्वाजयत्येतदर्थयोः ।
- (२२२) ज्ञापने मार्गादी च ज्ञपयत्येतदीरितम् ॥ ३७ ॥

- (२२३) छेदने पूरणे चापि वर्धयत्येतदर्थयोः ।
 (२२४) संश्लेषणे च ग्रहणे पदं स्पाशयते भवेत् ॥ ३८ ॥
 (२२५) चेतनायां वेद्यते तथा ऽऽख्यानं विवामने ।
 (२२६) निकारे चाप्युपकारे यातयत्येतदीरितम् ॥३९॥
 (२२७) निर्यातयति वैरस्य शुद्धौ न्यामार्पणे हर्ता ।
 (२२८) छेदने स्नेहने चापि हरणे वामयत्यदः ॥ ४० ॥
 (२२९) सैपर्चने मोहने च रेचयत्यपि रेचति ।
 (२३०) श्रद्धायां चोपकरणे तानयत्युपतापने ॥ ४१ ॥
 (२३१) शौचालंकारयोर्मर्जियति मार्जति चेरितम् ।
 (२३२) लवने क्षालने चार्थे स्यात्प्लुतयतीत्यदः ॥ ४२ ॥
 (२३३) वर्णक्रियायां विस्तारे गुणोक्ती वर्णयत्यदः ।

इति चुरादिगणः ।

- (२३४) ऋतीयते विगृणयोः(२३५)पृजात्तृद्ध्योर्महीयने ॥४३॥
 (२३६) भोजने तन्नितृचौ च पदं त्रयतीत्यदः ।

इति नामधातवः ।

- (२३७) रोपे च वैमनस्ये च मन्तूयति पत्रं विट्टुः ॥४४॥
 (२३८) माधुर्यपूजयोर्वल्गूयति(२३९)म्यात्तु हृणीयते ।
 रोपमन्दाक्षयोः(२४०)म्वप्ते धात्वं लेभ्यति श्रोत्र्यानि ॥४५॥

इति कगङ्गादयः ।

इत्यनेकार्थवर्गः ।

अथात्मनेपदपरस्मैपदवर्गः ॥

- (१) भावे कर्मणि सर्वस्माद्धानोः स्यात्वात्मनेपदम् ।
 दिव्यस्तथा ऽनुवाचेंद्रयो मृयते प्यायते ऽयने ॥४६॥
 (२) क्रियाव्यतिहर्ता तद्रथविम्बं श्रान्तिपत्रने ।

- (३) शब्दार्थहसावहृगतिर्हि सार्थकान्न तत् ॥४७॥
व्यतिभ्यां जल्पति हसत्येति हन्तीत्यमूर्दिशः ।
नात्र संभवहन्ते संभ्ररन्ते निषेधनम् ॥ ४८ ॥
- (४) परस्परेतरान्योन्योपपदान्नात्मनेपदम् ।
अन्योन्यस्य व्यतिलुनन्त्येषा दि(५)द्विपराद्विशेः ॥४९॥
- (६) परिव्यवेभ्यः क्रीणाते(७)र्जयतेविपरापरात् ।
- (८) आडो दाजो विकासस्वास्यप्रसारणयोर्न हि ॥५०॥
- (९) गमेः क्षमायां शोराडि नुपृच्छयोः(१०)क्रीडतेरनोः।
पर्याङ्भ्यांच(११)समोऽकूजे(१२)जिज्ञासायांशकेःसनः॥५१॥
- (१३) अपीस्करो(१४)ऽथो हरतेर्गतिताच्छील्य(१५)आशिपि ।
नाथः(१६)शपेस्तु शपथे(१७)स्थो निर्णीतो मकाशने॥५२॥
प्रतिज्ञायामावसंविप्रा (१८) दुदो ऽनूर्ध्वचेष्टने ।
- (१९) देवार्चासंगतिकृतिमैत्रीपु पथिकर्तृके ॥ ५३ ॥
धात्वर्थे मन्त्रकरणे ऽकर्मके चोपपूर्वकात् ।
षा लिप्सायां(२०)समः प्राच्छिगम्युच्छिस्पृश्रुवेत्तितः॥५४॥
दृशो ऽर्तेश्चाकर्मकेभ्य(२१)आङ्पूर्वाभ्यां यमेर्हनः ।
- (२२) उद्विभ्या तपतेः स्वाङ्गकर्मकेभ्यो(२३)ऽप्यथास्यतेः॥५५॥
ऊहश्च सोपसर्गाद्वा(२४) ह्यो निसंव्युपपूर्वकात् ।
- (२५) आङ्स्तु स्पर्धने(२६) सूचनावसेपणसेवने ॥ ५६ ॥
प्रतिपत्रे प्रकथनोपयोगे साधने कृजः ।
- (२७) अथेः प्रसहने(२८)वेस्तु शब्दकर्मण्यकर्मकात् ॥ ५७ ॥
- (२९) पूजाचार्यकृतिज्ञानोत्पन्ननेपु भृतौ व्यये ।
नीजो निगणने(३०) कर्तृस्थिते चामूर्तकर्मणि ॥५८॥
- (३१) वृत्त्युत्साहस्फीततासु क्रमे (३२) सद्रत्परोपयोः ।
- (३३) ज्योतिरद्रमने त्वाडो(३४) वेः पादविहृतार्थकात् ॥५९॥

- (३५) आरम्भणार्थे प्रोपाभ्यां(३६)विभाषा ऽनुपसर्गकात् ।
 (३७) अपह्वे ऽकर्मकाच्च शो (३८) ऽनाध्याने प्रतेः समः ॥६०॥
 (३९) यत्रोपसान्त्वनज्ञानासनेषूपनिमन्त्रणे ।
 विमतौ चापि वदतेः(४०)समनुभ्यां त्वकर्मकात् ॥६१॥
 (४१) व्यक्तवाचां सहोक्तौ च(४२)विमलापे विभाषया ॥६२॥
 (४३) सृजेः श्रद्धावति इयंश्च यथा मालां हि सृज्यते ।
 (४४) शो ऽवा(४५)त्समः प्रतिज्ञाने(४६)चरेरुदि सकर्मकात् ॥६३॥
 (४७) समस्वृतीयायुक्ता(४८)त्स्वीकरणे तूपयच्छते ।
 (४९) तृतीया चेच्चतुर्थ्यर्थे दाणाः(५०)शिति शदे(५१)र्मृङ्ः ॥६४॥
 लुह्लिङोश्च(५२)कृञि प्राग्वदामो यस्तु प्रयुज्यते ।
 (५३) सनां ज्ञाश्चस्मृद्दिशिभ्यो नानोङ् आङ्प्रतेः श्रुवः ॥६५॥
 (५४) अयङ्गपात्रेषु युजेरजायन्तोपसर्गतः ।
 (५५) समः क्षणाते(५६)रनवने भुजेरपि च(५७)णेरणौ ॥६६॥
 यत्कर्मणौ स कर्ता चेद्भवेदाध्यानवर्जिते ।
 यथा ऽऽरोहयते हस्ती स्वयं दर्शयते नृपः ॥ ६७ ॥
 (५८) भीस्म्योः प्रयोजकाद्गीतिस्मययो(५९)र्वञ्चनेर्गृधः ।
 प्रलम्भने(६०)लिय. पूजान्यककृत्योर्वञ्चने ऽपि च ॥६८॥
 (६१) मिथ्याशब्दोपपदतः पौनःपुन्ये कृञो णिचः ।
 (६२) फले च कर्वाभिप्राये स्वरितेतो जितो णिचः ॥ ६९ ॥
 पचते कुरुते स्नानं कटं कारयते यथा ।
 चुरादेरपि लक्षेर्यः स्वरितेच्चमनार्पकम् ॥ ७० ॥
 (६३) अपाद्द्वदः(६४)समाङ्ङुद्ग्रथो यमेरग्रन्यगोचरे ।
 (६५) ङश्चोपसर्गरहिताच्छब्दान्तरगतौ तु वा ॥ ७१ ॥
 श्लिजर्थे च यजेन्नित्यं सामान्योक्तौ न तद् स्पृतम् ।
 यथा धरित्रीं दुदुहुः(६६)कृञो ऽप्यनुपरापरात् ॥७२॥

- (६७) क्षिपो ऽभिप्रत्यतिभ्यः (६८) प्राद्रहे (६९) मृपिवहोः परेः ।
 (७०) व्याङ्गपरिभ्यो रम (७१) उपाद्विभाषा चेदकर्मकः ॥७३॥
 (७३) आहारचलनार्था ये गण्यन्ते ये त्वकर्मकाः ।
 चित्तयत्कर्तृकास्तद्रत्तोपयत्येष पार्थिवम् ॥ ७४ ॥
 (७४) मुद्गुसूरुधुधजनयुधेद्नशिभ्यश्च णिचो यतः ।
 (७५) न पादम्याङ्ग्यमाङ्ग्यसपरिमुद्गुचिवद्रसः ॥ ७५ ॥
 नृतिधेद्विपिवतिभ्यश्च (७६) म्यपन्तात्तु विभाषया ।
 (७७) द्युतादेर्लुटिः (७८) वृद्ध्यः स्यसनो (७९) लुटि च कल्पतेः ॥७६॥
 परस्मैपद (८०) मन्यस्मात्तथा शिष्टप्रयोगतः ॥७७॥

इत्यात्मनेपदपरस्मैपदवर्गः ।

इति तृतीयः फण्डः ।

आख्यातचन्द्रिका समाप्ता ॥

पदसूची ।

अंहने.	क्ष	३२	अतिक्रामति.	क्ष	५५
अक्षति.	क्ष	३५	अतिक्राम्यति	क्ष	५५
अक्षति.	क्ष	६१	अतिचरति	क्ष	५५
			अतिददाति-ते.	वै	२५
			अतिशेते	क्ष	६८
अह्णोति.	क्ष	६१	अतिसन्दधाति-ते.	अ	१०
अगति.	क्ष	३५	अतिसृजति.	प्र	११
अघयति.	क्ष	१९	अत्ति.	म	२६
अङ्गपालयति.	म	४४	अंधःकरोति-ते.	अ	३०
अङ्गति.	क्ष	३२	अधिकुरुते.	क्ष	६७
अङ्गीकरोति-ते.	बु	२८		ना	२०२
अह्वते.	क्ष	३२	अधिक्रामति.	क्ष	२७
अजति.	क्ष	३२	अधितिष्ठति.	क्ष	२७
अञ्जति.	बु	२	अधिरोहति.	क्ष	२७
	क्ष	३२	अधिवसति.	क्ष	२७
			अधिसेते.	क्ष	२७
अञ्जति-ते			अधीते.	वा	२
अञ्जते.	क्ष	३२	अध्यक्षयति	बु	१६
अञ्जयति.	प्र	६	अध्यक्षीकरोति.	बु	१६
अटाति	क्ष	३२	अध्यवस्यति.	बु	१४
अटाट्यते.	क्ष	३५	अध्यापयति.	वा	३
अट्टते.			अध्यास्ते.	क्ष	२७
अट्टयति.	अ	१०	अध्ययति.	बु	१९
अडति.			अनाक्ति.	ना	२००
अडुति.			अनिति.	भा	५
अणति.			अनुकम्पते.	अ	१४
अण्ठते.	क्ष	३२			
अतति.	क्ष	३९			

अनुकरोति-ते.	म	१९	अन्यथयति.	वा	१०
अनुक्रीडते.	म	१७	अन्वाजेकरोति.	क्ष	७८
अनुक्रोशति.	अ	१४	अन्वीक्षते.	वै	२८
अनुगृणाति.	घा	२४	अन्वेपते.	घै	२८
अनुगृह्णाति-ते	अ	१४	अपकरोति.	अ १२ वा	१४
अनुतपति.	अ	१६	अपकुरुते	अ	१२
अनुतिष्ठति.	म	४	अपक्रामति.	क्ष	५३
अनुनयति-ते.	वा	३९	अपक्षयति.	भा	१५
अनुपालयति.	क्ष	१८	अपक्षीयते	भा	१५
अनुभवति.	घु	१६	अपचायति-ते	घ्र	६
अनुमनुते.	बु	२८	अपजानेते.	घा	३७
अनुमन्यते.	बु	२८	अपदिशति.	घु	१६
अनुयुङ्क्ते.	घा	३३	अपनयतिं.	घा	३८
अनुरजति.	अ	१८	अपभापते	घा	९
अनुरज्यति.	अ	१८	अपभ्रंशयति.	घा	९
अनुरुणद्धि-ते.	क्ष	१३	अपरजति-ते.	अ	४
अनुरुध्यते.	अ	१	अपरज्यति-ते.	अ	४
अनुलिम्पति	म	१०	अपरध्यति.	अ	१२
अनुलिम्पते.	म.	१०	अपराधोति.	अ	१२
अनुवर्तते.	क्ष	१३	अपराध्यति.	अ	१२
अनुशास्ति.	वा	३	अपलपति.	वा	३७
अनुशेते.	अ	१६	अपघरति-ते.	वै	२५
अनुसन्दधाति.	घु	२२	अपवर्जयति	घ्र	११
अनुसरति.	क्ष	१३	अपवारयति.	वै	२५
अनुसृज्यते.	म	४	अपवृज्यते.	घ्र	३२
अनुहरति.	म	१९	अपवृणोति-ते	घै	२६
अन्तति.	शु	१६	अपराद्ध्यति.	घा	९
अन्तरयति.	शु	२०	अपस्कुरुते.	ज	२०६
अन्तरानि.	शु	२०	अपहरति-ते	शु	१०
अन्तर्धत्ते.	क्ष	५३	अपह्रुते.	घा	३७
अन्तरति.	शु	१६	अपाकरोति-ते.	घा	३८
अन्यते.	मा	५	अपामिति.	भा	५

अपास्यति-ते	घा.	३८	अभ्यसूयति.	अ	५
अपिदधाति-ते.	घै	२५	अभ्यस्ति.	क्ष	६७
अपिनहति-ते.	म	१३	अभ्यस्यति-ते.	वा	५
अपेक्षते.	घै	२७	अभ्यारयाति.	वा	१३
अपैति.	क्ष	५३	अभ्याचष्टे.	वा	१३
अपोर्णुते.	घै	२५	अभ्यादत्ते.	म	१
अपोर्णोति.	घै	२५	अभ्युपगच्छति.	घु	२७
अपांहति.	वा	३८	अभ्युपपद्यते.	अ	१४
अप्येति.	भा	१६	अभ्युपेयते.	घु	२७
अप्सरायते.	स	५	अभ्युपैति.	घु	२७
अभिगच्छति	क्ष	५६	अभ्येति.	क्ष	५६
अभिजानाति.	घु	१९	अभ्रति.	क्ष	३२
अभिदधाति.	वा १	ना १६१	अमनि.	क्ष ३२	ना ६२
अभिधत्ते.	वा	१	अम्यते.	घ	१
अभिनिविशते.	अ	१३	अयति.	क्ष	३२
अभिभवति.	क्ष	६७	अयते.	क्ष ३२	आ १
अभिमनुने.	अ	१९	अरार्यते.	क्ष ३५	स १७
अभिमन्यते.	अ	१९	अरुष्करोति-ते	क्ष	८०
अभियाति.	क्ष	५६	अर्कयति.	घा	११
अभियुङ्क्ते.	क्ष	५७	अर्चति-ने.	घ	६
अभिवक्ति.	वा	३६	अर्चयति.	घ	६
अभिवन्दते.	घ	५	अर्जति.	घै	१९
अभिवादयते.	घ	५	अर्जते.	ना	२८
अभिरपति.	वा	१३	अर्जयति.	घै	१९
अभिर्शंसति.	वा	१३	अर्थयति.	अ	२
अभिषुणोति-ते.	घै ४८	ना १७८	अथांपयति.	वा	२९
अभिवेणयति.	क्ष	५८	अर्दति.	क्ष ३२, ८२	घै २७
अभिस्सन्धत्ते.	बु १५, २२			ना	१५
अभ्यनुजानाति.	बु	२८	अर्दयति.	क्ष	८२
अभ्यर्थयते.	घै	२७	अर्पयति.	घ	११
अभ्यवस्कन्दति.	क्ष	५७	अर्वाति.	क्ष	८२
अभ्यवहरति-ते.	म	२६	अर्हति.	घ	६

अर्हयति.	ब्र	६	अगनायति.	म	२५
अलङ्करोति-ते.	म	११	अग्राति.	म	२६
अलति-ते.	क्ष ६१	ना ७६, ११०	अइनुते.	क्ष ६१	ना १८०
अवकल्पयति.	बु	११	अश्रोति.	प्र	६
अवक्रीणीते.	चै	१७	अश्वति.	स	४
अवगच्छति.	बु	२	अश्वयति.	म	२४, ३२
अवगणयति-ते.	अ	१०	अश्वस्यति.	म	४७
अवगल्भते.	क्ष	२१	अश्वायते.	स	४
अवगाहते.	ब्र	२	असति-ते.	म १४	ना १११
अवगिरते.	बु	२७	असूयति	स	१४
अवगुरते.	क्ष	६२	अस्तमयते.	क्ष	५२
अवजानाति.	अ	१०	अस्तमेति.	क्ष	५२
अवतंसति.	म	१२	अस्ति.	मा	१
अवति.	ब्र १६	क्ष २ ना ८१	अस्यति.	क्ष	१२
अवतिष्ठते.	भा	४	अम्रयति.	अ	१७
अवते.	ध्व	१	अहं करोति-ते.	अ	१९
अवन्वेपति.	ना	१२४			
अवदधाति-ते.	बु	२६			
अवदायति.	ब्र ३	प्र २			
अवधीरयति.	अ	१०			
अवमन्यते	अ	१०			
अवमेहति.	म	७			
अवयौति.	प्र	५			
अवरुणाद्भि-ते.	क्ष	६०			
अवपृश्नाति.	क्ष ५९	ना २१३			
अवपृश्नोति.	क्ष ५९	ना २१३			
अवश्वणति.	म	२६			
अयस्यति.	म	३९			
अवहन्ति.	चै	१४			
अवैति.	बु	२			

आ

आकर्णयति.	बु	३०
आकर्षति.	क्ष	६६
आकाङ्क्षति.	अ	१
आकारयति.	वा	३०
आक्रमति.	क्ष	६७
आक्रमते.	क्ष	४९
आक्रम्यति.	क्ष	६७
आक्रम्यते.	क्ष	४९
आक्रीडते.	म	१७
आक्रोशति.	वा	१२
आखण्डयति.	शु	७
आख्याति.	घा	१
आगमयते.	क्ष	१८
आगृह्णाति.	अ	१३.

आघट्टयति.	क्ष	७६	आघ्रेडयति.	घा	५
आचरति	म	४	आयच्छति-ते	क्ष	६६
आचष्टे.	घा	१	आयतते.	क्ष	६
आचामति.	प्र	४ म	आरमति.	भा	१७
आचिनोति-ते.	क्ष	६१	आराधयति.	प्र	६ अ
आक्षापयति.	क्ष	९	आराध्नोति.	प्र	६
आच्छति.	क्ष	६६	आरोहति.	क्ष	२७
आतङ्कति.	भा	६	आरोहयते.	आ	५७
आतञ्जति.	वै	३७	आर्द्राकरोति-ते.	वै	१०
आतनोति.	घा	२८	आलपति.	घा	१
आतालीकरोति-ते.	क्ष	८२	आलभते.	यु	३२ क्ष
आतिष्ठते.	यु	२७	आलम्बयति.	वै	३८
आदधाति-ते.	म	२	आलिङ्गति.	म	४४
आदयति-ते.	घ	२०	आलोकते.	यु	२९
आदिशति-ते.	क्ष	९	आलोकयति.	यु	२९
आद्रियते.	प्र	७	आचर्जयति.	क्ष	४
आध्यायति.	यु	२०	आचहति-ते.	म	२
आनन्दति.	अ	६	आविरसति.	यु	१
आनयति-ते	वै	४०	आविर्भयति.	यु	१
आनुते.	ध्व	१२	आविष्करोति.	घा	२९
आपयति.	क्ष	१६	आवृशाति.	वै	२५
आपूर्यते.	भा	८	आशसते.	अ	१
आपृच्छते.	घा	३४	आशसन्त.	अ	१ घा
आप्यायते.	भा	८	आश्टणोति.	यु	२७
आप्याययति.	प्र	२१	आश्यायते.	वै	९
आप्रवते.	क्ष	५४	आश्लिष्यति.	म	४४
आप्लवते.	घ	२	आश्वसिति.	यु	१२
आमनति.	घा	२	आसजति.	वै	३८
आमन्त्रयते.	घ	१७	आसीदति.	क्ष	५९
आमयति.	क्ष	८४ म	आसधति.	क्ष	५७
आमुञ्चति-ते.	म	१३	आस्कन्दाति.	क्ष	११
आमृषति.	यु	३२	आस्तिघ्नते.	क्ष	५७

आस्ते.	भा	४	म	३६	ईपते.	ना	८३	
आस्फालयति.		क्ष		७६	ईष्टे.	क्ष	१	
आस्त्रादयति.		यु		३३	ईहते.	म	५	
आहने.		क्षं		७६				
आहन्ति.		वै		२१				
आहरति-ते.		वै		४०	उक्षति.	वै	१०	
आह्वयति.		वा		३०	उचरते.	क्ष	५५	
आह्वरयति.		स		२४	उच्चर्चति.	घ	१३	
					उच्चिनुते.	वै	१३	
					उच्चिनोति.	वै	१३	
					उच्यति,	वै	३६	
					उच्छ्रयति-ते.	क्ष	३०	
इङ्गति.		क्ष		३२	उज्जटयति.	क्ष	८७	
इच्छति,		अ		१	उज्जहाति.	क्ष	८७	
इन्दति.		क्ष		१	उज्जिहीते.	क्ष	४८	
इन्धे.		वै		४३	उजासयति.	क्ष	८२	
इन्वति.		क्ष		६१	उज्जति.	म	३९	
इयति.		क्ष		३२	उज्जति.	वै	१३	
इलति.		ना		१९२	उत्कण्ठति.	यु	२०	
इभ्यति.		क्ष		३२.५३	उत्कण्ठने.	यु	२०	
					उत्कण्ठयति.	यु	२०	
					उत्कर्षयति.	क्ष	६८	
ईक्षते.	यु	२१,	२९	वा	३५	उत्क्षिपति.	वै	३९
ईक्षति.				क्ष	३२	उत्क्षिप्यति.	वै	३९
ईजते.		क्ष		३२	ना	२६	वा	४०
ईष्टे.		वा		१८	ना	१४५	क्ष	८७
ईप्सति				अ	१	उत्कुम्भे.	वा	४०
ईयते.				क्ष	३२	उत्पनति.	क्ष	८७
ईरति.				क्ष	१२	उत्तमति	म	१२
ईरयति.				क्ष	१२	उत्तभ्राति.	वै	३९
ईक्ष्यति.				अ	५	उत्तन्नोति	वै	३९
ईते.	क्ष	७५,	३२	ना	१४४	उत्तम्भयति	वै	३९
ईर्यति.				अ	५	उत्तगति	वै	३९
ईपति.		वै		१३	क्ष	८२	वा	३६

उत्तिष्ठति	म	३७	उद्यच्छति-ते	क्ष	६२
उत्तिष्ठते	म	५	उद्यति	अ	१९
उत्तेजयति	शु	४	उद्युङ्क्ते	अ ३ क्ष	६२
उत्पद्यते	भा	२	उद्यर्तयति	म	८
उत्पद्यति	बु	९	उद्यहति-ते	म	४२
उत्पाटयति	क्ष	८७	उद्याति	मा	१८
उत्पादयति	म	३	उद्यायति	भा	१८
उत्पुंसयति	वै	२२	उद्विजते	अ.	८
उत्प्रेक्षते	बु	९	उनक्ति	क्ष	८५
उत्सहति	अ	३	उनक्ति	वै	१०
उत्सहते	अ	३	उन्नमति	क्ष	४८
उत्सादयति	म	८	उन्नयते	वै	३९
उत्सारयति	वै	२२	उन्मथति	क्ष	८२
उत्स्मीदति	म	८	उन्मनायते	बु	२०
उत्सृजति	म	३९	उन्माद्यति.	अ	२०
उत्सृज्यते	म	३९	उन्मीलति	भा	९
उद्यच्छति-ते	क्ष	४८	उन्मूलयति.	क्ष ८२, ८७	
उदनिति	भा	५	उपक्रमते	म २, ५३	
उदन्यति	म	२३	उपक्रम्यते	म	१
उदयति-ते	क्ष	४८	उपक्रोशति-ते	वा	१४
उदासते	अ	२९	उपगूहनि-ते.	म	४४
उदीक्षते	बु	१५	उपच्छन्दयति.	वा	३९
उदीयते	क्ष	४८	उपजपति	क्ष	२४
उदीरयति	वा	१	उपजानाति.	म	१
उदेति	क्ष	४८	उपतिष्ठति-ते	ना	१३८
उद्यच्छति	क्ष	४८	उपतिष्ठते	अ	९
उद्गारयते	क्ष	६२	उपदेग्धि-ते	वै	४२
उद्गिरति	म	३१	उपनिद्धाति.	वै	२४
उद्गिरति	म	३१	उपभुङ्क्ते.	म २६, ५०	
उद्गातयति	म	१	उपभृजति	वै	४५
उद्गिरति	बु	१६	उपमन्त्रयते	वा	३९
उद्गच्छति	भा	२	उपयच्छते	आ	४८

उपयच्छति-ते	म	४२	उद्गापयते	अ	११
उपयुङ्क्ते	घा	२			
उपरमति-ते. भा	१७	घ	३०		
उपरमति.	म	५३	ऊनयति	म	३९
उपलभते.	बु	२	ऊयते	शु	१
उपार्लम्पति-ते.	घै	४२	ऊरीकरोति	बु	२८ ना २०४
उपवदत.	वा	३९	ऊर्जयति	भा	५ ना २१५
उपवसति	घ्र	२६	ऊर्णोति-ते.	घै	२५
उपविशति.	म	३६	ऊर्दते.	ना	९
उपवीणयति.	ध्व	२३	ऊर्ध्वोभवति.	म	३७
उपशाम्यति.	घ्र	३०	ऊर्वति	क्ष	८२
उपश्लोकयति.	घा	२१	ऊपति	क्ष	८४
उपसेवते.	घ्र	१०			
उपसंगृह्णाति	घ्र	५			
उपसंगृह्णीते.	घ्र	५	ऋकाम्यति.	स	२
उपस्कुरुते	घै	५० ना	ऋचति.	घा	१८
उपस्पृशति.	घ्र	४	ऋच्छति	बु	२४ क्ष ३२, ६०
उपहन्ति.	ना	१४१		ना	१२८
उपाजिकरोति.	क्ष	७८	ऋच्यति	स	२
उपालभते.	घा	१६	ऋञ्जते	घै	४५
उपालोचते.	बु	९	ऋणोति.	क्ष	३२
उपालोचयते.	बु	९	ऋतीयते.	अ	१४, २३ ना २३४
उपासत.	घ्र	८	ऋभोति.	भा	८
उपेक्षते	घ्र	२९	ऋध्यति.	भा	८
उभति.	घ्र	२१			
उम्मति.	घ्र	२१			
उररिक्करोति-ते	बु	२८ ना	एजति	क्ष	७५
उररीकरोति-ते	बु	२८ ना	एजने.	म	१४
उलण्डयति.	घै	३९	एठने.	क्ष	८४
उल्लङ्घयति.	क्ष	५५	एति.	क्ष	३२
उल्लमति.	म	१४	एधने	भा	८
उल्लाग्यति.	म	५३	एलयति.	क्ष	१२

ऊ

ऋ

ए

पलायति म १७
 पपते अ. ३ क्ष ३२

ओ

ओक्षति. ना २२
 ओजायते क्ष ७९ स ५
 ओणति वा ३८
 ओलण्डयति घै ३८
 ओपति. शू ८
 ओहति. क्ष ८३

क

कंसंघातयति. स ४४
 कफते. अ २
 कङ्कति म १६
 कखति. म १६
 कङ्कते. क्ष ३२
 कचते. शू १६
 कञ्चते. शू १६ ना २५ म १४
 कटति. ना ४१
 कठति. भा ६
 कडति. अ १९
 कणति. घ्व १
 कयडते. अ १९
 कण्डयति. वै १४
 कण्डूयति-ते. स १४
 करयते. घा १९
 कययति. घा १
 कनति म १४ ना ६१
 कन्दति. अ १७ ना १६
 कन्दते. क्ष २०
 कवते. घा १०

कम्पते. क्ष ७५ ना २९
 कम्पयति. क्ष ७१
 करुणायते. अ १४
 करोति-ते. म २
 कर्वति. घ्व १८
 कर्वति. अ १९
 कर्वति. वै १
 कलते. वै २० ना ७१
 कलयति. वै २०
 कलहायते. क्ष ७७
 कल्पते. क्ष ६२ सा ७
 कल्लते. घ्व १
 कवते. घ्व १
 कवयति. घा २०
 कष्टायते. शू १९ स ८
 कस्ते. ना १४३
 काञ्चति-ते. शू १६
 कामयते. अ १ म ४५
 कायति. घ्व १
 कारयते. भा ६२
 कालयति. क्ष १२
 कासते. घ्व १६ ना ८७
 किलति. ना १२१
 कीटयति. म ४१
 कीर्तयति. घा १
 कीलति. शू १६
 कुञ्चति. क्ष २२ ना ३३
 कुटति. क्ष २२
 कुट्टयति. ना २१६
 कुडति. ना १९४
 कुणाति. ना १८५
 कुणयति. अ १७

कुण्डते.	शु	८	केपते.	क्ष	७५
कुण्डयति.	क्ष	२	केलति.	म	१७
कुत्सयते	घा	१४	केलायति.	म	१७
कुभ्राति.	क्ष	८४	केवालीकरोति-ते.	क्ष	८२
कुन्धति.	क्ष	८२	केवासीकरोति-तं	क्ष	८२
कुन्द्रयति.	घा	७	कोकते.	म	३८
कुप्यति.	अ	१३	कोचति. ध्व ७ ना	२९, १०७	
कुमारयति.	म	१७	कोजति.	शु	१०
कुम्बति.	घै	२५	कोलति.	ना	१०३
कुम्बयति.	घै	२५	कौति.	ध्व	१
कुरति.	ध्व	६	कास्यति.	ना	१६४
कुरुते.	भा	६२	फनूयते. ना	६६	ध्व १
कुपुभ्यति.	क्ष	१२	फमरति.	क्ष	२२
कुस्मयति-ते.	म	२२	फयति.	क्ष	८२
कुहयते.	क्ष	७०	फदते.	क्ष	२०
कूजति.	ध्व	१	फन्दति. अ	१७	ना १६
कूटयति.	शु	८	फन्दते	क्ष	२०
कूणयति.	भा	१०	फपते.	अ	१४
कूणयते.	घा	२७	फमते. भा ८ अ ३	ना	६३
कूर्वते.	म	१७	फम्यते. अ ३ भा ८	ना	६३
कूलाति.	घै	२५	फाययति.	क्ष	८२
कूच्छायते.	अ	२२	फामति.	क्ष	३२
कृणसि.	क्ष	६३	फीडति.	म	१७
कृणाति-ते.	क्ष	८२	फ्रीणाति.	घै	१७
कृणोति-ते.	क्ष	८२	फ्रीणीते.	घै	१७
कृणोति.	ना	७९	कृञ्चति. ना	३३	क्ष २२
कृन्तति.	शु	५	कृडति.	अ	२
कृपायते.	अ	१४	कृध्यति.	अ	१३
कृपयति.	मा	१३	क्रीडीकरोति-ते.	म	४४
कृपति.	घै	१	क्रीडति. अ	१७	ना १०५
कृपते.	घै	१	कृपयति.	क्ष	८२
केतयति.	अ	१७	कृदते.	क्ष	२०
			कृन्दति. अ	१७	ना १६

ह्यामति.	अ	२१	धुणति.	क्ष	८६
ह्याम्यति.	अ	२१	धुध्यति.	म	२५
ह्रिचति.	घै	१०	धुन्ते.	क्ष	८५
ह्रिन्दति.	अ	१७	धुभ्राति.	क्ष	३१
ह्रिन्दते	अ	१७	धुभ्यति.	क्ष	३१
ह्रिन्नानि.	क्ष	८४	धुरति	घै.	१
ह्रिश्यते.	अ	२२	क्षेणोति-ते.	क्ष	८२
ह्रीयते.	क्ष	२१	क्षोमते-	क्ष.	३१
ह्रीषायते.	क्ष.	२१	क्षौति.	ध्व	१५
ह्रवते.	क्ष	१३	क्षौति.	घृ	४
ह्र्लेशयति	क्ष	८४	क्षमापयति.	क्ष	७१
ह्रणति.	ध्व	१	क्षमायते.	क्ष	७५
ह्रथ्यते.	घै	४४	क्षमीलति.	भा	१०
ह्रञ्जते	ना	९७	क्षिचति.	ना	१७६
ह्रञ्जयति.	मा	६	ह्रवेदते.	ना.	९४
ह्रणोति-ते.	क्ष	८२			
ह्रपयति.	क्ष	८६			
ह्रमते.	अ. ९	क्ष	खजति.	क्ष	७२
ह्रम्पयति.	अ	९	खञ्जति.	क्ष	४१
ह्ररति.	घै	३२	खटति.	अ	१
ह्रामयति.	अ	९	खदति.	घै. ८	ना
ह्राम्यति.	अ	९	खनति.	घै	१
ह्रायति.	भा	१५	खर्जति.	ना	३५
क्षिणाति.	क्ष	८२	खर्दति.	म	२९
क्षिणोति.	अ	१२	खर्वति.	अ	१९
क्षिणोति-ते.	क्ष	८२	खलति.	ना ७४	घै
क्षिपति-ते.	क्ष १२	बा	खवते.	ध्व	१
क्षिपति.		घा	खादति.	म	२६
क्षिप्यति.		क्ष	खायति.	घै	८
क्षियति.	मा ४	ना	खिचते.	अ	२१
क्षीजति.		ध्व	खिन्ते.	अ	२१
क्षीबते.		अ	खिन्दति.	अ	२१

ख

घै. ८

ना ७४

खुरति.	ना	१८८	गायति.	घ्य	२२
खूर्वते.	म	१७	गालोडयति.	स	२४
खेटति.	क्ष	७३	गाहते.	क्ष	७२
खेदयति.	क्ष	८४	गिरति.	म	२७
खेलति.	म	१७	गिलति.	म	२७
खेलायति.	म	१७	गुजति	घ्य.	१
खेयते.	क्ष	१३	गुञ्जति.	घ्य	१
खोजति.	श	१०	गुणयति.	घा ५	वै २१
खोरति.	क्ष	४१	गुण्डति.	क्ष	२
			गुण्डयति.	क्ष	६३
			गुभाति.	अ	१३
			गुध्यति.	क्ष	६३
			गुप्यति.	क्ष	१९
			गुफति.	घा	२६
			गुम्फति.	घा	२६
			गुवति.	म	६
			गूर्वते. क्ष ६२, ८२.	ना	१६७
			गृञ्जति	घ्य	१
			गृणाति.	घा	१
			गृष्यति.	अ	२
			गृहयते.	म	३८
			गृह्णाति-ते.	घु २	म ३८
				ना	२१२
			गोपते.	क्ष	७५
			गोवते.	क्ष	१३
			गोपयति.	वै	२५
			गोपायति.	क्ष	२
			गोमपात.	वै	४२
			गोएते.	प्र	६
			प्रग्राति.	घा	२६
			प्रन्यति.	घा	२६
			प्रन्यते.	क्ष	२२

ग

गच्छति.	क्ष	३२			
गजति.	घ्य १	ना ३७			
गडति.	वै	१०			
गणयति.	वै	२०			
गदति.	घा	१			
गदयति.	घ्य	१०			
गन्धयते.	क्ष	८३			
गमयति.	घा	२			
गरति.	वै	१०			
गर्जति.	घ्य १, १०				
गर्जयति.	घ्य	१			
गर्धयति.	अ	११			
गर्धति.	अ	१९			
गर्धयते.	अ	१९			
गर्हते.	म ३८	घा १४			
गलति.	क्ष ५१	ना ७०			
गल्हति-ते		घा १४			
गवने.	घ्य	१			
गपेपयति.	वै	२८			
गाते.	क्ष	३२			
गाधते.	ना	२			

ग्रन्थयति.
ग्रन्थयति-ते.
ग्रसते.
ग्रामयति.
ग्रोचति.
ग्लपयति.
ग्लसते.
ग्लहते.
ग्लापयति.
ग्लायति.
ग्लुञ्चति
ग्लेपते. अ २१ क्ष ७५
ग्लेवते
ग्लोचयति.

घ

घघति.
घटते.
घटते
घरति.
घवते.
घसाति.
घिस्याते.
घुणति.
घुणते.
घुरति.
घूर्णाति.
घूर्णते.
घूर्णते
घृणायते
घृणोति-ते
घृणते.

	म	१६
म ५	क्ष	३२
	क्ष	२९
	वै	१०
	ध्व	१
	म	२६
	म	३८
	क्ष	४७
	म	३८
ध्व ६	ना	१८९
	क्ष	४७
क्ष ४७	अ	२४
	ना	१६८
	अ	१४
	म	१४
	म	३८

घोटते
घोणते.
घोपति
घोपयति.

ध्व १

ड

डवते

च

चकति.
चकते.
चकास्ति.
चञ्चूर्यते.
चणति.
चण्डते.
चतति-ते.
चदति-ते.
चन्दति.
चपति.
चमति.
चरणयति
चरति.
चरते (रथेन)
चर्चति
चर्चयति.
चर्चति.
चलति.
चलयति.
चपति-ते.
चष्टे.
चायति.

अ २७
क्ष ४७
वा २९
घा २९

ध्व १

म ३४
ना १८
म १४
क्ष ३४
ध ११
अ १३
वै २७
वै २७
ना १२
घा ३९
म २६
क्ष ३२
क्ष ३२
म २६
क्ष ५०
क्ष ५०
ना ९२ वा २ म १०
घा २ म १०
म २६
क्ष २९ ना ९९
क्ष ७१
म २६
वु ३० ना १४६
ना ११७

चिकित्सति.	म	५३	चौरयति.	शु	१०
चिकेति.	बु	२	चपयते.	क्ष	५१
चिकेच्चि.	बु	२			
चिक्तेफरोति	बु	३			
चिक्तेफुयते.	बु	३	छद्गयति.	क्ष	३२
चित्रीयते	क्ष	६९	छन्दति-ते.	वै	२५
चिनोति-ते.	वै	२८	छमति.	म	२६
चिन्तयति.	बु	१९	छर्वते.	वै	४३
चिरिणोति.	अ	१२	छर्दयति.	वै	४३
चिह्नति.	वै	३८	छलयति.	अ	११
चीत्करोति-ते	ध्व	२०	छपति-ते	क्ष	८२
चीवति-ते.	म	३८	छादयति.	वै	२५
चीवति.	ना	११२	छिद्यते.	शु	६
चुच्यति.	वै	४८	छिद्रयति.	शु	७
चुटति.	शु	५	छिनत्ति-ते.	शु	५
चुङ्गति	म	१८	छुटति.	शु	५
चुण्डते.	मा	१३	छुपति.	बु	३३
चुम्यति.	म	४८	छृणत्ति.	ना	१९७
चुम्बयति.	क्ष	८२	छृन्ते.	ना	१९७
चुरण्यति.	शु	१०	छेदयति.	शु	५
चुह्नति.	म	१८	छोटयति.	शु	५
चूर्यते.	शु	८	छयति.	शु	५
चूपति.	म	२४			
चूपयति.	प्र	१८			
चृतति.	क्ष	८२	जंमति.	क्ष	२
चेकीयते.	स	१५	जक्षति.	म १६, २६	ना १५१
चेडयति.	वा	१८	जङ्गम्यते.	क्ष ३५	म १८
चेतति	बु	२	जजति	क्ष	७७
चेतयते.	बु	२	जजन्ति	म	५२
चेळति.	म ९	क्ष २९	जञ्जति	क्ष	७७
चेष्टते.	म	५	जञ्जपति.	प्र	२५
चेापति.	क्ष ३७	अ २१	जञ्जसि.	प्र	२५

छ

ज

जञ्जप्यते.	ब्र	२५	जीवति.	भा	५
जञ्जप्यते.	अ	२५	जुगुप्सते.	अ	२३
जटति.	प्र	६	जुङ्गति.		म
जनयति.	म	५२	जुटति.		शु
जपति.	ना ५४	ब्र	जुपते.	क्ष	२३
जमति.		म	जुहोति.	प्र	१५
जम्मते.		अ	जूर्यते.	भा	११
जम्मयति.		क्ष	जृणाति.		भा
जयति.	क्ष ६७, ८९	ना	जृम्मते.		अ
जरति.		भा	जेमति.		म
जर्जति.		ना	जेपति.		घै
जर्हति.		शु	जेहते.		अ
जन्पति.		घा	जोतते.		म
जवति.		क्ष	ज्ञपयति.		ना
जहाति.		म	ज्ञीप्सति.		वा
जागर्ति.		म	ज्यति.		क्ष
जानाति.		बु	ज्वलति.		म
जानीते.		बु	ज्वलयति.		वै
जायति.		भा	ज्वालयति.		वै
जायते.		भा			
जासयति.		भा			
जिघत्सति.		क्ष	झटति.		प्र
जिघर्ति.	म १४	म	झमति.		म
जिघांसति.		ना	झपति-ते	म ३८	ना
जिघ्रति.		अ	क्षीर्यति.		भा
जिनाति.		बु			
जिन्वति.		भा			
जिरीणोति.		प्र			
जिहीते.		अ	टङ्कयति.		शु
जिह्वेति.		अ	टङ्करोति-ते		घव
जीर्यति.		क्ष	टलति.		क्ष
		अ	टीकते.		क्ष
		भा	ट्यलति.		क्ष

भा

ट

ड

डयते.	क्ष	३४
डिपति.	क्ष	१२
डिप्यति.	क्ष	१२
डीयते.	क्ष	३४
डेपयति.	क्ष	१२
डोलयति.	क्ष	७१

त

तफति.	म	१६
तक्षति.	शु	३
तक्ष्णोति.	शु	३
तटति.	क्ष	३०
तण्डते.	क्ष	७६
तनाक्ति.	घा	२७
तनयति.	शु	३
तनूफरोति-ते.	शु	३
तन्तस्यति.	अ	२२
तपति.	शु	८ क्ष १, ८४
तपस्यति.	घ २७ स	१३
तप्यते.	क्ष १ घ	२७
तरति.	ना १३० क्ष	६७
तर्जयति.	घा	१५
तर्जयते	घा	१५
तर्णोति-ते.	म	२६
तर्दति.	क्ष	८२
तर्पति.	घ	१६
तर्षति.	भा ८ ना	१५४
तस्यति.	भा	१५
ताडयति.	क्ष	७६
तानयति.	ना	२३०
तापयति.	शु	८

ताम्यति.	अ	२१	ना	१७४
तायते.			ना	६८
तिक्रोति.			क्ष	५७
तिग्नोति.			क्ष	५७
तितिक्षते.			अ	९
तिम्यति.			घै	१०
तिरयति.			घै	२५
तिरस्करोति-ते.	अ	१०	घै	२५
तिरोदधाति-ते.			घै	२५
तिष्ठति.	भा	४	म	३७
तिष्ठते.	घा	२९	ना	१३७
तीवति.			भा	८
तुञ्जति.			ना	३६
तुञ्जयति.			ना	२१८
तुणति.			क्ष	२२
तुतोर्ति.			क्ष	१९
तुदति-ते.			क्ष	८४
तुपति.			क्ष	८२
तुफति.			क्ष	८२
तुघ्राति.			क्ष	८२
तुभ्यति.			क्ष	८२
तुम्फति.			क्ष	८२
तुम्वति.			क्ष	८३
तुम्ययति.			क्ष	८३
तुम्भति.			क्ष	८२
तुरण्यति.			क्ष	१९
तुप्यति.			अ	६
तूणयति.			घ	२२
तूर्यते.	क्ष	३३	ना	१६६
तूर्यति.			क्ष	८२
तूलति.			शु	१४
तूपते.			अ	६

वृंहति.	क्ष	८२	वासयति.	क्ष	८
वृणाति.	ना	१९८	त्रिगुणाकरोति.	वे	४
वृणोति.	क्ष	८२	वृटति.	शु	५
वृणोति.	क्ष	८२	वृट्यति.	शु	६
वृणोति-ते.	म	२६	वृम्पति.	क्ष	८२
वृतीयाकरोति.	वै	४	वृम्फति.	क्ष	८२
वृन्ते.	ना	१९८	व्रोडति.	शु	६
वृपति.	म	३४	व्रोड्यति.	शु	५
वृप्नोति.	म	३४	व्रोपति.	क्ष	८२
वृप्यति.	म	३४	व्रोफति.	क्ष	८२
वृम्फति.	म	३४	व्रोफते.	क्ष	३२
वृभ्यति.	म	२३	त्वक्षति.	शु	३
वृहति.	क्ष	८२	त्वङ्गति.	ना	२३ क्ष ३२, ७५
तेजति.	क्ष	२	त्वच्चति.	वै	२५
तेपते.	ना	५०	त्वञ्चति.	क्ष	३२
तेमयति.	वै	१०	त्वरतं.	क्ष	१९
तेचते.	ध	१७	त्वेषति-ते.	म	१४
तेजति.	क्ष	८२	त्सरति.	क्ष	४०
तेपति.	क्ष	८२			
तेफति.	क्ष	८२			
तेभते.	क्ष	८२			
तेपयति.	भा	७३			
तेसति.	ध्व	१			
तेहति.	क्ष	८३			
तेति.	मा	८			
त्यजति.	ना	१५४			
त्रड्गते.	प्र	३९			
त्रन्दति.	क्ष	३२			
त्रपते.	म	५			
त्रसति.	अ	७			
त्रस्पति.	अ	८			
त्रायते.	अ	८			
	क्ष	२			
			दंशयति.	म	३०
			दशयते.	क्ष	२६
			दक्षते.	वै	१८ ना ८४
			दगड्यति.	क्ष	३
			ददते.	प्र	११ ना ८
			ददाति-ते.	प्र	११
			दधते.	क्ष	८
			दधाति-ते.	प्र	११ ना १६१

दधाति.	क्ष	८	शु	१६	दुःखयति.	क्ष	८४	शु	१९
दन्दग्धि.			शु	९	दुःखाकरोति-ते.			क्ष	८४
दन्दशीति.			म	२९	दुःखायते.	अ	२२	स	११
दन्दश्यते.			म	२९	दुःखयति.			अ	२२
दन्दष्टि.			म	२९	दुग्धे.			वै	३०
दन्दहीति.			शु	९	दुनोति			क्ष	८४
दन्दह्यते.			शु	९	दुप्यति.			शु	२०
दभ्नोति.			अ	११	दुनयति.			क्ष	८४
दयते. ना ६५.	क्ष	२	अ	१४	दूयते.			अ	२२
दरति.			अ	८	दूर्वति.			क्ष	८२
दरयति.			क्ष	७३	दूपयति.			घा	३८
दरिद्राति.			भा	१४	दृणति.			क्ष	८२
दर्भति.			अ	८	दृणाति.			शु	७
दर्भयति.			अ	८	दृणाति.			अ	१२
दलति.			भा	१२	दृप्यति.	अ	१९	ना	१७३
दशति.			म	३०	दृफति.			क्ष	८४
दस्यति.			भा	१५	दृभति.			वा	२६
दहति.			शु	८	दृम्फति.			क्ष	८४
दाम्यति.			क्ष	३	दृहति.			वै	११
दारयति.			शु	७	द्वेग्धि.			म	१०
दाशति-ते.			घ	११	द्वोग्धि-ते.			वै	३१
दाश्रोति.			अ	१२	द्वोलयति.			वै	३९
दासति-ते.			घ	११	द्वोहति.			क्ष	८३
द्विग्धे.			म	१०	घति.			शु	५,७.
दिदाम्मपति.			क्ष	२५	घोतते.			म	१४
दिशति-ते.			घ	११	घौति.			क्ष	५६
दीक्षते.			घ	२३	द्रदयति.			क्ष	७
दीधीते.	म	१४	ना	१५२	द्रमति.			क्ष	३२
दीप्यते.			म	१४	द्रयति.			क्ष	३३
दीयते.			भा	१५	द्रयते.			क्ष	३२
दीव्यति.	वा	१८	म	१४,	द्रयस्यति.			म	८
१७	वै	१६	ना	१६२	द्राखति.			ना	२२

द्राघते.	शू १३	ना २०	धिनोति.	अ १६
द्राङ्गति.	घ्व ५	ना ८८	धिन्वति.	अ १६
द्राडते.		मा १२	धिप्सति.	क्ष २५
द्राति.		क्ष ४३	धियति.	क्ष ८
द्रायति.		अ २६	धीप्सति.	क्ष २५
द्रावयति.		वै ४७	धुस्रते.	ना ८२
द्राहते.		अ २८	धुनाति.	क्ष ७१
द्रुणाति.		ना १८७	धुनोति.	क्ष ७१
द्रुह्यति.		अ १२	धुवति.	क्ष ७१
द्रूणाति-ते.		क्ष ८२	धूनयति.	क्ष ७१
द्रेकते.		ना १७	धूनोति.	क्ष ७१
द्विगुणाकरोति.		वै ३	धूपायति.	क्ष ८४
द्वितीयाकरोति.		वै ३	धूर्यते	क्ष ८२ ना १६७
द्वेष्टि-ते.		अ ४	धूर्वति.	क्ष ८२
			धृष्णोति	क्ष ६७
			धोरति	क्ष ३८
			ध्रञ्जति.	क्ष ३२
			ध्रणति.	घ्व १
			ध्रवति.	वै ८
			ध्रञ्जाति	वै १३
			ध्राखति	ना २२
			ध्राङ्गति-	घ्व ५ ना ८८
			ध्राडते.	मा १२
			ध्रायति.	अ १६
			ध्रासयति.	वै १३
			ध्रियते.	मा ४
			ध्रुवति.	वै ८ ना १९६
			ध्रेकते.	ना १७
			ध्वंसयति.	क्ष ८६
			ध्वजति.	क्ष ३२
			ध्वञ्जति.	क्ष ३२
			ध्वनति.	घ्व १
धकयति		क्ष ८६		
धत्ते.		क्ष ८		
धनायति.		अ २		
धन्वति.		क्ष ३२		
धमति.		ना १२६		
धयति.		अ २४		
धरति-ते.		क्ष ८		
धपति.		क्ष ६७		
धपयति.		क्ष ६७		
धवति.		क्ष ७१		
धापयति-ते.		अ १८		
धारयति.		क्ष ८		
धावति.		क्ष ३३		
धावति-ते.	ना १०२	अ १		
धिक्षते		ना ८२		
धिप्सति.		अ २३		

घनयति.	घ	१	निगृह्णाति.	क्ष	६५
घरति.	क्ष	२२	निह्ने	प्र	१
घ्याहति.	घ	५	ना	८८	'धिचायति' द्र.
	न				
नफयति.	क्ष	८६	निजागति	म	२८
नक्षति.	क्ष	३२	निजेगिद्यते.	म	२८
नटति.	म	१५	निद्राति.	अ	२६
नन्दति.	अ	६	निद्रायते.	अ	२६
नभते.	क्ष	८२	निधुयति.	म	४९
नघ्नाति.	क्ष	८२	निध्यायति.	बु	२९
नभ्यति.	क्ष	८२	निन्दति-ते.	घा	१५
नमति.	प्र	५.	निन्दति.	घै	१०
नमस्कुर्यते.	प्र	५	निपुण्यति.	घै	१८
नमस्यति.	प्र	५	नियध्नाति.	घा	२६
नयति-ते.	क्ष	१६	नियुन्दति-ते.	बु	२९
नयते.	बु	२	नियंभते.	बु	२
नर्दति.	घ	१	निभाळयते.	बु	२९
नश्यति.	क्ष	५३	निमन्त्रयते.	प्र	१७
नसते.	क्ष	२२	निमयते.	घै	१७
नष्टति.	शु	१६	निम्लोचति.	क्ष	५२
नाटयति.	म	१५	नियुद्धे.	क्ष	९
नायति.	क्ष	१ वै २७	निरस्यति-ते	वा	३८
नायते	अ	१	निराचष्टे.	घा	३८
नायते.	क्ष	१	निरुणाञ्चि.	क्ष	६५
नाशयति.	क्ष	८६	निरूपयति.	बु	२९
नासते.	घ	१	निर्णयति	बु	१४
निस्ते.	म	४८	निर्णयते.	बु	१४
निकरोति-ते.	अ	१०	निर्णेनेक्ति-ते.	प्र	१
निक्षति.	म	४८	निर्दिशति-ते.	क्ष	९
निक्षिपति-ते.	घै	२४	निर्धारयति	बु	१४
निक्षिप्यति.	घै	२४	निर्भानि.	बु	१
			निर्मोति.	म	३
			निर्मिभीते.	म	३
			निर्यातयति.	ना २२७	घै २९

निर्वदति	घा	१४	निस्पद्यते.	भा	३
निर्वपति-ते.	घ	११	निष्पाद्यति.	म	३
निर्वर्णयति.	बु	२९	निहुते.	घा	३७
निर्वसंते.	भा	२	निह्वयने.	घा	३०
निर्वसंतयति.	म	३	नीलति.	प्र	४
निर्वहति-ते	शु	२१	नीलायते.	प्र	४
निर्वाति.	मा	१८	नीयति.	मा	८
निर्वापयति.	क्ष	८२	नुदति.	क्ष	१२
निर्वायति.	भा	१८	नुबनि	घा	१८
निर्विद्यते.	अ	२१	नृणाति.	क्ष	१६
निर्विंशति.	म	५०	नृत्यति.	म.	१५
निर्वृणोति-ते.	अ	६	नेदति-ते.	क्ष	५२
निवपति-ते.	प्र	१२	नेदति.	ना	११५
निशमयति.	बु	३०	नेनेक्ति.	ना	१६०
निशामयते.	बु	२९	नपति.	वै	१०
निशाम्यति.	बु	३०	नेपते.	क्ष	३२
निधिनोति-ते.	शु	४	नौति.	घा	१८
निधीशांसति-ते.	शु	४	न्यक्रोति	क्ष	६७
निश्चिनुते.	बु	१४	न्यस्यति-ते	वै	२४
निश्चिनोति.	बु	१४	न्युञ्जति.	क्ष	२२
निश्यति.	शु	४			
निपीदति.	म	३६	पस्यति.	क्ष	८६
निपीव्यति.	शु	२	पचति-ते.	वै	४४
निपेयति-ते.	म	४०	पचते	आ	६२
निष्कर्षति.	शु	१४	पच्यते	वै	४४
निष्कुलाकरोति-ते.	शु	१४	पञ्चते.	घा	२९
निष्कुष्णाति.	शु	१४	पञ्चयति.	घा	२९
निष्टङ्गयति.	बु	१४	पटपटायति-ते.	स	७
निष्ठीवति.	म	३२	पटयति.	घा	२६
निष्ठीव्यति.	म	३२	पठति.	घा	२
निष्णाति.	वै	१८	पणते.	वै	१६
निष्पन्नाकरोति-ते.	शु	१५	पणापति.	घा	१८

प

पण्डते.	यु	२	परिधत्ते.	म	९
पतति.	क्ष	५१	परिभवति.	अ	१०
पतयते.	क्ष	३२	परिभाषते.	घा	१७
पथति.	क्ष	३२	परिमृष्यति.	अ	९
पद्यते.	क्ष	३२	परिम्लायति.	अ	२१
पनते.	घै	१६	परिरभते.	म	४४
पनापति.	घा	१८	परिचदति.	घा	१४
पन्ययति.	क्ष	३२	परिचर्तते.	अ	२७
पम्पस्यति.	अ	२२	परिचर्तयति.	घै	१७
पयति.	घै	२८	परिचासयति.	शु	३
पयते.	क्ष	३२	परिचिन्दति.	म	४३
पयस्यते.	स	५	परिचेचिष्टे.	अ	१९
पयायते.	स	५	परिचेचिष्टि.	अ	१९
पराकरोति.	घा	३८	परिच्यजति.	अ	३१
पराक्रमते.	क्ष	७९	परिचिनिष्टि.	म	३३
पराक्रम्यते.	क्ष	७९	परिपीड्याति.	शु	२
पराणुदति-ते.	घा	३८	परिष्करोति-ते.	म	११
परापुनाति-ते.	घै	१४	परिष्वजते.	म	४४
परामवति.	क्ष	८८	परिस्मूहति.	घै	४१
परामवते.	क्ष	८८	परिहरति-ने.	म	४०
परामावयति.	क्ष	६७	परिहसति.	म	२१
परामृशति.	यु	९	परैति.	भा	१७
परास्यति.	घा	३८	पदंते.	अ	१९
परिक्रीडते.	म	१७	पर्ययति.	अ	१४
परिक्रीणीते.	क्ष	५	पर्यटति.	क्ष	४७
परिक्षिपति-ते.	क्ष	६३	पर्यवस्यति-ते.	मा	१७
परिचरति.	अ	८	पर्याप्नोति.	अ	६२
परिचिनोति-ते.	घा	५	पर्यालोचते.	यु	९
परिणमति-ते.	भा	७	पर्यालोचयते	यु	९
परिणयति-ते.	म	४२	पर्येति.	क्ष	४७
परिद्घाति.	म	९	पर्यति.	अ	२१
परिद्घाति-ते.	घै	२४	पर्यति.	अ	२१
परिदेवते.	अ	१७		अ	१०

पलायते.	क्ष	५३	पुष्पाति.	वै	११
पल्पलयति.	प्र	१ ना २३२	पुष्पयति.	भा	९
पवते.	क्ष	४५ ना १३६	पुष्पयति.	मा	८
पश्यति.	बु	२९	पुस्तयति-	ना	२२०
पाणीकरोति-ते	म	४२	पूजयति.	प्र	६
पाति.	क्ष	२	पूयते.	ना	६७
पायति.	वै	९	पूरयति.	प्र	२१
पाययति-ते	प्र	१८	पूर्वति.	प्र	२१
पारयति.	क्ष	६२ प्र २१	पूलति.	प्र	६
पादांलोकरोति-ते	क्ष	८२	पूलयति.	प्र	६
पालयति.	क्ष	२	पूपति.	मा	८
पाशयति.	क्ष	८५ शु १६	पृच्छति.	षा	३३
पिञ्जयति.	ना	२१८	पृडति.	प्र	२२
पिण्डते.	प्र	६	पूणाति.	ना २०९ प्र २१, १६	
पिण्डयति.	प्र	६	पेटति.	ना	४४
पिदधाति-ते	वै	२५	पेठति.	ना	४७
पिनष्टि.	क्ष	८५	पेयते.	क्ष	१३
पिनहति-ते.	म	१३	पैणति.	ना	५८
पिपति.	क्ष २ ना १५६	प्र २१	पोपति.	भा	८
पिपासति.	म	२३	पोपयति.	क्ष	८
पियति.	म	२४	प्यायते.	भा ८ भा	१
पिमुनयति.	षा	४०	प्रकथयति.	वा	२९
पीडयति.	क्ष	८४	प्रकथेति.	क्ष	६८
पीयते.	म	२४	प्रकाशते	म	१४
पीलति.	शु	१७	प्रकिरति.	वै	६
पीवति.	मा	८	प्रकुन्धते.	शु १८ ना	१०१
पुंसयति.	वै	११	प्रक्रमते.	म	१
पुत्रकाम्यति.	स	२	प्रक्रमयते.	म	१
पुत्रीयति.	स	२, ३	प्रशालयति.	प्र	१
पुनाति-ते	प्र	१	प्रक्षिपति-ते.	प्र	१४
पुन्यति.	क्ष	८२ ना ११	प्रक्षिप्यति.	प्र	१४
पुरति.	क्ष	४४	प्रगल्भते.	क्ष	७९

प्रचलायते.	अ	२४	प्रत्याख्याति.	वा	३८
प्रचेतीभवति.	अ	६	प्रत्याचष्टे.	वा	३८
प्रजायते.	म	५२	प्रत्यादिशति-ते	वा	३८
प्रणिदधाति-ते	बु	२६	प्रत्याह.	वा	३६
प्रणिपतति.	ब्र	५	प्रत्यूहति-ते.	शु	२०
प्रतारयति.	अ	११	प्रत्येति.	ना	१४९
प्रतिशूणाति.	वा	२४	प्रथते.	भा	८
प्रतिजानाति.	बु	२०	प्रथंसते.	भा	१६
प्रतिजानीते.	बु	२७	प्रपूरयति.	वै	३१
प्रतितिष्ठति.	वै	८	प्रबुध्यते.	अ	२८
प्रतिदृष्टे.	वै	२९	प्रभवति.	क्ष	६२
प्रतिपद्यते.	ना	१७१	प्रभाति.	प्र	१
प्रतिपादयति.	म	११	प्रमनीभवति.	अ	६
प्रतिपालयति.	क्ष	१८	प्रमाद्यति.	बु	२५
प्रतिबध्नाति.	शु	१७	प्रमापयति.	क्ष	८२
प्रतिभासते.	बु	१	प्रमीयते.	भा	१७
प्रतिभिनत्ति.	वा	१६	प्रमीलति.	अ	२४
प्रतिभिन्ते.	वा	१६	प्रयतते.	अ	३
प्रतिमुञ्चति-ते.	म	१३	प्रयति-ते.	प्र	१६
प्रतिवक्ति.	वा	३६	प्रयुञ्छति.	बु	२५
प्रतिशृणोति.	बु	२७	प्ररोहति.	भा	२
प्रतिष्करति.	क्ष	८२	प्रलीयते	भा	१६
प्रतिष्ठते.	क्ष	३२	प्रलोभयति.	अ	११
प्रतिसन्दधाति.	बु	२२	प्रवदति.	वा	१४, ३६
प्रतिसन्धत्ते.	बु	२२	प्रवर्तते.	म	५
प्रनीक्षने.	क्ष	१८	प्रवहति.	क्ष	४६
प्रतीच्छति.	म	३८	प्रशंसति.	वा	१८
प्रत्यभिजानाति.	बु	२२	प्रशयति.	वा	३३
प्रत्यभिषदति.	वा	२५	प्रश्वसिति.	बु	१२
प्रत्यवमृषति.	बु	२२	प्रसते.	भा	८
प्रत्यवस्यति.	म	२६	प्रसयति.	बु	२८
प्रत्ययति.	शु	२०	प्रसहति-ते.	शु	१२

प्रसहते
 प्रसाधयति.
 प्रसीदति.
 प्रसृतं.
 प्रसूयते.
 प्रसौति.
 प्रसौति.
 प्रस्तुते.
 प्रस्तुम्पति.
 प्रस्थापयति.
 प्रस्तुते.
 प्रस्फोटयति.
 प्रस्मरति.
 प्रस्रवति.
 प्रहिणोति.
 प्रहरति-ने.
 प्रहसति.
 प्राणिति.
 प्राति.
 प्रादुरस्ति.
 प्रादुर्भवति.
 प्रादुष्करोति.
 प्रापयति.
 प्राप्नोति.
 प्रारभते.
 प्रीयते.
 प्रीणयति.
 प्रीणाति-ते.
 प्रीणाति.
 पुष्पाति.
 प्रेक्षते.
 प्रेङ्क्षति.

क्ष ६७ प्रेङ्गलयेति.
 म ११ प्रेरयति.
 अ १४ प्रेषयति.
 म ५२ प्रेष्यति.
 म ५२ प्रैति.
 बु २८ प्रोञ्छति.
 म १ प्रोयति-ते
 म १ प्रोणुंते.
 क्ष ८१ प्रोर्णोति.
 क्ष १० प्रोर्णोति.
 वै ३१ प्रोपति.
 वै १४ पुवते.
 बु २३ प्लुष्पाति.
 म ७ प्लुष्यति.
 क्ष १० प्लोपति.
 क्ष ७६ प्लाति.
 म १६
 भा ५
 अ २१ फकति.
 'बु १ फणति.
 बु १ फलति.
 घा २९ फलीकरोति-ते
 क्ष १६ फुलति.
 क्ष ६०
 म १
 अ ६,१९
 अ १६
 अ १६
 ना २०७
 ना २११
 बु २
 क्ष २९
 बंधते.
 बदति.
 बध्नाति.
 बभस्ति.
 बहंति.
 बलति.

क्ष ७१
 क्ष १२
 क्ष १०
 क्ष १०
 भा १५
 वै २२
 क्ष ६२
 म ९
 म ९
 म ९
 शू ८
 क्ष ३६
 ना २११
 शू ८
 शू ८
 म २६

फ

क्ष ४२
 क्ष ३२
 भा ३ ना ७५
 वै १४
 भा ९

व

भा ८
 वै ८
 शू १६
 ना १५८ म १४
 भा ८
 ना १०२ भा ५

याधत्ते.	क्ष	८४	भण्डते.	म	२१	
याष्पायते.	अ	१७ स	१०	भद्राकरोति-ते.	घ	२८
विन्दति.	प्र	५	भन्दते.	ना	६	
विभर्ति-ते.	ना	१६१	भरति-ते	क्ष	८	
विभर्ति.	क्ष	८	भर्जते.	घै	४५	
विभृते.	क्ष	८	भर्त्सयते.	वा	१५	
विभेति.	अ	८	भर्त्स्यते.	अ	५	
विलति.	शू	७	भर्वति.	क्ष	८२	
वीजाकरोति.	घै	२	भलते.	ना	७३	
वीभत्सते.	अ	२३	भल्लते.	ना	७३	
बुक्कति.	ध्व	२	भवति.	ना १	भा १	
बुक्कयति.	ध्व	२	भवते.	क्ष	६०	
बुद्गति.	म	४०	भपते.	ध्व	२	
बुध्यते.	बु	२	भाति.	म	१४	
बुभूपति.	स	१	भापयते.	क्ष	७४	
बुस्तयति.	ना	२२०	भामते.	अ	१३	
बुस्यति.	म	३९	भामयति.	अ	१३	
बृंहति. भा	८ क्ष ७	ध्व	९	भाययति.	क्ष	७३
बेटति.	घा	१२	भाययति-ते.	स	१९	
बोधति.	बु	२	भाषयति.	म ३	बु १८	
बोभोति.	क्ष	१६	भाषयते.	क्ष	६०	
ब्रवीति.	वा	१	भापते.	वा	१	
ब्रह्मीभवति.	घ	३२	भासते.	म	१४	
ब्रूते.	घा	१	भिक्षते.	घै	२७	
			भिन्दति.	प्र	५	
			भिनत्ति.	शू	७	
			भिन्ते.	शू	७	
			भिपज्यति.	म	५३	
			भिष्णज्यति.	घ	१०	
			भीषयते.	क्ष	७४	
			भुङ्के	म	२६	
			भुजति.	क्ष	२२	

भ

भक्षति-ते.

म २६

भक्षयति.

म २६

भजति.

म ४९

क्ष १३

भजति-ते

घ ६

भञ्जयति.

क्ष ८५

भणति.

घा १

		म	
भुनक्ति.	क्ष २	मंहते.	मा ८
भुरण्यति.	क्ष ८	मगध्यति.	क्ष ६३
भूयते.	आ १	मङ्कते.	म ११
भूयति.	म ११	मङ्कते. अ १० इ १३	ना १९
भूययति.	म ११	मचते.	ना २७
भृञ्जते.	वै ४५	मज्जति.	प्र २
भृणाति.	प्र २१	मञ्चते.	ना २४
भृशायते.	स ६	मठति.	मा ४ ना ४५
भृश्यति.	क्ष ५१	मणति.	घ्व १७
भेषति.	अ ८	मणठते.	बु २०
भेषते.	अ ८	मण्डति.	म ११
भोजयति-ते.	प्र २०	मण्डते.	क्ष ६३
भ्यसते.	अ ८	मण्डयति. ना २१९	म ११
भ्रंसते.	क्ष ५१	मदयति. प्र २२	ना १०१
भ्रणति.	घ्व १	मद्राकरोति-ते.	प्र २८
भ्रमति. क्ष ४७	बु ६	मथति.	क्ष ७२
भ्रमति-ते	ना १०८	मथ्नाति.	क्ष ७२
भ्रम्यति.	क्ष ४७	मनस्यति.	बु ४
भ्रद्यति.	क्ष ५१	मनुते.	बु २
भ्राजयति	प्र ११	मन्तूयति. अ १३	ना २३७
भ्राजते.	म १४	मन्प्रयते.	क्ष २३
भ्राम्यति. क्ष ४७	बु ६	मन्यति. क्ष ७२ ८४	ना ११
भ्राम्यति-ते.	ना १०८	मन्दते. अ २६	घा १८
भ्राशते.	म १४	म १४ क्ष ४१	ना ७
भ्रादयते.	म १४	मन्दाक्षयति.	अ ७
भ्रूणयते.	अ २	मन्दायते.	क्ष १७
भ्रैजते.	म १४	मन्यते.	बु २
भ्रैयति.	घा १०	मर्धति-ते.	घै १०
भ्र्लाशते.	म १४	मर्धति.	प्र २१
भ्र्लादयते.	म १४	मर्धति.	घै १० ना ९०
भ्र्लेपते.	घा १०		

मर्षति-ते.	अ	९	मिथुनीभवति.	म	४२
मर्षयति.	अ	९	मिथ्याकारयते.	वा	११
मलते.	क्ष	<	मिनुते.	वु	१७
मल्लते.	क्ष	<	मिनोति.	वु	१७
मवति.	शू	१६	मिनोति-ते.	व्र	१४
मवते.	शू	१६	मिन्दयति-ते.	अ	१८
मव्यति-ते.	शू	१६	मिन्वति.	वै	१०
मपति.	क्ष	<२	मिमीते. वै १५ वु १७	ना	१५९
मसमसाकरोति-ते.	क्ष	<२	मिलति.	वै	३६
मस्यते.	क्ष	३२	मिश्रयति.	वै	३५
मस्मसाकरोति-ते.	क्ष	<२	मीनाति-ते.	क्ष	<२
मस्यति.	वै	१५	मीमति.	क्ष	३२
महति.	व्र	६	मीलति.	भा	१०
महयति.	व्र	६	मीवति.	भा	<
महीयते.	ना	२३५	मुकुलीभवति.	भा	१०
माह्वति.	अ	१	मुच्यते.	व्र	३२
माति.	वु	१७	मुञ्चति.	म	३९
मादयते.	म	३४	मुञ्चते.	म	३२
माघति.	अ	६, १९	मुञ्जति.	ध्व	१
मानति.	व्र	६	मुदति.	क्ष	<५
मानयति.	व्र	६	मुणाति.	वु	२७
मानयते.	वु	२	मुण्ठते.	क्ष	५३
मान्यति.	ना	११	मुण्डति.	व्र	२८
मायते.	वै	१५	मुण्डयति.	व्र	२८
मास्यति.	क्ष	<२	मुमुक्षते.	व्र	३०
मार्गति-ते.	वै	२७	मुरति.	क्ष	६३
मार्गति.	वै	२८	मुष्णति.	शू	१०
मार्गयति.	वै	२८	मुस्तयति.	व्र	६
माजति.	व्र	१	मुस्यति.	शू	७
माजयति.	व्र	१	मूर्च्छति.	ना	३४
मार्ष्टि.	व्र	१	मूर्त्रयति.	म	७
माहते.	वै	१५	मूर्चति.	शू	१६

वा ९
घा ९
अ २०
क्ष ३२

य

ब्र ६
ब्र ११
ब्र ९ ना १२१
ब्र ९
वा २७
म ४९
अ ३
अ ३
वै २७
अ १० ना २२६
क्ष ३२
ब्र १९
म ४५
म ४०
क्ष ७७
घृ १६
घृ २४
क्ष ८२
घृ १६
घृ १६
म १४
वै ३४ ना १४७

र

क्ष ३३

मूलति. वै ८
मूपति. शृ १०
मृगयते. वै २८
मृगयति. वै २८
मृडति. ब्र २२
मृडयति. ब्र २२
मृणति. क्ष ८२
मृणाति. ब्र २२ क्ष ८२
मृद्नाति. क्ष ८५
मृष्यति-ते. अ ९
मेदति. बु ५ क्ष ८२
मेदति-ते. ना ११३
मेदते. अ १९ बु ५
मेद्यति. अ १९ ना १७७
मेधति. ना ११४
मेधायति. बु ५
मेध्यति. भा ८
मेवते. क्ष १३
मेपति. वै १०
मेहति. वै १०
मोक्षते. ब्र ३०
मोक्षयति. म ३९
मोचयति. म ३९
मोजति. घ्व १
मोटति. क्ष ८५
मोटयति. क्ष ८५
मोदते. अ ६
म्रक्षति. प्र ६
म्रदते. क्ष ८५
म्रियते. मा १७
म्रेडति. अ २०
म्रोचति. क्ष ३२

म्लेच्छति.
म्लेच्छयति.
म्लेटति.
म्लोचति.
यक्षयते.
यच्छति.
यजति.
यजने.
यन्त्रयति.
यभति.
यसति.
यस्यति.
याचति-ते
यातयति.
याति.
यामयति.
यियप्सति.
युद्धति.
युध्यते.
युनाति.
युष्यति.
यूपति.
योजति.
योजयति.
योतते.
यौति.
रहति.

रक्षति.	क्ष	२	रिङ्गति.	म	२०
रगति.	यु	१०	रिणाक्ति.	घै	३१
रङ्गति.	क्ष	३२	रिणाति.	ध्व	३
रचयति.	म	३	रिणोति.	अ	१२
रजति-त्ते	प्र	३	रिण्वति.	क्ष	३२
रज्यति-त्ते.	प्र	३	रिफति.	ना	१८४
रणाति.	ध्व	१	रिरंसते.	म	४५
रण्यति.	क्ष	३२	रिशति.	क्ष	८२
रदति.	घै	१	रिष्यति.	क्ष	८२
रध्यति.	ना	१७०	रीयते.	घै	३२
रध्यते.	घै	४४	रुजति.	म	५१
रन्धयति.	घै	४४	रुण्टति.	क्ष	१०
रपति.	घा	१	रुप्यति.	यु	२४
रमते.	म	१७	रुशति.	क्ष	८२
रम्भते.	ध्व	१	रुष्यति.	अ	१३
रवीति.	ध्व	१	रेकते.	यु	१०
रसति.	ध्व	१	रेचति.	घै	३४
रसयति.	यु	३३	रेचयति.	ना	२२९
रहति.	म	३९	रेचयति.	घै	३४
रहयति.	म	३९	रेभते.	ध्व	१
राकयति.	यु	३३	रेवते.	क्ष	३२
राखति.	म	४०	रेपति.	क्ष	८२
राघते.	क्ष	६२	रेपते.	ध्व	३
राजति-त्ते.	म	१४	रोचते.	म	१४
राति.	अ	११	रोचते.	घै	५१
राधयति.	क्ष	४	रोठते.	क्ष	८४
राभोति.	भा	३	रोदिति.	अ	१७
राध्यति.	भा	३	रोमन्धायते.	स	९
रायति.	क्ष	६	रोपति.	क्ष	८२
राशीकरोति.	घै	१२	रोपयति.	अ	१३
रासते.	ध्व	१	रौडति.	अ	१०
			रौति.	ध्व	१

ल

लक्षयति. यु २९ घा २९ ना २१४

लक्षयते.	बु	२९	लिङ्गयति.	क्ष	६९
लक्ष्मीकरोति.	बु	१६	लिप्सते.	अ	१
लङ्गति.	क्ष	३२	लिश्यते.	भा	१३
लङ्गत.	प्र २६	क्ष ३२	लीढे.	बु	३३
	वै ९	ना २१	लीनयति.	वै	४७
लङ्घयति.	क्ष	६७	लुञ्जति.	वा	३८
लजति.	वा	१५	लुठयति.	क्ष	७२
लजते.	अ	७	लुपटयति.	शू	१०
लजते.	अ	७	लुपठति.	क्ष १७	ना ४९
लज्जति.	वा	१५	लुनाति-ते.	शू	५
लटति.	ना	४३	लुन्धति.	क्ष ८२	ना ११
लमते.	क्ष	६०	लुप्यति.	बु	२४
लम्भते.	ध्र १	ना ५३	लुभ्यति.	अ	२
लम्भयति.	क्ष	५३	लुम्पति-ते	शू	५
लयति.	वै	४७	लुम्बति	क्ष	८३
ललति.	म	१७	लुम्बयति.	क्ष	८३
ल्लपति.	अ	१	लेट्यति.	अ २०	ना २४०
लपते.	अ	१	लेढि	बु	३३
लप्यति.	अ	१	लोचते.	बु	२९
लप्यते.	अ	१	लोदति.	क्ष	७२
लसति.	ना ९१	म १७	लोदते.	क्ष	८४
लासति.	ना	२२	लोदयति.	अ २०	ना २४०
लागयति.	बु	३३	लोठते.	क्ष	८४
लाघते.	क्ष	६२	लोडति.	अ	२०
लाजति.	वा	१५	लोलुप्यते.	स	१८
लाञ्जति.	वा	१५	लोपते.	प्र	६
लाटयति.	प्र	१०	लोहितायति-ते.	प्र ३	स ७
लाति.	म ३८	प्र ११			
लापयति.	वै	४७			
लाभयति.	क्ष	१२	व		
लाययति.	वै	४७	पक्ति.	वा	१
लाळयति.	वै	४७	पट्टते.	क्ष	२२
			पचति.	वा	१

वञ्चति.	क्ष	३२	वळते.	अ	२७	क्ष	२९
वञ्चयते.	अ	११	वल्गति.			क्ष	३६
घटति.	क्ष	६३	वल्गूयति.	ब्र	६	ना	२३८
घटयति.	घा	२६	वल्मते.			म	२६
घठति.	भा	८	वह्यते.			क्ष	२९
घणति.	ध्व	१	घशयति.			क्ष	४
घण्टयति.	वै	२३	घशीकरोति-ते.			क्ष	४
घण्डति.	वै	२३	घशीभवति.			क्ष	६
घण्डते.	क्ष	६३	घपट्टरोति-ते.			प्र	१५
चदति.	धा	१	वपति.			क्ष	८२
चदने.	यु	२	चष्टि.			अ	१
चनति.	ध्व	१	वसति.			भा	४
चनुते.	वै	२७	वस्कते.			क्ष	३२
चन्दते.	वा	१८	वस्त्रयते.			क्ष	८३
चपति.	वै	६	चस्ते.			म	९
चपते.	वै	६	चस्यति.			शु	१७
चभ्रति.	क्ष	३२	चहति.	क्ष	४६	ना	११९
चमति.	म	३१	चहति-ते.			क्ष	१६
चयति.	शु	१	चाहति.			अ	१
चयते.	क्ष	३२	वाचयति.			घा	१,१४
चरति-ते.	म	४१	वाजयति.	क्ष	७१	ना	२२१
चरिषस्यति.	घ	८	वाञ्छति.			अ	१
चर्कते.	म	३८	यति.	क्ष	४५	ना	१३९
चर्चते.	म	१४	चाद्यति.			क्ष	११
चर्जति.	म	४०	वापयति.			घ	२८
चर्जयति.	म	४०	वायति.			वै	९
चर्णयति.	घा	२०	वारयति.			म	४१
चर्तते.	भा	४	वावृष्यते.			म	४१
चर्धने.	भा	८	वाद्ययते.			ध्व	४
चर्धयति.	शु	५	वासयति.	घ	१०	ना	२२८
चर्षति.	वै	१०	वाहते.			अ	३
चर्षालीकरोति-ते.	क्ष	८२	चिक्चते.			भा	९

विक्रमते.	मा	९	विदधाति-ते.	म	२
विक्रसति.	मा	९	विदारयति.	शु	७
विकिरति.	प्र	१३	विद्यते.	भा	१
विकुरुते.	ना	२०३	विध्यति	क्ष	७६
विक्रमते.	क्ष	७९	विध्यायति.	भा	१८
विक्रम्यते.	क्ष	७९	विनक्ति.	ना	१२९
विक्रीणीने.	वै	१७	विनयते.	वै	२९
विक्रुवति.	क्ष	२०	विनयते.	भा	१६
विक्रिद्यति.	वै	४४	विनद्यति.	बु	९
विक्रुंद्यात.	वै	४४	विन्ते.	क्ष	६०
विक्षिपति-ते.	प्र	१३	विन्दति-ते.	भा	१६
विगृह्णाति-ते.	अ	४	विपद्यते.	बु	६
विघ्नयति.	शु	२०	विपर्यस्यति.	बु	६
विचति.	अ	११	विपर्येति.	मा	८
विचायति.	बु	२९	विपोलति.	भा	८
निचायति. पाठान्तरम्			विपोलयति.	अ	१०
विचारयति.	बु	९	विप्रकरोति-ते.	बु	७
विचिकित्सति.	बु	८	विप्रतिपद्यते.	अ	१६
विचेनीभवति.	बु	२४	विप्रतिसरति.	वै	३४
विच्छति.	क्ष	३२	विप्रयुङ्क्ते	अ	११
विच्छायति.	क्ष	३२	विप्रलभते.	अ	४
विच्छिनत्ति.	शु	२०	विप्रीयते.	वै	२३
विच्छिन्ते.	शु	२०	विभजति-ते.	ना	१
विजते.	क्ष ७५	ना १८३	विभवति.	वै ६२	२३
विजयते	क्ष	८९, ६७	विभाजयति.	प्र	१
विजायते.	म	५२	विभाति.	बु	६
विजृम्भते.	मा	९	विभ्राम्यति.	बु	२५
विडम्बयति.	म	१९	विमनायते	बु	२५
वितनोति-ते.	म	२	विमनीमयति.	बु	७
वितरति.	प्र	११	विमन्यत.	क्ष	६७
वितर्कयति.	बु	९	विमानयति.	अ १०	७
वितुपीकरोति-ते.	वै	१४	विमायति.	बु	७
			विमुहति.	बु	२४

विमृशति.	घु	९	विश्लेषयति.	वे	३४
वियौति.	वै	३४	विश्वस्मिति.	वृ	१२
विरज्यति.	प्र	३०	विपीदति.	अ	१५
विरमति.	भा	१७	विपीडयति.	ङ	२
विरमति-ते.	प्र	३०	विष्णानि.	घै	३४
विराध्नोति.	अ	५	विष्यति.	म	३९
विरुणाद्धि-ते.	अ	४	विष्वणनि.	म	२६
विलपति.	अ	१७	विमारयति.	वै	१७
विलभते.	प्र	११	विस्तृजति.	म	३९
विलिखति.	वै	१	विस्तृणाति.	वा	२८
विलीयते.	भा	१६	विस्तृणांनि.	वा	२८
विलुर्भात.	घु	२४	विस्मरति.	वु	२३
विलोडयति.	क्ष	७२	विस्मापयते.	क्ष	७०
विचदने.	घु	७	विस्माययति.	क्ष	६९
विचर्तते.	भा	७	विस्पति.	क्ष	१२
विचहति-ते.	म	४२	विस्त्रम्भते.	वु	१२
विविर्नाक्त-ते.	घु	१३	विहन्ति	शू	२०
विधिशति.	प्र	१	विहरति.	म	१७
विवृणानि.	वै	२६	विहरते.	म	१७
विवृणोनि-ते.	वा २९	वै २६	विह्वलति.	क्ष	२०
विवेवांक्त-ते.	घु	१३	वीरयते.	क्ष	७९
विशब्दयति	वा	२९	वृक्षते.	म	४१
विशिनाष्ट.	क्ष	६८	वृङ्ग.	म	४०
विधीयते.	भा	१२	वृणक्ति.	म	४०
विशंते.	घु	८	वृणाति-ते.	म	४१
विशंपति.	क्ष	६८	वृणीते.	क्ष	१४
विशेषयति.	क्ष	६८	वृणांति-ते.	म	४१
विधमने	म	३५	वृञ्चति.	शू	५
विधमयति.	प्र	१०	वृश्यति.	म	४१
विध्राणयति.	प्र	११	वृषस्यति.	म	४६
विध्राम्यति.	म	३५	वृर्हानि.	क्ष	६२
			वेटाति.	ध्व	१

वेणनि.		ना ११६	व्यवस्यति.	अ ३
वेति.	ना १४२	म २६	व्यवैति.	म ४९
वेत्ति.		बु २	व्यस्यति. वै २५	वा २८
वेथने.		वै २८	व्याकरोति	वा २९
वेद.		बु २	व्याकुरुते.	वा २९
वेदयते.	सु २	ना २२५	व्याक्षिपति-ते.	क्ष १७
वेदापयति.		वा ४	व्याख्याति.	वा २९
वेपते.		क्ष ७५	व्याचष्टे.	वा २९
वेदलति.		क्ष २९	व्याप्नोति.	क्ष ६१
वेवीते.		ना १५३	व्याप्रियते.	म ५
वेवेष्टि-ते.		क्ष ६१	व्यायच्छते.	म ५
वेष्टते		क्ष ६३	व्यासेधति.	म ४०
वेष्टयति.		क्ष ६४	व्याहरति.	वा १
वेहते.		अ ३	व्याहरते.	वा १
वेरायते.	अ ४	स १२	व्युच्छने.	प्र १
वैपङ्करोति-ते.		ब्र १५	व्युदस्यति-ते.	वा ३८
व्यञ्जयति.		वा २९	व्युद्भवति.	ना १
व्यतिजल्पति.		आ ३	व्युष्यति.	वै २३
व्यतिलुनन्ति.		आ ४	व्यृभोति.	भा १४
व्यतिपिञ्चते.		आ २	व्यृध्यति.	भा १४
व्यनिस्तृजति.		वै ३६	व्रजति.	क्ष ३२
व्यनिस्ते.		आ २	व्रणति.	ध्व १
व्यतिहन्ति.		आ ३	व्रणयति.	क्ष ८०
व्यतिहसति.		आ ३	व्रतयति. ना २३६	घ २६
व्यत्येति.		आ ३	व्रीडति.	ना १६५
व्यथते. अ ८, २२		ना ९८	व्रीडयति.	अ ७
व्यथयति.		क्ष ८४	व्रीणानि.	म ४१
व्यनक्ति.		वा २९	व्रीयते.	म ४१
व्यनिनि.		भा ८	व्रीणति.	क्ष ६७
व्ययति.		वै २९		
व्ययदधाति-ते.		वै २५		
व्ययहरति-ते.		वै १६		
			शंसति.	वा १, २२
			शक्नोति.	क्ष ६२

श

शङ्कुते.	यु	१०	शिलति.	घै	१३
शङ्कति.	ना	४२	शिषिक्षिपते.	स	१
शङ्कति. शू १३ ना ४८	अ	११	शोकते.	घै	१०
शठयति.	वा	८	शीभते.	वा	१९
शठयते.	वा	१९	शीयते.	भा	१२
शणति.	प्र	११	शीलति.	यु	२६
शण्डते. क्ष ८४	प्र	६	शीलयति.	वा	५
शपति.	घा	१२	शुच्यति.	घै	४८
शपते.	घा	१२	शुण्ठति.	घै	९
शप्यति.	घा	१२	शुण्ठयति.	घै	९
शप्यते.	घा	१२	शुध्यति.	प्र	३
शब्दायते. घ्व १	स	१२	शुनति.	क्ष	३२
शब्दाकरोति.	घै	३	शुन्धति.	प्र	३
शर्धति-ते.	घै	१०	शुन्धते.	प्र	३
शर्धते.	घ्व	१९	शुन्धयति.	प्र	३
शर्वति.	क्ष	८२	शुमति.	म	१४
शलते.	ना	७२	शुम्भति, म १४	ना	५६
शलषते.	वा	१९	शुल्बयति.	घै	१५
शवति.	क्ष	३२	शुधूपते.	प्र	८
शशति.	क्ष	३६	शुप्यति.	घै	९
शसति.	क्ष	८२	शूरयते.	क्ष	७२
शाखति.	क्ष	६१	शूर्यते. क्ष ८२	ना	१६९
शाठयति.	ना	२१७	शूलति. म ५१ क्ष ८४	ना	७८
शाडते.	वा	१९	शूलयति.	घै	७
शाम्यति. मा १८	म	५३	शूलाकरोति-ते	घै	४६
शान्ति.	क्ष	३	शुपति.	यु	२८
शिक्षते. घा २	ना	८६	शृणोति.	यु	३०
शिक्षयति. घा ३	क्ष	३	शेटति.	अ	१०
शिङ्गे.	घ्व	२१	शेते.	अ	२६
शिङ्गति.	यु	३२	शेवते.	क्ष	१३
शिञ्जति.	घ्व	१	शेवाली करोति.	क्ष	८२
शिम्प्यति.	घै	१०	शेषति- म ३३	क्ष	८२
			शेषयति.	म	३३

घोचति.	अ	१५	श्वङ्कुने.	क्ष	३२
शोठति.	क्ष	१७	श्वचते.	क्ष	३२
शोणति.	क्ष ३२ प्र ३	ना ५९	श्वञ्चते.	क्ष	३२
शोधयति.	प्र	१	श्वठयति.	वा	८
शोभति.	म १४	ना ५५	श्वयति.	मा ८	ना १३५
शौटति.	अ	१९	श्वर्तयति.	क्ष	३२
श्यामलायते.	प्र	४	श्वलति.	क्ष	३३
श्यामायते.	प्र	४	श्वलुति.	क्ष	३३
श्यायते.	क्ष	३२	श्वसिनि.	मा	५
श्रयति.	प्र	११	श्वाठयति.	ना	२१७
श्रयति.	क्ष	८२	शिन्दते.	प्र	२
श्रद्धानि.	वा २६	ना २१०	श्वेतते.	प्र	२
श्रद्धानि.	यु	१२	श्वेतयति.	स	२४
श्रद्धानि-ते	ना	१६१			
श्रद्धते.	यु	१२	ष		
श्रन्धते.	वै	३८			
श्रन्धयति.	वा	२६	स		
श्रपयति-ते.	वै	४४	पृथ्व्यति.	म	३२
श्रयति-ते.	क्ष	१३			
श्राति.	वै	४४	सयच्छति-ने.	यु	१६
श्राम्यति ना १७५ अ २१	प्र	२७	सयतते.	क्ष	२६
श्रायति.	वै	४४	सयसति.	अ	३
श्रीणाति.	वै ४४	ना २०८	सयस्यति.	अ	३
श्रीणाति-ते.	वै	३५	संयोति.	वै	३५
श्रेयति.	यु	८	सरभते.	अ	१३
श्रेणाति.	प्र	६	सरोपयति.	वै	७
श्लषति.	क्ष	८२	सरोहयति.	वै	७
श्लासति.	क्ष	६१	संवर्मयति-ते.	क्ष	२६
श्लाघते.	वा	१९	सवस्त्रयति.	म	९
श्लेषति.	यु	८	संघहति-ते.	वै	१२
श्लोकत.	प्र	६	संवाहयति.	प्र	१०
श्लोणाति.	प्र	६	संविशति.	म ४९	अ २६
			संवृणोति-ते.	वै	२५
			संबेत्ति-ते.	अ	२

संश्लेषोति-ते.	यु	२८	सत्याकरोति-ते	वै	१७	
संश्लेषे.	यु	८	सत्यापयति. वा	६	स	२३
संस्करोति-ते.	वै	४२	सत्यापयति-ते.	वै	१७	
संनक्ति.	अ	२६	सत्राकरोति.	क्ष	१५	
संसृजति.	वै	३५	सगति.	क्ष	१४	
संस्ति.	अ	२६	सगोति-ते.	प्र	११	
संस्तौति-ते.	वा	५	सन्तगोति-ते.	शू	२१	
संहयते.	वा	३१	सन्तजति.	वा	१५	
सङ्कल्पयति.	घृ	१५	सन्तानयति.	शू	२१	
सङ्कुचति.	भा	१०	सन्तिष्ठते.	भा	१७	
सङ्क्रीडति.	ध्व	१३	सन्दधाति-ते	वै	४८	
सङ्क्रीडते.	म	१७	सन्दानयति.	शू	१६	
सङ्घिपति-ते.	वा	२७	सन्दिशे.	यु	८	
सङ्घिप्यति.	वा	२७	सन्दिशाति-ते.	क्ष	११	
सङ्क्षुण्णते.	शू	४	सन्दीपयति.	वै	४३	
सङ्क्षयाति.	वै	२०	सन्दिग्ध.	यु	८	
सङ्गच्छति.	वै	३६	सन्धुक्षयति.	वै	४३	
सङ्गच्छते.	धु	२७	सन्नहति-ते.	क्ष	२६	
सङ्गहाति-ते.	क्ष	४	सन्निकर्षति.	क्ष	५२	
सङ्गमयति.	क्ष	७७	सन्निकृपते-ति.	क्ष	५२	
सचते.	वै	३६, १०	सन्वयति-ते.	प्र	३१	
सचति-ते.	ना	१३३	सपत्राकरोति-ते.	शू	१५	
सज्.करोति-ते.	क्ष	१५	सपर्यति.	प्र	६	
सजति-ते	क्ष	२६	सभाजयति	प्र	६	
सञ्चष्टे.	वै	२०	समति.	क्ष	२०	
सञ्चिनोति-ते.	वै	१२	समर्थयति.	यु	९	
सञ्चूर्णयति.	क्ष	८५	समगिति.	भा	५	
सञ्चपयति.	क्ष	८२	समयाकराति-ते.	क्ष	१७	
सटति.	प्र	५	समवेति.	वै	३६	
सटपति	क्ष	७६	समस्यति-ते.	वा	२७	
सत्करोति.	प्र	७	समादधानि-ते.	धु	२६, २७	
सत्रयते.	शू	२१	समाप्नोति.	मा	१७	

सूदति.	वै	१०	सम्मयति.	शु	१७
सूदते.	क्ष	८२	सुधीति.	घा	१८
सूर्क्षति.	घ	७	स्तिभ्यति.	वै	१०
सूर्क्ष्यति.	अ	५	स्तीभ्यति.	वै	१०
सृजति.	म	३	स्तुते.	घा	१८, २३
सृज्यते.	व्या	४३	स्तुप्यति.	क्ष	३०
सृम्भति.	क्ष	८२	स्तुभ्राति.	शु	१७
सेटति.	अ	१०	स्तुभ्रोति.	शु	१७
सेधति.	ना	१३	स्तृणोति-ते.	वै	२५
सेधते.	क्ष	१३	स्तृहति.	क्ष	८२
सोसूच्यते.	स	१७	स्तेनयति.	शु	१०
सोति.	क्ष १	ना १४८	स्तेपते.	वै	३२
सोधीयति.	स	३	स्तोमयति.	घा	१९
स्कन्दति.	क्ष	५१	स्तौति.	घा	१८, २३
स्कन्दते.	ना	१३१	स्त्यायति.	प्र ६	ना १२५
स्कभ्राति.	शु	१७	स्वगयति.	वै	२५
स्कभ्रोति.	शु	१७	स्वलति.	भा	४
स्कम्भते.	शु	१७	स्ववयति.	स	२२
स्कम्भयति.	शु	१७	स्वापयति.	क्ष	७
स्कुनाति.	क्ष	५४	स्थिरीभवति.	वै	८
स्कुनीते.	क्ष	५४	स्थुडति.	वै	२५
स्कुनुते.	क्ष	५४	स्थूलयते.	भा	८
स्कुनोति.	क्ष	५४	स्त्राति.	घ	२
स्कुन्दते.	क्ष	५४, ८	स्त्रायति.	प्र २	क्ष ६३
स्कुभ्राति.	गू	१७	स्त्रिह्यति.	अ	१९
स्कुभ्रोति.	शु	१७	स्तुह्यति.	म	३१
स्फलति.	म २०	घा १०	स्त्रौति.	वै	३३
स्ननयति.	घ	१०	स्पन्दते.	क्ष	२८
स्नभ्राति.	शु	१७	स्पर्धते.	अ	४
स्नभ्रोति.	शु	१७	स्पर्शयति.	घ	११
स्नमति.	क्ष	२०	स्पशति.	ना	११८
स्नम्भते	शु	१७	स्पशति-ते.	शु	३२

स्पष्टयति.	वा	२९	स्ननति.	घ्य	१		
स्पाययते	ना	२२४	स्त्रपिति.	अ	२६		
स्पृणोति. ना	१८१	क्ष	२	स्त्ररति.	ना	१२७	
स्पृशति.	यु	३२	स्त्रदंते.	घै	५१		
स्पृहयति.	अ	१	स्त्रादने.	घै	५१		
स्फायते.	भा	८	स्त्राहाकराति-ते.	घ्र	१५		
स्फिहयति.	क्ष	७६, ८२	स्त्रीकरोति-ते.	म	३८		
स्फीतीभवति.	भा	८					
स्फुटति	भा	९					
स्फुण्डयति.	म	२१	हटति.	म	१४		
स्फुरति.	यु	१	क्ष	२८	हटति.	श्रु	१२
स्फुरते.	क्ष	६२	हदते.	म	६		
स्फुलति.	क्ष	२८	हन्ति.	स्र	७६, ८२		
स्फूर्छति.	वु	२३	हम्मति.	क्ष	३२		
स्फूर्जति.	ध्व	११	हर्षति.	अ	१		
स्फोटति.	भा	१२	हर्षति.	अ	१९		
स्फोटते.	भा	९	हलति.	घै	१		
स्फोटयति.	श्रु	७	हलयति	घै	५		
स्मयते.	म	१६	हस्यति.	स	३२		
स्मरति.	यु	१९	हस्तयते.	स	४०		
स्माययते.	अ	१०	हस्तेकरोति-ते.	म	४२		
स्मीलति.	भा	१०	हापयति	म	३९		
स्पन्दते.	घै	३२	हिसति.	क्ष	८२		
स्पमति.	घ्य	१	हिसयति.	क्ष	८२		
स्पमयते.	यु	९	हिक्रति.	घ्य	१४		
संसते.	क्ष	५१	ना	५२, ९६	हिक्रने.	घ्य	१४
स्रद्धने	क्ष	३२	हिण्डते.	अ	१०		
स्रग्मते	यु	२५	हिनलि.	क्ष	८२		
स्रयति.	घै	३३	क्ष	३२	हिनोति.	ना	१७९
स्रीष्यति.	ना	१६३	हिन्यति.	घ्र	१६		
स्रदते.	घै	५१	हिन्यति.	म	१८		
स्रधाकरोति-ते.	घ्र	१२	हुण्डते.	घ्र	६		

हृच्छति.	क्ष २२	ह्रसति.	भा १३	ष्व १
हृष्णीयते. अ ७ ना २३९	स १४	हादते.		ष्व १
हृष्यति.	अ ६, १९	ह्रीच्छति.		अ ७
ह्रैडते.	क्ष ८४	ह्रंपते.		ष्व ८
ह्रैडति.	क्ष ६३	ह्रगति.		घै २५
ह्रैडते.	अ १०	ह्रादते. अ ६ ष्व १	ना १०	ना १०
ह्रैपते.	ष्व ८	ह्रयति		ना १२२
ह्रौडते	अ १०	ह्रयते.		घा ३२
ह्रौलति.	ना १०४	ह्ररति.		क्ष २२
ह्रालति.	क्ष २९	ह्रलति. ना १००	क्ष २९	क्ष २९
ह्रालयति.	क्ष ७१	ह्रलयति.		क्ष ७१
ह्रालयति.	क्ष ७१	ह्रालयति.		क्ष ७१
ह्रगति	घै २५			

पर्यायार्थसूची ।

अङ्कन.	ना २१४	अन्वेषण.	घै २८
अङ्गचूर्णन.	क्ष ८०	अपक्षय.	भा १५
अङ्गीकरण.	ना २०४	अपशब्द.	घा ९
अतिक्रम.	क्ष ५५ ना ३९	अपह्नव.	घा ३७
अतिविस्तार.	घा २८	अपाङ्गति.	क्ष ४६
अतिशय.	क्ष ६८	अपानशब्द.	घ्व १०
अदत्त.	ना ७०	अभिक्रम.	क्ष ५६
अद्भुत.	क्ष ६९	अभिभव. ना २०२, १३५	क्ष ६७
अधिगम.	ना १५०	अभियोग.	क्ष ५७
अधिसोद्वेग.	क्ष २७	अभिसादन.	ना ५
अधोगति.	क्ष ५१	अभिषव.	घै ४८
अध्ययन.	घा २	अभुक्ति.	घ २६
अध्याहार.	ना २०५	अभिधरण.	ना १४७
अनवधान.	घु २५	अर्चन.	ना ११७ घ ६
अनवस्थान.	ना १०८	अर्जन.	घै १९ ना २८
अनादर. अ १०. ना ३८, १९८, २२०		अर्दन.	क्ष ८३
अनुकार.	म १९	अलङ्कार.	ना २३१
अनुष्ठा.	घु २८	अलमर्थ.	ना २२
अनुमा.	घु १७	अल्पत्व.	भा १३
अनुशय.	अ १६	अल्पी भयन.	ना ३३
अनूतोदित.	घा ७	अथगति.	ना ८१
अन्तर्धि.	घै २५	अथतंस.	म १२
अन्तिक.	क्ष ५९ ना २१३	अवधान.	घु २६
अन्यथा.	घा १०	अवयव.	म ५
अन्यथात्व (असङ्गतकृत.)	घा ११	अवसादन.	ना ४२, १०६
अन्यथाव्यापन.	म ४६	अवसंस.	ना ५२, ५३

अवसंसन.	ना	९६	आर्द्रिभाष,	वै	१०
अवाप्ति.	ना	८१	आलम्बन.	ना	२१३
अयनिनिर्वोप.	ध्व	११	आलस्य.	ना	४९
अशुचीकरण.	ना	१४१	आलिङ्ग.	ना	८१
अश्वध्वनि.	ध्व	८	आलिङ्गन.	म	४४
अश्वाकामन.	म	४७	आलेखन.	ना	२०६
असंस्कार.	ना	२१७	आवरण.	ना	४१
असन.	ना	१४२, १५३	आशिप्.	ना	४
असम्यगुक्ति.	घा	८	आशीर्वाद.	घा	२५
अस्तङ्गत.	क्ष	५२	आश्लेष.	ना	५८

आ

आकरे.	क्ष	६६
आक्रोशत.	वा	१२
आक्षेप.	ना	१९३
आख्यान.	ना	२२५
आग्रह.	अ	१३
आचमन.	घ्र	४
आच्छाद.	म	९
आक्षा.	क्ष	९
आतञ्जन.	घै	३७
आदर.	ना २२०	घ्र ७
आदान.	ना ६५, ७३, २१८, १११, ११२, १२०	म ३८
आद्योपलम्भ.	ना	१
आनीति.	वै	४०
आप्रवण.	क्ष	५४
आभिमुख्येनवचन.	घा	३६
आमन्त्रण.	घ्र	१७
आयत्ति.	क्ष	६
आयाम.	ना	२०
आतंघ्वनि.	घ्य	६

आर्द्रिभाष,	वै	१०
आलम्बन.	ना	२१३
आलस्य.	ना	४९
आलिङ्ग.	ना	८१
आलिङ्गन.	म	४४
आलेखन.	ना	२०६
आवरण.	ना	४१
आशिप्.	ना	४
आशीर्वाद.	घा	२५
आश्लेष.	ना	५८
आस्वाद.	बु	३३
आह्लाद.	ना	१२
आह्वान.	ना १६, १०५	

इ

इच्छा.	अ १	ना ८१, ८८
इज्या.		ना ८५
इज्यारम्भ.	घ्र	२३
इन्द्रियलय.		ना १२८

ई

ईक्षण.	बु	२९
ईक्षण (द्वैवपर्यालोचन)	ना	१७२
ईर्ष्या.	अ	५

उ

उक्ति.	घा १	ना १६१
उक्तिविषय.		ना १३४
उच्छ्राय.	क्ष ३०,	ना २४
उच्छ्र		घै १३
उत्कण्ठा.	बु	२०

कृच्छ्रजीव.	भा	६
कृति.	म	२
कृपा.	अ	१४
कृशानुफूटकृति.	ना	१२६
कृषि.	वै	१
कैलि.	म	२१
कैतव.	ना	१९, ४८
कैवल्य.	घ	३२
कौटिल्य.	क्ष	२२, ना २९, ३३, १०७, १८७
क्रय.	चै	१७
क्रिया.	ना	८१
क्रीडन.	म	१७
क्रीडा.	ना	९, ९१, १६२
क्रोध.	अ	१३
क्लेश.	ना	६६
क्लेशान.	ना	८२
क्लेश्य.	क्ष	२१
क्षरण.	ना ५०, १५७. वै	३२
क्षान्ति.	अ ९, ना १३५, २०२	
क्षालन.	ना	२३२
क्षुत्.	ध्व	१५
क्षुध्.	म	२५
क्षेपण.	ना	३२
क्षोभ.	क्ष	३१

ख

खण्डन.	ना	१८८
खादन.	ना	१४२, १५३
खेद.	ना	१७५
खल.	ना	१९१

ग

गति.	क्ष	३२. ना ७, १३, १५, २१, २३, २६, २८, ३०, ३१, ३२, ३८, ४१, ४२, ४९, ५७, ५९, ६१, ६२, ६४, ६५, ६९, ७७, ८१, ८३, ८४, ९६, ९७, १००, १०६, १०९, १११, ११६, १२८, १२९, १३१, १३५, १३९, १४०, १४३, १४४, १५३, १५४, १६२, १६३, १६७, १७२, १८७, १९५, १९६, २००, २१७, २२१,
गत्याक्षेप.	ना	१९
गन्धन.	ना	१३९
गमन.	ना	५८, १४२
गर्भमोक्ष. (प्रसव)	म	५२
गर्व.	अ	१९
गर्हितगीर्णि.	म	२८
गर्हितदाह.	शु	९
गर्ह्यदश.	म	२९
गात्रसौन्द्य.	ना	१७७
गार्ध्य.	अ	२
गीत.	घ	२२
गीर्णि.	म	२७
गुणन.	वै	२१
गुणोक्ति.	ना	२३३
गुप्तोक्ति.	क्ष	२३
गाकर्तृकाहिंसा.	क्ष	८१
ग्रन्थ.	घा २६ ना २, १८६	

प्रहारा.	ना १४१, २२४
ग्लानि.	ना १७४ अ २१
श्लेषन.	ना १०१

घ

घसन.	ना १९४
घृणा.	ना २३४
घोरवाशित.	घ ५ ना ८८
घ्राण.	घु ३१

च

चतुरगति.	क्ष ३८
चर्चा.	म १०
चलन.	क्ष २९ ना ७२, ७४, ९८, १००, १८३, १९९
चिन्ता.	ना ११६
चुम्बन.	म ४८
चेमना.	ना २२५
चेष्टन.	म ५
चोदन.	ना १६५

छ

छायागति.	क्ष ४०
छेद.	ना १८८
छेदन.	शु ५ ना २१६, २२३, २२८

ज

जग्धि.	ना ७७
जन्म.	भा २ ना १
जप.	प्र २४
जरा.	मा ११
जागर.	अ २८

जिघांसन.	अ १२
जिज्ञासत.	ना ८६
जीमूतध्वनि.	ध्व १०
जीय.	भा ५
जीवन.	ना ८२
जृम्भ.	अ २५
ज्ञान. ना १७१, १४९	बु २
ज्ञापन.	ना ९२२
ज्येष्ठेऽनूडेकनिष्ठविवाह	म ४३
ज्योतिरुद्रम.	क्ष ४९

त

तक्षण.	शु ३
तन्द्री.	अ २४
तपस्.	ना १७५
तप कृति.	प्र २७
तर्पण.	प्र १६ ना २०७
तर्प.	म २३
ताडन.	क्ष ७६
तायन.	ना ६३
तारयब्द.	ना २९, १०७
तारनिस्वन.	ध्व ६
तिर्यग्ध्वनि.	ध्व ४
तीक्ष्णत्व.	शु ४
तृप्ति.	म ३४ ना १८, ८१
तेजोविरति.	भा १८
तोषण.	प्र २२
त्याग.	म ३९
प्राण.	क्ष २ ना ३६
त्रिदशार्चा.	प्र ९
त्रि कृपि.	वै ४
त्वरण.	ना १६६

स्वरा. क्ष १९

थ

श्रुतकृति. म ३०

द

दंश. म ३०

दम्भ. ना २७

दम्भच्छा. क्ष २५

दरिद्रत्व. भा १४

दर्शन. ना २१४

दान. घ ११, ना. ८, ६५, ८१, ९७,
१२१, १२४, १५५, १६१

दाह. शू ८

दीपन. ना १२

दीप्ति. म. १४. ना २५, ५६, ६१,
८७, ९५, १११, १२४, १५७,
१५८, १६४, १९०, १९७,

दुःख. अ २२

दुर्गन्ध. ना ६७

दुष्कृत. शू १९

दृष्टि. ना १४६

देवन. ना १९७, १५२

देवार्चा. ना १२१, १३८

दैन्य. ना ५१

दैवंपर्यालोचयतीत्यर्थ. यु २१

दोहन. वै ३१

दोहानुकूल्य. वै ३०

धृति. ना ८१, १६२

द्वधीकृति. वै ४७

द्वि.रूपि. वै ३

द्वेष. अ ४

ध

धान्याधरोध. ना १०२

धापन. घ १८

धारण क्ष ८ ना ८, २४

धिष्. ना २३४

धूर्तक्रिया. शू १३

धृति. ना ११९, १६१

धौल्यं. ना २४०

ध्यान. यु १८

ध्वनि. ना ६०

ध्वंसन. ना. ९६

न

नमस्कार. ना १३२

नाशन. क्ष ८६

निकार. ना २२६

निकंत. ना २१८

निद्रा. अ २६

निन्दा. वा १४, ना १८४

निरसन. ना १२४

निराकृति. वा ३८

निरोधन. क्ष ६५

निर्णय. यु १४

निर्घोतृत्वेन भजन. ना १३७

निवास. ना ४५, १९५

निषामन. ना ११६, ११७

निष्कर्ष. शू १४

निष्पत्ति. मा ७५

नीचैर्गति. क्ष ४२

नृत्त. म १५

नैपुण्य. वै १८

ध्यास.	घे	२४
ध्यासार्पण.	ना	२२७
प		
पथिकवृंक.	ना	१३८
परामिभूति.	क्ष	ना ८०
परिणाम.	भा	७
परिभाषण.	ना	७३, ९२
परिभाषा.	ना	४३
परिवृत्ति.	अ	२७
परिवेषण.	अ	१९
पर्याप्ति.	ना	१, ७६, ११०
पलायन.	क्ष	५३ ना ४०
पाक.	घे	४४ ना २०८
पान.	म	२४
पालन.	ना	६८, १५६, २०९, १८१
पितृदान.	अ	१२
पीडन.	क्ष	८४, ना १७८
पूजन.	ना	२४, ३१, ३५
पूजा.	ना	२३५, २३८
पूरण.	अ	२१, ना १५४, १५६, २०९, २११, २२३
पोष.	ना	१६१
पोषण.	ना	१६०
प्रकथन.	ना	२०१
प्रकल्पन.	क्ष	७१
प्रकाशन.	वा	२९
प्रक्षेप.	अ	१४
प्रजन.	ना	१४२
प्रणति.	अ	५
प्रतिघात.	ना	१८
प्रतियत्न.	ना	२०५ घे ५०

प्रतिष्टम्भ.	ना	२९, १०७
प्रतिष्ठा.	ना	२
प्रतिहर्ये.	ना	२१०
प्रतीक्षा.	क्ष	१८
प्रत्यक्ष.	धु	१७
प्रत्यनिश्चान.	धु	२३
प्रमर्द.	ना	१९३
प्रमा.	धु	१७
प्रमाद.	ना	५२, ९६
प्रयोजकान्नाय	क्ष	७४
प्रवेश	ना	८१
प्रश्र.	वा	३३
प्रसव.	ना	१२९, १४८
प्रस्रव.	घे	३१
प्राकट्य	ना	१
प्राणन.	ना	१०२, २१५
प्रापण.	क्ष	१६ ना ७९, ११९, १२८
प्राप्ति.	क्ष	६० ना १
प्रीति.	अ	६ ना १८१, १८२
प्रेप्सा.	ना	६९
प्रेरण.	क्ष	१२, ना ५८, १९२
प्रेषणा.	क्ष	१०
प्रोच्छ.	घे	२२
प्लव.	ना	१३०
प्लुतगति.	क्ष	३६
प्लुति.	ना	४३
व		
वन्ध.	ना	१६१
वन्धन.	ना	२५
वन्धुक्रिया.	ना	१०३
बल.	ना	२१५, २१८

बलात्कार.	ना ४६	अंग.	ना ७०
बलात्कृति.	शु १२	अम.	क्ष ४७
बलास्तरण.	शु ११	आष्टपाक.	वै ४५
बलापरा.	क्ष ७८		
बाधन.	ना ११८		
बाह्य.	ना ४३, १२४	म	
बीमत्स.	अ २३		
बुद्धि.	ना ११६		
भक्ष.	ना १५१	मजन.	अ २
भङ्ग.	क्ष ८८	मद्.	ना ७
भय.	ना ९८, १८३, १९९	मनसागोचरीकार.	बु ३
भर्त्सन.	ना १५८, २१६	मनस्वित्त्व.	बु ४
भाग.	ना ८१	मन्त्रकरण	ना १३८
भाषकृति.	म १८	मन्यन.	ना १७८
भाषण.	ना ५५, ५६	मन्दगति.	क्ष ३७
भाषा.	ना २१८	मन्दाक्ष.	ना २३९
भास्.	ना १५२	मरण.	भा १७
भासन.	ना १३४	मरुतोगति.	ना १३६
भीति.	अ ८	मर्द.	क्ष ८५
भीमार्थ.	ना १८९	माङ्गल्य.	ना १३
भुक्ति.	म २६	माद.	ना ३७, ४५
भूषण.	म ११ ना ११०	माधुर्यं.	ना २३८
भूषा.	ना ७६, २१९	माध्यस्थ्य.	अ २९
भूषाघामोचन.	म १३	मान. वै १५ ना १, ९, १५९	
भूषाध्यनि.	ध्व २१	मानिस.	ना ५४
भेद.	क्ष २४	मारण.	ना २२२
भेदन.	शु ७	मार्गसंस्कार.	ना २२१
भैषज्य.	म ५३	मिति.	बु १७
भोजन. अ २०, ना १४५, २३६		मिथ्याज्ञान.	ना १०८
भोजननिवृत्ति. ना २१, २३६		मिथ्यामिदंसन.	पा १३
		मिथ्यण. वै ३५ ना १४७, २०८	
		मुण्डन.	ना १२३
		मूत्रण.	म ७
		मूर्तिभाष.	ना १२८
		भेदन.	ना २७

विभ्रम.	बु	६
विमति.	बु	७
विलम्बन.	क्ष	१७
विलसन.	ना	९९
विलेखन.	ना	२९, १०७
विवासन.	ना	२२५
विवृति.	वै	२६
विशेक.	बु	१३
विशरण.	भा	१२ ना ४२, ६७, ७५, १०६
विश्राणन.	ना	८३
विश्रान्ति.	म	३५
विश्लेषण.	वै	३४
विश्वास.	बु	१२ ना १४९
विस्तार.	ना	२०४, २३३
विस्मृति.	बु	२३
विस्रम्भ.	ना	१६१
वीणयांपगान्.	ध्व	२३
वृकशब्द.	ध्व	३
वृत्ति.	ना	६३, १३४
वृद्धि.	भा	८, ना ८१, ८४, ९३, १३५, १५४, १७९, २३५
वेगगति.	क्ष	३३
वेदमात्रेण इत्यर्थ.	घा	४
वेष्ट.	क्ष	६३
वेष्टना.	क्ष	६४
वैकृत.	ना	२०५
वैकृत्य.	क्ष	२०
वैतुष्यकरणा.	वै	१४
वैमनस्य.	ना	२३७
वैरशुद्धि.	ना	२२७
वैराग्य.	म	३०

व्यक्तवाक्.	ना	१४६
व्यक्ति.	ना	२००
व्यथन.	ना	३५
व्यवहार.	वै	१६. ना १६२
व्याप्ति.	क्ष	६१, ना ८९, १५३, १८०
व्युष्ट.	प्र	१
व्युत्ति.	शु	१
व्यामगति.	क्ष	३४
व्रतादेश.	ना	८५

श

शकटकूजने.	ध्व	१३
शक्ति.	क्ष	६२ ना १
शङ्का.	बु	१०
शङ्कवन्दन.	ना	४६
शब्द.	ना	१०, १७, ३७, ४४, ५७, ६२, ६६, ७१, १२२, १२५, १२६, १५९, १८५, १८९,
शब्दकर्मकार्यं.	ना	२०३
शब्दन.	ना	१३२
शब्दवाचिन्.	ध्व	१
शस्त्रसम्बन्धिप्रोत्साह.	घा	२४
शाठ्य.	ना	२७
शासन.	ना	१४३
शास्त्र.	ना	१३
शिक्षण.	घा	३
शिष्टि.	क्ष	३
शीलन.	घा	५
शुक्लत्व.	प्र	२
शुचि.	ना	४०
शुचीभाव.	म	३
शुद्ध.	ना	१०९

शूलपाक.	वै ४६	सङ्क्षेप.	घा २७
शेष.	म ३३	संख्यान.	वै २० ना ७१
शैघ्रच.	ना ८४	सङ्कति.	वै ३६
शैधिन्य.	वै ३८	सङ्गति कर्म.	ना १२१
शोक.	अ १५	सङ्गतिहृति.	ना १३८
शोष.	वै ९	सङ्गम.	ना ११४
शोषण.	ना २२, १३१, १६३,	सङ्गत. प्र ६	ना ४४,
शौच.	अ १ ना १६०, २३१	७८, ८९, १२५, १८०	वै १२
श्यामात्व.	प्र ४	सञ्चय.	ना ७४. वै १२
श्रद्धा.	ना २३०	सञ्चार.	क्ष ५०
श्रद्धायुक्तकृति.	म ४	सत्ता.	भा १
श्रवण.	बु ३०	सत्योक्ति.	वा ६
श्रुति.	ना ८१	सध्वनि भुक्ति.	म २६
श्लेष.	ना ९१	सनिन्द उपालम्भ.	घा १७
श्लोकोपस्तवन.	घा २१	सन्ततगति.	क्ष ३९
श्वध्वनि.	घ्य २	सन्तर्जन.	ना ९२
श्वैल्य.	ना १९१	सन्तान.	श २१
		सन्दीपन.	ना ८२
		सन्देश.	क्ष ११
		सन्धान.	ना १७८
	ना १७०	सन्धुक्षणा.	वै ४३
संराशि.	ना १०४, ११२	सन्नाह.	क्ष २६
संवरण.	ना ७२, १२०	सन्निकर्ष.	ना ११५
संवृति.	यु ८	संन्यास.	अ ३१
संशय.	बु २७	समवाय.	ना १३३
संश्रव.	ना २२४	समुच्छ्राय.	ना ३४
संश्लेषण.	वै ४९	सम्पत्ति.	ना १
संस्कृति.	ना १०३	सम्पर्जन.	ना १०७, २९, २२९.
संख्यान.	घा ३१	सम्पत्ति.	क्ष १४ ना ६०, ६२
संहृति.	बु १५	सम्भव.	वै १६
सङ्कल्प.	भा १०	सम्भावना.	बु ११ ना १
सङ्कोच.	ना ४७, ४८	सम्मार्ग.	वै ४१
सङ्क्षेप.	ना ११		

स

सध्यधनिष्कर्ष.	शु १५	स्पर्श.	शु ३३
सहन.	ना ९०	स्पर्शन.	ना ११८
सान्धन.	या ३९	स्पृहा.	ना १६१
सामभिद्यपश्लोकन.	घा २३	स्फीतता.	ना ६८
सामर्थ्य.	ना १, २०	स्फूर्ति.	शु १
साहसिक्य.	शु १८ ना २०१	स्मरण.	शु १९
साहित्य.	ना १	स्मृति.	घा १८ ना १५०
साह्य.	क्ष १५	स्यन्दन.	ना ११९
सिद्धि.	मा ३	स्यूति.	शु २
सुरतशब्द.	ध्य १७	स्रव.	वै ३३
सूचन.	घा ४०	स्रम.	ना ७, १९२, २४०
सेक.	वै १०	स्वप्रकाशन.	ना १३७
सेचन.	ना ९०	स्वाद.	ना ९५
सेनयाऽभियान.	क्ष ५८	खाम्यर्थ.	ना ८१
सेवन.	ना १३३, २०१, १८२	स्वीकार.	ना १७१
सेवा.	क्ष १३		
सोमरक्षण.	ना १३६		
सौख्य.	ना ६		
स्तम्भ.	ना १६९ शु १७	हरण.	ना २२८
स्तव.	ना ५	हर्ष.	ना १०१
स्तुति.	ना ७, १४५, १६२.	हर्षणा.	ना १७३
स्तेय.	शु १०	हलिग्रह.	वै ५
स्थान.	ना २८	हविरासेक.	ना १५५
स्थिति.	मा ४	हविर्दान.	म १५
श्विरीकृति.	क्ष ७	हस.	म १६
श्वैर्य.	ना १९६, १४, वै ८	हसन.	ना १५१
ज्ञान.	ना १७८	हस्निध्वनि.	ध्व ९
ज्ञेह.	अ १९ ना १७६, १७७	हिंसन.	ना ११३, ११४
ज्ञेहन.	ना ९४, २२८, २११	हिंसा	ना ११, १४, १५, ३६, ३९, ४७, ४८, ५५, ५६, ६५, ७३, ७९, ८१, ८३, ८४, १०४, १२०, १४०, १५४, १६६, १६७, १६८, १६९,
स्पन्दन.	क्ष २८		
स्पर्धन.	ना १२२		
स्पर्धयाह्व.	घा ३२		

पपांयार्यसूची ।

१३

१७०, १८४, १८६, १८७, | हेतुतो ऽद्भुत.
१९८, २१८

क्ष ७०

• ध्व १४

ही.

अ ७

वा ३०

हाद.

ना १०

ना २२७

हरण.

ना १६४

हिक्का.

हृति.

हृति.

शुद्धपाठः, पाठभेदश्च ।

- १ १३ (३)निर्वर्तते संभवति सिद्धौ
 ३ १५ चोपलभते इवेति वेद्यते
 १६ ज्ञाने गारयते. (पा)
 २१ कुरुते पदे. (पा)
 ४ ६ ग्रावप्युपालोचते.
 २० मिनुते मितौ.
 २६ राध्यति वेक्षते.
 ५ ४ स्फूर्छति प्रस्मरत्यपि
 ७ प्रयुच्छति स्रसति च.
 १५ कुरुते पदे (पा).
 २१ निद्युन्दत्यात्म.
 २४ 'घ्राती जिघ्रति' इति राघवनैपथीय १।४ श्लो. न्यायाने पाठः
 ६ १० गार्घ्ये.
 १० ककते गर्दयति च (पा).
 २४ लजते च.
 ७ ६ शान्मत्येवं शीकयति (पा).
 १९ अपराध्यत्य.
 २४ ते इधागृह्णा.
 ८ १२ गर्वत्युसन्ति च.
 २० कृच्छ्रायते.
 २१ जुगुप्सत श्रुतीयते.
 १० २१ भ्रष्टाति घट.
 ११ २३ तीक्ष्णतदारमने.
 १२ २५ रोति केद्रुरो (पा).
 १४ ९ 'त्याद्धारत्यपि' इति राघवनैपथीय १।१२३ श्लो. न्यायाने पाठः
 १६ २५ विषणते.
 १७ १५ चत्वारि धारमने.
 १८ ६ पत्नूलयति.
 २१ १३ ईर्यत्येलयति.

- २२ २० उच्छ्राये.
 २३ ३ पन्थयतीयते.
 २४ ४ 'उदयार्थाभिधायकाः' इति राघवनेवर्धीय ९।३ श्लो. व्या. पाठः
 २५ २३ ह्यालयति ह्यालयति ह्वलयति.
 २६ ७ त्मने कुट्टयति पिच्छयतीति च (पा).
 १९ तूर्वति धूर्वति.
 २७ ३ काथयत्यपि गु.
 ४ ल्युन्मूलयति. ल्युन्नाटयति (पा).
 ६ क्षेणोति छ.
 ७ स्पृणातीत्यात्मनेप्य.
 १२ केवालीशेवालीकेवासीमस्मसाशब्दाः
 १३ आतालीचपोलीपादोलीमसमसाश्वतथा.
 २४ भनक्ति मोटय,
 २८ २१ घदत्येते,
 २९ १० समूहति समूहते ।
 २० णीते च विक्रये,
 ३० ४ यत्यवचौति च (पा). गवयौति च
 १० स्तृणात्येतान्या
 ३१ ८ त्मने ऽप्य.
 १२ ने चा(३८)लम्बयत्यास
 ३२ ८ प्रतियजे तु स्या
 २३ यति च भिनक्ति घ
 ३४ ४ सन्ततौ सन्त(पा).
 ३६ १२ त्सलोपे वा दिगूह्य(पा),
 १३ क्यङित्यर्थे भृशा(पा).
 ३७ १९ ब्राह्मते षिञ्चि(पा).
 ३८ १९ धनत्वाच्च सिध्यति(पा).
 ४० ५ शठ्यमोचनदम्भेषु मुञ्चते शशपोरिद्धम(पा).
 २४ शब्दे चा.
 ४३ २४ मन्त्रणे चार्थे ऽक(पा).
 ४४ ६ तौ वधेनायां याञ्जा प्रेरणपूरणे(पा).

- ४५ ४ विक्रिस्तीक्षण, विपक्तिक्षण(पा).
 ४६ ५ ऊर्ध्वर्युररी.
 १९ छेदे च कृष्टने. (पा)
 ४७ १७ रोपे च धै मत्सरे च. (पा)
 ४८ ११ गति कौटिल्य आ. (पा)
 १४ चांसङ्गकर्यामै. (पा)
 ४९ १२ 'सनक्ष स्मृद्दृशिभ्यामननोक्षो ज्ञाङ्प्रतेः श्रुवः' 'इ-
 शिभ्यां च नानोक्षोना' (पा)

सूच्यां तत्र तत्र निवेशनीयानि ।

आहादते घ	२२	स्वृणाति-ते. घै	२५
पुष्यति. क्ष	८२	स्वृणुते. घै	२५
समूहति-ते घै	१२	स्पृणाति. क्ष	८२
'संघहति-ते. घै १२' इति पङ्क्तिः परिहार्या.			

सन्देहपदानि.

वर्गः, पर्यायः.

- पा. १४ 'क्षिपति' इति द्विः पाठः
 २७ 'संक्षेपे' इति 'संक्षिप्तौ' इति च द्विरयनिर्देष्टः
 क्ष. ८२ 'कदाति' इति द्विः पाठः
 ८४ 'करोति वैकल्पमुदादिभ्योमी' । 'करोरि वैकल्पमुधा
 तुभ्योमी' । 'करोति वैगुण्डमुष्यतोभ्योमी' (पा)
 घै. १६ सम्मये सम्मयत्यपि.
 २८ 'विनयते' इति द्विः पाठः
 घ. १६ 'सिनाति च सिनोति च । संयच्छन्वात्मने पट् स्युः' इत्यु
 संय 'मिनुते' इत्यप्य सिद्धौ 'मिनुते च कश्चते' इति-
 पुनः पाठः ॥ 'जुडत्यापि च संहति कश्चते' (पा)